

A winter scene of a river flowing under a bridge. The banks are covered in snow, and the water reflects the lights from the bridge. In the foreground, there are tall reeds with snow on their heads. The overall atmosphere is serene and cold.

Oslo Elveforum 2023

**En blågrønn visjon
for byens vassdrag**

Forord

Våre intensjoner

Oslo Elveforum ble opprettet i år 2000 som et svar på en økt interesse for bevaring og gjenåpning av byens vassdrag. Flere vellykkede gjenåpninger har blitt gjennomført de siste 10-15 årene. Interessen for elvene økte under pandemien. Folk tok i bruk byen på nye måter. Å gå langs elvene har blitt populært.

Klimaendringer har de siste årene fått store konsekvenser, blant annet med styrtregn som fører til store skader både på felles infrastruktur og for lokalmiljøet. Vi trenger mer kunnskap og ny praksis for å finne nye løsninger for byen!

Oslo Elveforum ønsker med dette dokumentet å presentere:

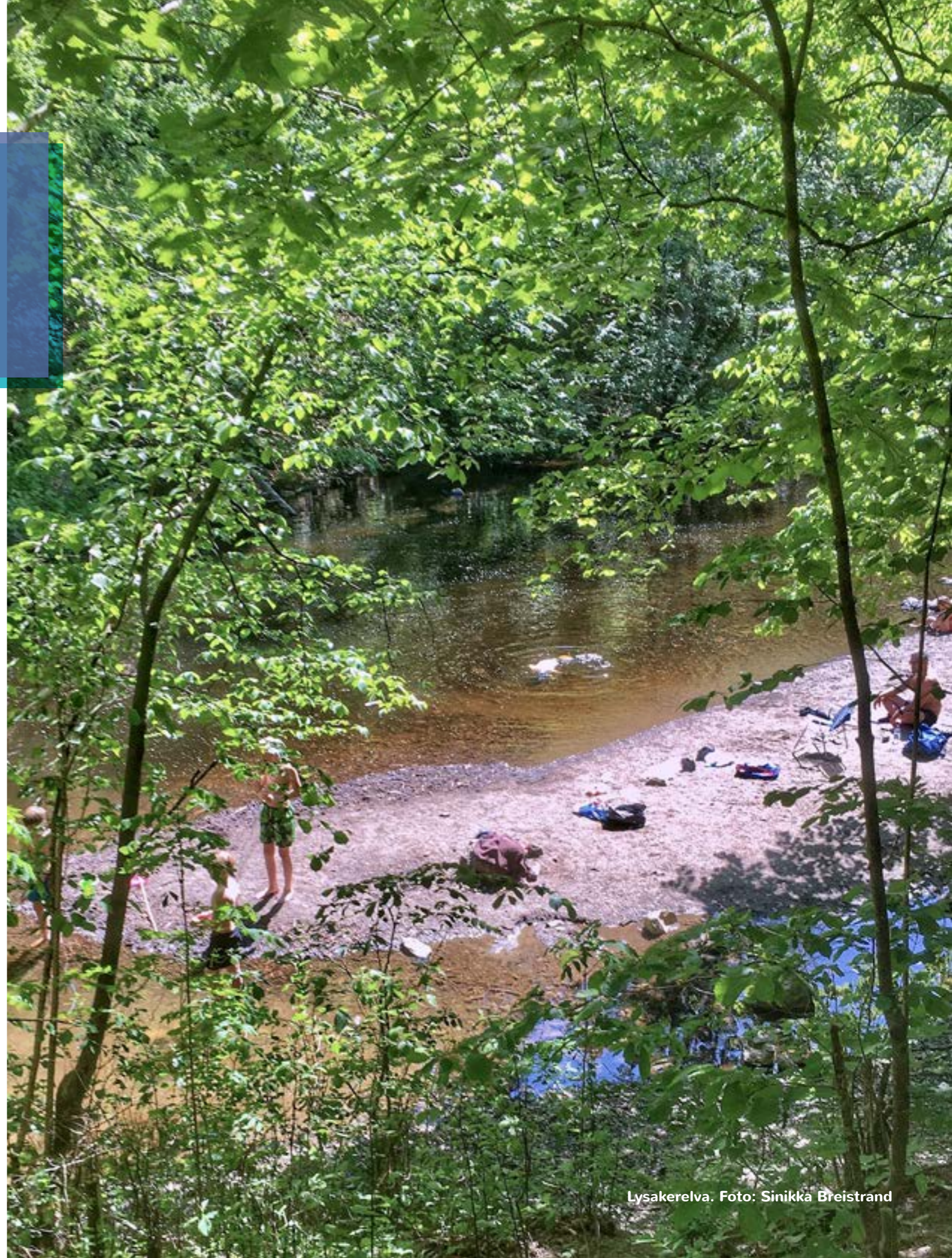
Visjoner for en robust blågrønn politikk

- Våre prioriterte gjenåpningsprosjekter
- Forslag om bedre vern og konsekvente regler og praksis, især overfor utbyggere.
- Oppdatert informasjon om de ti prioriterte vassdragene
- Oppdatert informasjon om arbeidet i Oslo Elveforum og de ti elvegruppene

Vi ønsker særlig å nå ut til byens politikere, både sentralt og lokalt i bydelsutvalgene, slik at de får et bedre grunnlag for sine beslutninger. Men vi tror innholdet i dette dokumentet også er av interesse for byens befolkning. Vi vil gjennomføre møter med politikere sentralt og i alle bydeler og evaluere respons og tilbakemeldinger. Det vil fortelle oss hvordan Oslo Elveforum bør arbeide i årene framover.

Gi oss gjerne tilbakemeldinger, ris og ros, både på dette dokumentet og på arbeidet vårt!

Oslo Elveforum
Styret og rådgivere

Innhold

Forord	2
Våre intensjoner	2
Innhold	4

Del 1 Visjonen

1

En blågrønn visjon for byens vassdrag	6
Levende vassdrag fra Marka til fjorden	7
Elver og bekker må opp og fram i dagen!	9
Tre gode grunner til gjenåpning	11
Våre prioriterte gjenåpningsprosjekter	15
Brede kantsoner og biologisk mangfold	17
Bading i elver, bekker og dammer	22
Turveier langs elver og bekker	25
Merking og skilting av turveier	26
Oslos elver og bekker trenger bedre vern	31
	32

Del 2 Vassdragene

2

De ulike vassdragene	38
Lysakerelva	39
Mærradalsbekken	41
Hoffselva	47
Frognerelva	53
Akerselva	59
Hovinbekken	65
Alna	71
Ljanselva	77
Gjersjøelva	85
Ellingsrudelva	91
Østensjøvannet	95
	99

Del 3 Oslo Elveforum

3

Medlemsgrupper	104
Priser og utmerkelser	106
Redaksjonskomité	112
	114

Del 1 Visjonen

Aktivitetsdag på Isdammen. Foto: Sidsel Andersen

Alna. Foto: Helèn Svensson

En blågrønn visjon for byens vassdrag

Oslo har en unik og gunstig beliggenhet: Byggesonen ligger omkranset av beskyttende grønne åser mot nord, øst og vest. Bylandskapet faller rolig ned mot fjorden i sør.

I dette vakre landskapet har ti hovedvassdrag med sidebekker sine naturskapte løp, fra vannene og kildene i Marka. Ni av dem finner sin vei ned mot fjorden i Oslo kommune.

De ligger som en vifte i det store landskapsbildet. Øst i byen har vi Ellingsrudelva som finner sin vei nordøstover og ut i Øyeren, samt Østensjøvannet naturreservat med sitt nett av bekker.

Disse vassdragene, der de er åpne og tilgjengelige, gir oss naturlige, frodige langstrakte parker som følger det historiske bylandskapet. Vann følger alltid de laveste punktene i terrenget.

Slik finner elvene og bekkene sine løp mellom høydedragene og bebyggelsen.

De fleste av byens innbyggere har tilgang til disse «tynnparkene» i hverdag og fritid.

Turveier som følger vassdragene, gir oss myke ferdselsårer gjennom byggesonen.

Vann gir velvære, opplevelse, vannet åpner alle sansene. Vi ser vann som speiler himmel og vegetasjon, vi hører rolig sildrende vann og lyden av heftige fossefall, vi kan gå ned til breddene og kjenne på eller kanskje bade i vannet, vi kan lukte om vannet er friskt.

Men: For at vi skal kunne ha full glede av åpent vann, må vannkvaliteten være god.

Likevel: elvene og bekkene er under kontinuerlig press, særlig av utbyggingsinteresser.

Vi ser at politikere, til tross for sine uttalte gode intensjoner, stadig lar utbyggerinteressene få igjennom prosjekter som bryter avstandsgrensene som skal beskytte vassdragene. Tydelige råd og motstand fra faglige etater, kunnskapsmiljøer, bydeler og befolkning settes til side.

Levende vassdrag fra Marka til fjorden

Park- og elvesystem Oslo.
Illustrasjon: Dronninga landskap

Derfor er det fremdeles kritisk nødvendig med økt bevissthet og kunnskap. Gode intensjoner må følges av konsekvente vedtak og handling.

Covid 19-pandemien har gitt oss nye, sterke bevis på at folk trenger frodige, romslige, robuste og frie arealer å bevege seg i. Folkehelseperspektivet har, som mange ganger opp gjennom historien, vist at en by er avhengig av den helsebringende kombinasjonen av åpne arealer, frodig vegetasjon og friskt vann. Folk har strømmet til Marka, til vassdrag, til parker og til fjorden.

Klimaet har de siste årene blitt mer uforutsigbart med lange, hete tørkeperioder og plutselige hendelser med styrtregn og flom. Vi må bygge opp et robust bymiljø som tåler disse variasjonene.

Håndtering av vannet blir helt sentralt i dette arbeidet.

Oslo Elveforum mener at disse ubestridelige fakta viser at arbeidet med elver og bekker i byen må intensiveres og få større gjennomslagskraft. Dette er bakgrunnen for at vi nå presenterer våre visjoner for byens politikere og byens befolkning.

Oslo Elveforum ble etablert i år 2000, og sterke ildsjeler og grupper har kontinuerlig drevet arbeidet framover. En viktig del av arbeidet har vært rettet mot beslutningstakere i byen. Et annet viktig kjerneområde har vært arbeidet med barn og unge, og selvfølgelig det lokale engasjementet.

Det er etablert lokale, frivillige organisasjoner og arbeidsgrupper, store og små, for de ti hovedvassdragene i byggesonen og for Østensjøvannet.

Vassdrag i Oslo

- Lysakerelva
- Mærradalsbekken
- Hoffselva
- Frognerelva
- Akerselva
- Hovinbekken
- Alna
- Ljanselva
- Gjersjøelva
- Ellingsrudelva
- Østensjøvannet

Elver og bekker må opp og fram i dagen!

For å bevare og styrke Oslos blågrønne karakter må arbeidet med gjenåpning av elver og bekker være et premiss ved all byutvikling. Vår visjon er at 96 % av elvene og 50 % av bekkene skal være åpne i 2040.

For et par hundre år siden hadde byggesonen i våre dagers Oslo 69 km åpne elvestrekninger, fordelt på de 10 hovedvassdragene. Nå er det 50 km. Tilsvarende var det 283 km åpne bekker, som nå er redusert til 66 km. Fortsatt er en fjerdedel av elvene og tre fjerdedeler av bekkene lukket.

Lukking av elver og bekker skjøt fart på slutten av 1800-tallet, da Oslo fikk et moderne avløpssystem. Bekkeløpene ble brukt som avløp, og de stinket. Det ble løst ved å legge dem i rør. Samtidig var dette en enkel måte å få mer areal på. Denne praksisen holdt man på med helt opp til 1990-tallet, selv om bystyret allerede i 1971 enstemmig vedtok følgende:

Bystyret ber om at det ved fremtidige reguleringer tas sikte på mest mulig bevaring av byens gjenværende elver og bekker.

Forslaget ble fremsatt av Boris Hansen, en av stifterne av Oslo Elveforum i år 2000. En annen av stifterne, Oslo Elveforums første leder Tor Holtan-Hartwig, innså i 1977 at bystyret kom til å vedta et forslag om bekkelukking, og fremsatte følgende forslag:

I forbindelse med at Hovinbekken lukkes på strekningen Grenseveien – Bertrand Narvesens vei, opparbeides et nytt, grunt bekkeløp langs hele den aktuelle strekning.

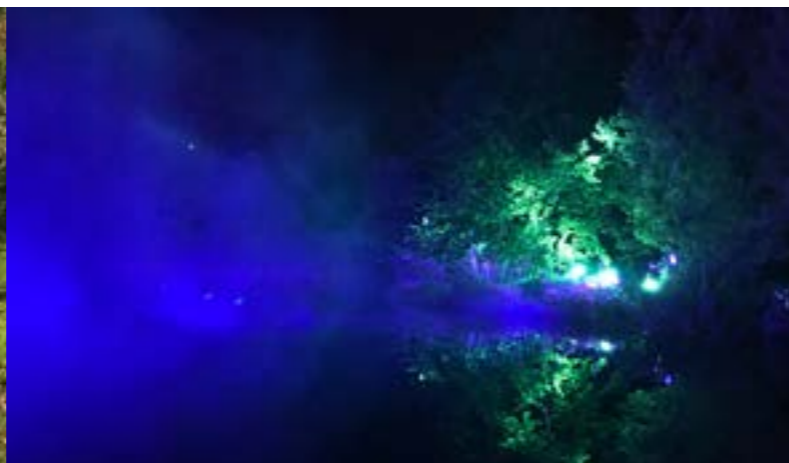
Bystyret besluttet å oversende forslaget til teknisk rådmann, men forslaget ble ikke realisert. Tiden var ikke moden for det.

I 1982 vedtok formannskapet et «Miljøpolitisk prinsippprogram for vern av elver, bekker og vann» i elleve punkter. Punkt 5 lød:

Oslo kommune ønsker et generelt forbud mot lukking av elver, bekker og vann. Administrasjonen pålegges å klarlegge om det i dag finnes grunnlag for et generelt forbud mot lukking av elver, bekker og vann. Er ikke det tilfelle, tas spørsmålet om lovendring opp med sentrale myndigheter.

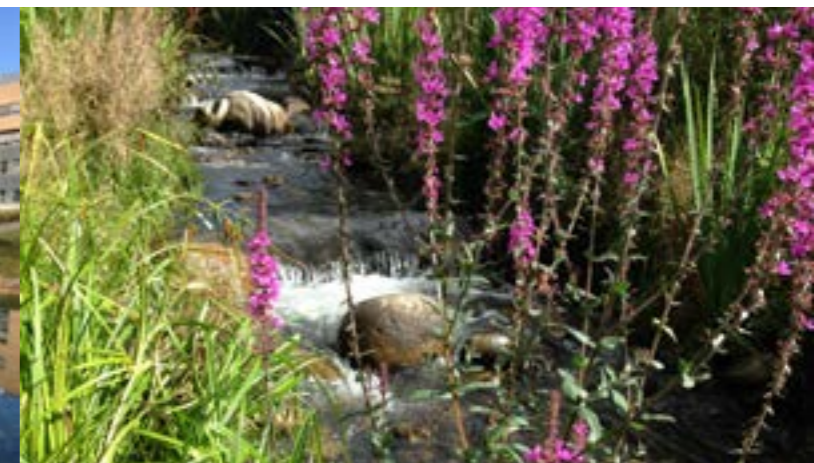
Karsten Sølve Nilsen og Sidsel Andersen.
Foto: Eva Nilsen

Lysvandring langs Alna.
Foto: Sidsel Andersen

Nytt vannspeil i Gaustadbekken.
Foto: Unni Erikssen

Hovinbekken i Bjerkedalen park.
Foto: Sidsel Andersen

Kommunen gjorde flere forsøk på å få et generelt forbud mot lukking. I 1985 vedtok bystyret en vedtekt til bygningsloven om at lukking av elver og bekker, og igjenfylling av dammer, tjern, vann og sjøgrunn, ikke er tillatt, men vedtekten ble ikke stadfestet av Miljøverndepartementet.

Dersom kommunen ønsker å beskytte elver, bekker og vann mot lukking, må det skje gjennom regulering, var svaret fra departementet.

Kommunen grep da blant annet til virkemidlet kommunedelplan, slik som i 1990 i form av bindende bestemmelser om at «utfylling i elva tillates ikke» (KDP Akerselva miljøpark), og om at

ved en eventuell riving [...] skal elveløpet ikke overbygges på nytt, men inngå som en del av et sammenhengende elveløp i Akerselva Miljøpark (KDP Nydalen).

Ved årtusenskiftet ble to lukkede partier av Akerselva åpnet ved Gullhaug Torg 4 og Bakke mølle i Nydalen og innvarslet en ny trend som Oslo Elveforum skulle bli en sentral pådriver for: gjenåpning av elver og bekker.

Byrådserklæringen av 2000 og Byøkologisk program for 2002–2014 programfestet at

«Oslos elver skal renses og rørlagte strekninger åpnes der det er mulig», men i tiåret 2001–2010 ble likevel kun 590 m av byens elver og bekker åpnet, derav 540 m av Alna og dens sidebekker. Med det tempoet vil det ta 4 000 år før de 236 km av Oslos elver og bekker som fortsatt er lukket, er blitt gjenåpnet.

Selv om farten i gjenåpningsarbeidet har tatt seg noe opp de siste ti årene, går det fortsatt altfor sakte. Og det til tross for at det i dag er en politisk målsetting å gjenåpne flest mulig av Oslos lukkede elve- og bekkestrekninger for å kunne håndtere klimaendringene med mer og kraftigere regn og gjøre Oslo til en attraktiv, blågrønn by.

Men lyspunkter finnes. Gjenåpningen av Hovinbekken over Ensjø og Jordal, samt den planlagte gjenåpningen gjennom Klosterenga (2023), er svært gledelig og viser hva som er mulig å få til.

Det er selvsagt urealistisk å gjenåpne alle lukkede elve- og bekkestrekninger, men etter Oslo Elveforums syn bør målet være at minst 96 % (66 km) av elveløpene og 50 % (142 km) av bekkeløpene skal være åpne i 2040, dvs. at ytterligere henholdsvis 16 km elv og 76 km bekk skal gjenåpnes innen da.

Det krever at det gjenåpnes i snitt 4,6 km elv/bekk hvert år i perioden 2021–2040, dvs. nesten 80 ganger mer hvert år enn i perioden 2001–2010.

Elve- og bekkeåpninger bør, så sant det er mulig, skje med full vannføring og primært i vassdragets historiske løp, om nødvendig i et omlagt løp. Der det ikke er mulig å dimensjonere løpet for de største flomtoppene gjennom året, bør en sikre at løpet kan ta unna hele vannføringen minst 80 % av tiden, slik at de naturlige fluktuasjonene i vannføringen gjennom året kan oppleves i vannstrengen. Andelen gjenåpninger med hevet løp og sterkt begrenset vannmengde bør reduseres sammenholdt med det som har vært praksis de siste årene.

I de tilfeller hvor det ikke lar seg gjøre å åpne en sidebekk, bør de siste meterne før samløpet være åpne. Når bekken renner åpen, vil det være lettere å se om den er forurenset. Et lite, åpent sideløp vil også gi fisk og andre organismer et fristed hvis hovedstrømmen blir forurenset. Alle rør som føres til en bekk/elv bør avsluttes som beskrevet over, også av estetiske grunner.

Det kommunale styringsdokumentet «Prinsipper for gjenåpning av elver og bekker i Oslo» fra 2015 er et viktig instrument i

arbeidet for å realisere det politiske målet om å gjenåpne flest mulig av Oslos lukkede elve- og bekkestrekninger. Dokumentet er under revidering i 2022. Vi forventer et langt mer ambisiøst styringsdokument med konkrete mål for gjenåpning både kvalitativt og kvantitativt.

Oslo Elveforum mener at det nye dokumentet «Prinsipper og mål for gjenåpning av elver og bekker i Oslo» bør behandles i bystyret etter en offentlig høring.

Tre gode grunner til gjenåpning

1

Klimatilpasning

Gjenåpning av elver og bekker er et viktig klimatilpassingstiltak. Vi går mot våtere og villere vær. «Monsteregenskyll» kan overbelaste avløpsnett og skape store ødeleggelser. Elver og bekker i kulverter og rør har begrenset kapasitet til å håndtere store vannmengder. Åpne vassdrag kan håndtere økte og mer intensive nedbørmengder og forhindre oversvømmelser. Dette vil spare byen og dens innbyggere for store kostnader.

2

Bedre vannmiljø og styrket byøkologi

Gjenåpning må skje på en måte som er tilpasset den opprinnelige naturen i området. Så langt som mulig bør elver og bekker åpnes i sine historiske løp og med brede grøntsoner på begge sider. På denne måten kan elve- og bekkåpninger bidra til bedret vannkvalitet og styrket byøkologi.

3

Flere friluftsmuligheter og bedre folkehelse

Gode og sammenhengende turveier er en forutsetning for at mange skal gå på tur. Men fortsatt mangler sammenhengende turveier langs flere av våre hovedvassdrag og viktige sidebekker. Gjenåpning av lukkede elve- og bekketrekninger og opparbeidelse av sammenhengende turveier og gode grøntområder vil glede byens befolkning og bedre folkehelsen.

Park- og elvesystem Oslo.
Illustrasjon: Dronninga landskap

Våre prioriterte gjenåpningsprosjekter

Oslo trenger åpne og tilgjengelige vassdrag, omgitt av naturlige, frodige og langstrakte parkdrag som følger det historiske bylandskapet. Oslo Elveforum prioriterer disse gjenåpningsprosjektene (fra vest til øst):

Frognerelva kan bli en attraksjon

Vår visjon er en sammenhengende turvei langs et åpent vassdrag – fra Frognerkilen til Sognsvann.

Oslo Elveforum ser på det kommunale planarbeidet med områderegulering for Skøyen som en historisk mulighet til å ta viktige grep med hensyn til bydelens blågrønne struktur. En gjenåpning av Frognerelvas nedre del gjør det mulig å etablere en sammenhengende turveiforbindelse mellom Frognerparken og Frognerkilen. For befolkningen og for turister og andre besøkende gir dette en fin mulighet for å kombinere kultur- og naturopplevelser.

Forslaget til områderegulering for Skøyen kom omtrent samtidig med et planforslag for Majorstuen knutepunkt som dessverre ble stoppet. Nærmere halvparten av sporområdet ved T-banestasjonen var her foreslått benyttet til park med gjenåpnet Frognerelv.

Det er tidligere presentert forslag om tunnel mellom Majorstuen og Blindern T-banestasjon. Dette vil muliggjøre en gjenåpning av elva også i Frøen-området.

Med gjenåpninger på Skøyen, Majorstuen og Frøen vil Frognerelva kunne bli en felles attraksjon og et viktig bindeledd mellom bydelene vest i Oslo.

Riv Galleri Oslo og Nylandsbrua og gi plass til Akerselva

Vår visjon er at Akerselva gjenåpnes i sin fulle bredde med et flott grønt-område langs elva både på nordsiden og sørsiden av spor-området på Oslo S.

Akerselva miljøpark er et av Oslos flotteste byrom og en populær turistattraksjon.

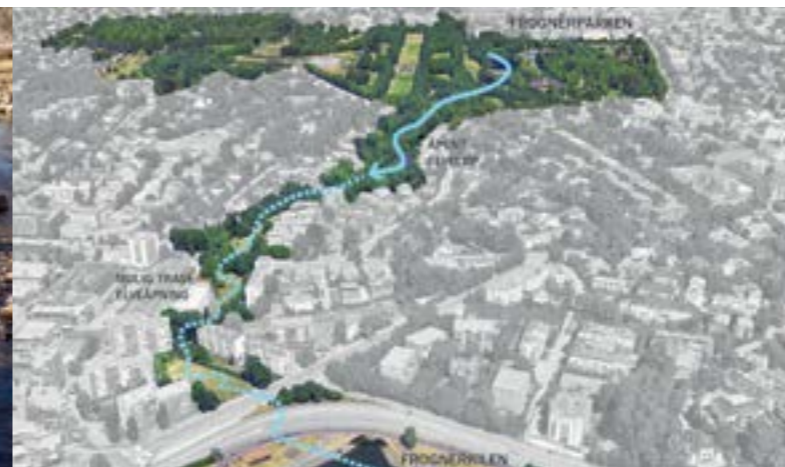
Men elveparken skjemmes av at elva ligger i kulvert under Galleri Oslo og sporområdet på Oslo S. Oslo Elveforum har ved flere anledninger tatt til orde for gjenåpning av denne delen av Akerselva.

Bekkeåpninger skal tilrettelegge for fisk.
Foto: Trine Johnsen

Ny fisketrapp ved Frysja.
Foto: Tori Tollefsen

Visjon for åpning av Frognerelva fra Frognerparken til Frognerkilen. Ide: Grindaker Landskapsarkitekter

Gjenåpning av Hovinbekken i Tiedemannsparken.
Foto: Sidsel Andersen

Nøkkelen til en god byutvikling i dette området er å rive Galleri Oslo, rive Nylandsveien fra Hausmanns bru til Dronning Eufemias gate og gjenåpne Akerselva fra Vaterlandsparken til nordsiden av sporområdet og fra sørsiden av sporområdet til Dronning Eufemias gate.

Gjenåpning av Torshovbekken

Vår visjon er at gjenåpning av Torshovbekken settes på den politiske dagsorden.

Byens ti hovedvassdrag har mange sidebekker. Den av sidebekkene som kanskje er aller viktigst å gjenåpne, er Torshovbekken. Bekken er i dag lukket i byggesonen, på den 5 km lange strekningen fra Grefsenåsen til bekken renner ut i Akerselva ved Nybrua. Det aller meste av bekken kan gjenåpnes gjennom friområder og store parkområder som Muselunden, Torshovdalen og Sofienbergparken.

De manglende bitene i turveisystemet langs dagens lukkede bekk er lett å få på plass, slik at turveien blir sammenhengende fra friområdet nordvest for Tonsen kirke til Sofienberggata på sørsiden av Sofienbergparken.

Hovinbekken må gjenåpnes over Økern

Vår visjon er at turveien langs Hovinbekken blir sammenhengende, med mange naturopplevelser i et urbant bybilde.

Til glede for lokalbefolkningen og mange turgåere er Hovinbekken gravd opp og får vise seg fram i Bjerkedalen, på Hasle, gjennom Ensjøbyen, gjennom nyåpnet aktivitetspark på Jordal og snart gjennom Klosterenga. Alle hjerter gleder seg.

Men i ca. en kilometers lengde, fra Risløkka i nord til Tennisdammene på Hasle i sør, ligger Hovinbekken stadig skjult i dypet. Dagens kulvert krysser både T-banelinjer, Ring 3 og annen infrastruktur. Mange har vært tvilende til at en gjenåpning er mulig.

Men noe er på gang. Økern er på vei mot noe nytt. En helt ny bydel, Hovinbyen, er under planlegging. Dette åpner nye muligheter også for gjenåpningen av Hovinbekken.

Oslo kommune bestilte i 2020 en rapport om mulig gjenåpning av Hovinbekken fra Risløkka og helt ned til Tennisdammene på Hasle.

Også i senere planer er gjenåpning av Hovinbekken en del av prosjektet. Dette vil gi en «vannlinje» med tilhørende turveisystem over Økern-området, og binde dette området sammen med Bjerkedalen i nord og Ensjø, Jordal og Klosterenga i sør. Turveien langs Hovinbekken vil bli sammenhengende. Og den vil bli en attraktiv mulighet for byens turgåere med mange naturopplevelser i et urbant bybilde.

Gjenåpning av Hovinbekken over Klosterenga og ut til strandlinja år 1300

Vår visjon er at Bård Breiviks skulpturpark fullføres og at Hovinbekken gjenåpnes over Klosterenga og ut til strandlinja år 1300.

Av Oslos ti hovedvassdrag har Hovinbekken lenge vært det vassdraget som har vært mest lukket. Men det er sterke føringer i overordnede kommunale planer om å gjenåpne Hovinvassdraget. For Hovinbekkens del vil det si ut til Schweigaards gate 41–49 hvor det bør etableres et lite vannspeil ved bekkeoset.

Hovinbekken er gjenåpnet fra Hasle, over Ensjø og Jordal park. Gjenåpningen har vært svært vellykket. Byplanleggere fra mange land kommer til Oslo for å beundre en urban bekk.

I 2021 startet arbeidet med å gjenåpne Hovinbekken også over Klosterenga. Samtidig skal kunstner Bård Breiviks skulpturpark endelig fullføres. Klosterenga park vil gi Bydel Gamle Oslo et rekreasjonsområde av høy kvalitet, med gjenåpnet bekk, ny turvei, flere møteplasser og bedre belysning.

Byen under Eikaberg var en by omgitt av vann, avgrenset av Bjørvika mot vest, Alna mot sørøst og Hovinbekken mot nord.

Etter Oslo Elveforums vurdering er det svært viktig at Hovinbekken gjenåpnes i sin historiske trasé også fra Klosterenga videre ut til strandlinja i år 1300 for å gjenskape Oslo middelalderby på en best mulig måte.

Informasjonsskilt ved Frognerelva. Foto: Per Østvold

Middelaldervannspeilet. Foto: Sidsel Andersen

Alna må gjenåpnes fra Kværnerbyen til vannspeilet

Vår visjon er gjenåpning til vannspeilet i Middelalderparken og bedre vannkvalitet.

Alna renner gjennom Norges tettstet bfolkede område, Groruddalen. Det meste av Alna renner åpent. Men den nedre delen av elva, fra Enebakkveien ved Kværnerbyen, ble lagt i kulvert og tunnel i 1922. Kulverten går i dag ut i Oslofjorden øst for Hovedøya (ved Kongshavn).

Oslo Elveforum mener at Alna bør gjenåpnes fra Kværnerbyen til vannspeilet i Middelalderparken, med en sammenhengende turvei i hele elvas lengde. Om vannkvaliteten i elva bedres, vil dette også gi bedre vannkvalitet i vannspeilet.

Og hvis det hadde blitt bygd en fisketrapp fra Bispekilen opp til vannspeilet, kunne laks og sjørret igjen vandre opp elva.

Andre gjenåpningsprosjekter

Oslo Elveforum har i merknader til Oslo kommunes gjenåpningsprogram påpekt at flere gjenåpningsprosjekter bør realiseres. Dette gjelder blant annet Mærradalsbekkens utløp i fjorden (under E18). Det er også ønskelig å få åpnet flere av tilførselsbekkene til Østensjøvannet, som er et naturreservat.

Styringsdokumentet «Prinsipper for gjenåpning av elver og bekker i Oslo» (2015) har i vedlegg A en liste over vassdrag som er prioritert for gjenåpning. Styringsdokumentet er under revidering.

Visjoner for Frognerelva fra Frognerparken til Frognerkilen.
Illustrasjoner: Grindaker
Landskapsarkitekter

Brede kantsoner og biologisk mangfold

Dammen i Bjerkedalen park. Foto: Sidsel Andersen

Ljanselva. Foto: Trine Johnsen

Elver og bekker gir variert natur og biologisk mangfold – også i byggesonen

Til tross for at Oslo er en storby, er Oslo den kommunen i landet med størst biologisk mangfold, med nærmere 12 000 registrerte arter. Ikke minst bidrar øyene i Oslofjorden, parkene, turveiene, Marka og byens elver og bekker til dette mangfoldet.

Oslo har hatt sterk vekst i flere tiår, noe som fører til et kontinuerlig press på naturverdiene. Vi må derfor ta mye bedre vare på det naturmiljøet vi har, men vi må også aktivt tilføre mer natur der folk bor og arbeider. Dette vil øke det biologiske mangfoldet, noe som er en verdi i seg selv. Det gir også gevinst for den psykiske og den fysiske folkehelsen. Lufta blir friskere, vi får tilgang til opplevelser og sanseinntrykk rett utenfor dørene våre.

Biologisk mangfold – erfaringer fra gjenåpning av elver og bekker de siste årene

Utformingen av bekkeløp og kantsoner i de siste årenes gjenåpningsprosjekter har variert mye: fra naturlige bekkeløp med brede, myke kantsoner til mer urban utforming med robuste materialer som betong og granitt.

Utforming av bekker med harde kanter, uten myke elementer og vegetasjon, kan bidra til at vannet oppfattes mer som «pynt» enn natur. Hvert sted må selvfølgelig utformes ut ifra sin unike beliggenhet og ut ifra den bruken vi ønsker. Fontener og friskt vann har alltid hatt en egenverdi i bymiljøet. Oslo Elveforum er likevel opptatt av at elver og bekker bør utformes som sjenerøse naturlige elveløp når vi gjenåpner.

Her er noen prinsipper for utformingen:

- Sjenerøse kantsoner gir bedre forhold for biologisk mangfold.
- Benytte eksisterende naturelementer som elvesletter for å øke samlet fordrøyningskapasitet.
- Holde muligheten åpen for soner med «rewilding» der naturen i størst mulig grad får leve og utvikle seg uten inngrep.
- Tilrettelegge for anadrom fiskevandring for å knytte byen sterkere til fjorden.
- Elvemunningene er ikke lenger synlige og tilgjengelige, men som oftest gjemt under tung infrastruktur som motorveier, jernbane- og havneanlegg. Vi har følgende oppfordring: Gi plass til naturlige elvemunninger der vassdragene møter fjorden!

Pionerarbeid på overvannshåndtering

Klimatilpasning er god samfunnsøkonomi. Vann som er på ville veier i byen når regnet styrter ned, fører til store kostnader for samfunnet, samtidig som det får store praktiske konsekvenser. I nye prosjekter skal nå overflatevann føres fra tak og harde overflater til absorberende, myke flater, regnbed og åpne renner. Dette forsinket vannet før det føres ut i bekker og elver. På Ensjø er disse prinsippene gjennomført og virker bra. Etater, planleggere og arkitekter, konsulenter og utbyggere har måttet lære nye metoder for håndtering av vannet. Oslo kommune har nå en egen satsing på overvannshåndtering, i likhet med mange byer i mange land.

Selv om regnbed som forsinket vannet er konkrete og synlige i bybildet, er det ikke alltid lett å se for beboere og publikum. Etter hvert som erfaringene oppsummeres, er det derfor behov for å formidle hensiktene og prinsippene til publikum. Det er store pedagogiske muligheter i å formidle vannets kretsløp og hva det betyr for oss i hverdagen. Vann er en forutsetning for å få natur tilbake inn i byen. Små tiltak gir stor uttelling. Frodigheten vi finner langs vassdragene, gir tilbake til byen og befolkningen i rikt monn.

Bading i elver, bekker og dammer

«Hjemmesomrene» i 2020 og 2021 ga oss nok en erfaring: Det ble svært trangt på badeplassene i Oslo, i tillegg til begrensingene på å kunne reise kollektivt.

Stappfulle busser på vei til Bygdøy var ikke en god smitteløsning. Selv om vi heldigvis har flotte badevann i Marka, er det få bademuligheter i byggesonen, i lokalmiljøene der folk bor. Oslo har nesten ingen utendørs bassenganlegg, selv om Tøyenbadet etter hvert blir ferdig og Frognerbadet fungerer fint for dem som har mulighet til å benytte dette anlegget.

Akerselva har flere populære badeplasser, til dels svært fulle på gode dager.

Også i Lysakerelva bader folk på visse steder ovenfor Fåbro. Men langs de fleste andre elvene og bekkene er det ikke tilrettelagt for bading. Årvolldammen er asfaltert og er et populært badested lokalt. De siste sesongene har Årvolldammen blitt fylt opp med bekkevannet fra Hovinbekken i stedet for byvannet som tidligere

ble brukt. Vannet i Hovinbekken er blitt bra etter at Vann- og avløpsetaten har gjennomført et omfattende rehabiliteringsarbeid av ledningsnettet i området. Dette arbeidet ble forsert delvis på grunn av de uheldige utslippene i Bjerkedalen park etter åpningen i 2014.

Det er en kjent sak at barn i Oslo har mye dårligere muligheter enn ellers i landet til å lære seg å svømme og til å lære seg å leve med og beherske vann.

Det kunne være nyttig å få kartlagt om det er mulig å tilrettelegge mer for bading langs elvene og bekkene, og hvilke forutsetninger som må være på plass for å få dette til. Vi foreslår derfor at det lages en mulighetsstudie for flere lokale badeplasser i tilknytning til vassdragene, som dammer og naturbassenger med naturlig rensing.

Turveier langs elver og bekker

Ljanselva. Foto: Trine Johnsen

Bekkevandring i Bjerkedalen park. Foto: Tori Tollefsen

Vår visjon er å få på plass sammenhengende og gode turveier langs elver og bekker i byggesonen. Dette vil binde byen sammen med Marka og fjorden i en helhetlig blågrønn struktur

Oslo ligger innerst i fjorden, gjennomskåret av elver og bekker og omkranset av grønne åser. Byen har mange gamle ferdselsårer som bygger på generasjoners bruk. Mange gikk fra fjorden, langs vassdragene, opp åssidene og inn i skogen. Turveiene, som har vokst fram i takt med byens vekst, binder sammen fjorden og Marka og er kjernen i byens blågrønne nettverk.

De fleste går på tur i sitt nærområde. Langt færre følger byens turveier helt opp i Marka. Uansett er turen en kilde til gode opplevelser og økt livskvalitet.

Uansett hvor turen går, krever den en trasé og et landskapsrom du kan begi deg inn i.

Gode og sammenhengende turveier er en forutsetning for at mange skal ville gå på tur. Men sammenhengende turveier er ennå ikke på plass alle steder.

Oslo får bygartner og Parkvesenet grunnlegges i 1916

Den nye bygartneren Marius Røhne, som var utdannet landskapsarkitekt, tiltrådte stillingen i 1916. Han hadde gjennom studier i utlandet bygd opp en solid innsikt i nyere ideer og modeller for parkenes oppbygging og funksjon. I arbeidsplanen som ble lagt for det nye Parkvesenet alt i 1916–1917, ble hovedvekten derfor lagt på å skaffe store, samlede parkarealer og grønne linjedrag av parkårer som kunne binde de enkelte områder sammen og knytte dem til naturområdene utenfor bygrensen. Det ble en god start på det som ble

Generalplan for turveier 1929

Harald Hals var reguleringsjef i Oslo fra 1926. Etter arkitektutdanning hadde Hals arbeidet i London, Chicago og Seattle, og var inspirert av disse byenes parkårer og turveier, blant annet Boston med sine turveier langs byelvene. Hals fremmet i 1929 et forslag til generalplan for «Stor-Oslo» med park- og ferdselsårer fra boligområder i byen til skogen og fjorden.

Under utviklingen av turveisystemet fikk Harald Hals en god samarbeidspartner i Marius Røhne.

Etableringen av Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) i 1936 fikk stor betydning for den videre utvikling av et turveinett i Oslo. Lederen Nils Houge fikk i 1998 turvei B1 fra Sognsvannsbekken til Huk oppkalt etter seg.

Generalplanen til Harald Hals ble retningsgivende for utviklingen av Oslo og dannet grunnlag for kommunens turveiplan som ble laget i 1949 og vedtatt i bystyret i 1953.

Alfanummerering

Turveiplanen fra 1949 delte opp turveinettet i fem områder, fra A i vest til E i sørøst.

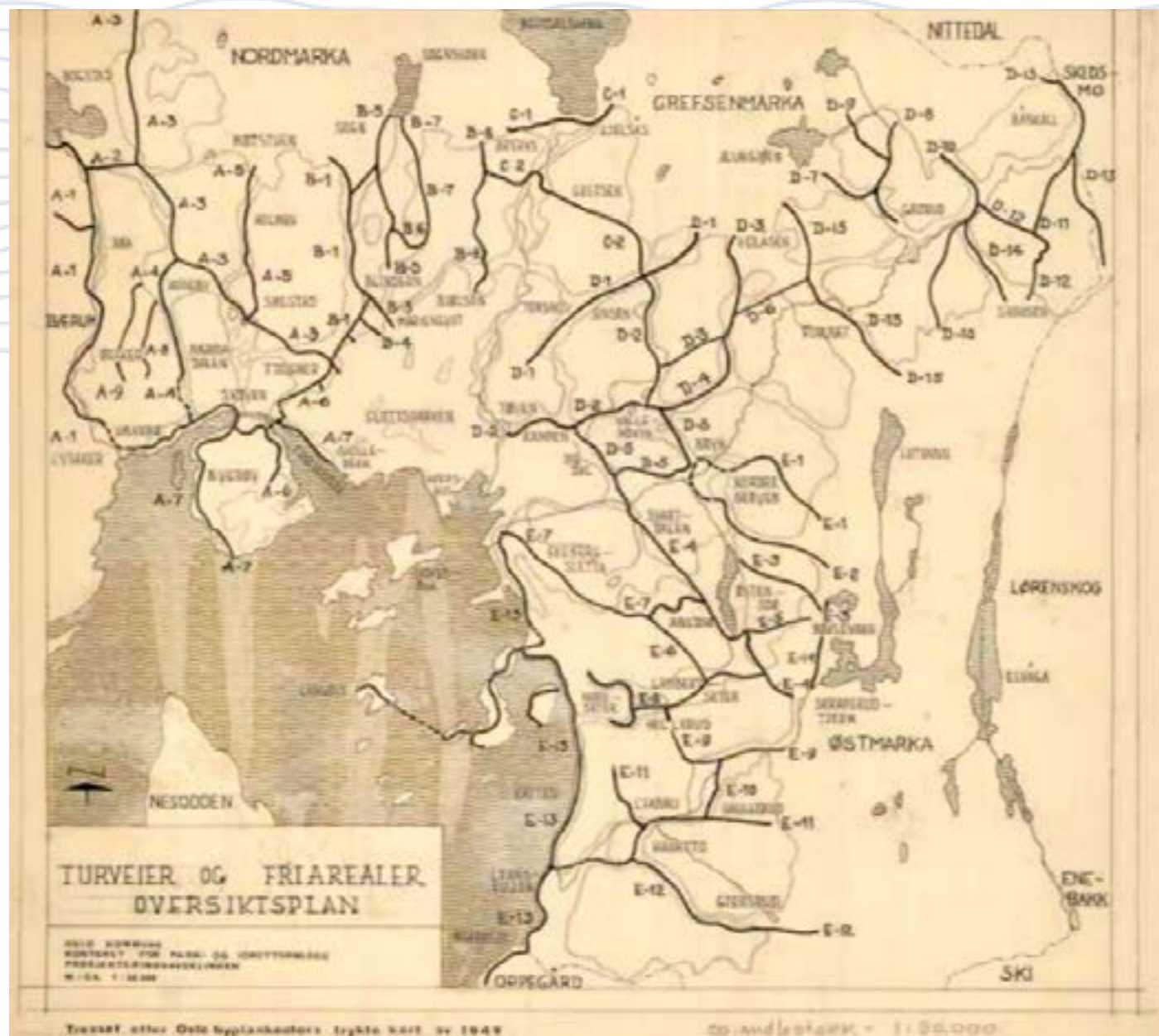
Fortsatt er turveiene nummerert med en bokstav som angir del av byen, etterfulgt av et løpenummer.

Turveiplanen har i årenes løp blitt endret, og nye strekninger har kommet til. Men alle senere planer har bygd på planen fra 1949.

I dag er det ganske få som kjenner gjeldende alfanummerering av hovedturveinettet. De aller fleste vil si at turen går for eksempel langs Akerselva, ikke langs B10.

Turveinettet er bygd ut i årene etter 1949. Ikke minst gir forbedrede turveier langs elver og bekker en voksende bybefolkning muligheter for friluftsliv, lek, bading og fiske. I dag har Oslo ca. 300 km hovedturveier i byggesonen.

- Gruppe A: Byens vestlige områder mellom Lysakerelva og Majorstuen, samt Bygdøy.
- Gruppe B: Turveier fra Sognsvannsområdet ned til Majorstuen, Ullevål, Sagene og Akerselva.
- Gruppe C: Turveiene rett øst for Akerselva, Grefsen.
- Gruppe D: Turveiene i byens østlige områder og Groruddalen.
- Gruppe E: Turveiene i byens sørlige områder, samt øygruppene i Bunnefjorden.

Turveiplanen av 1949

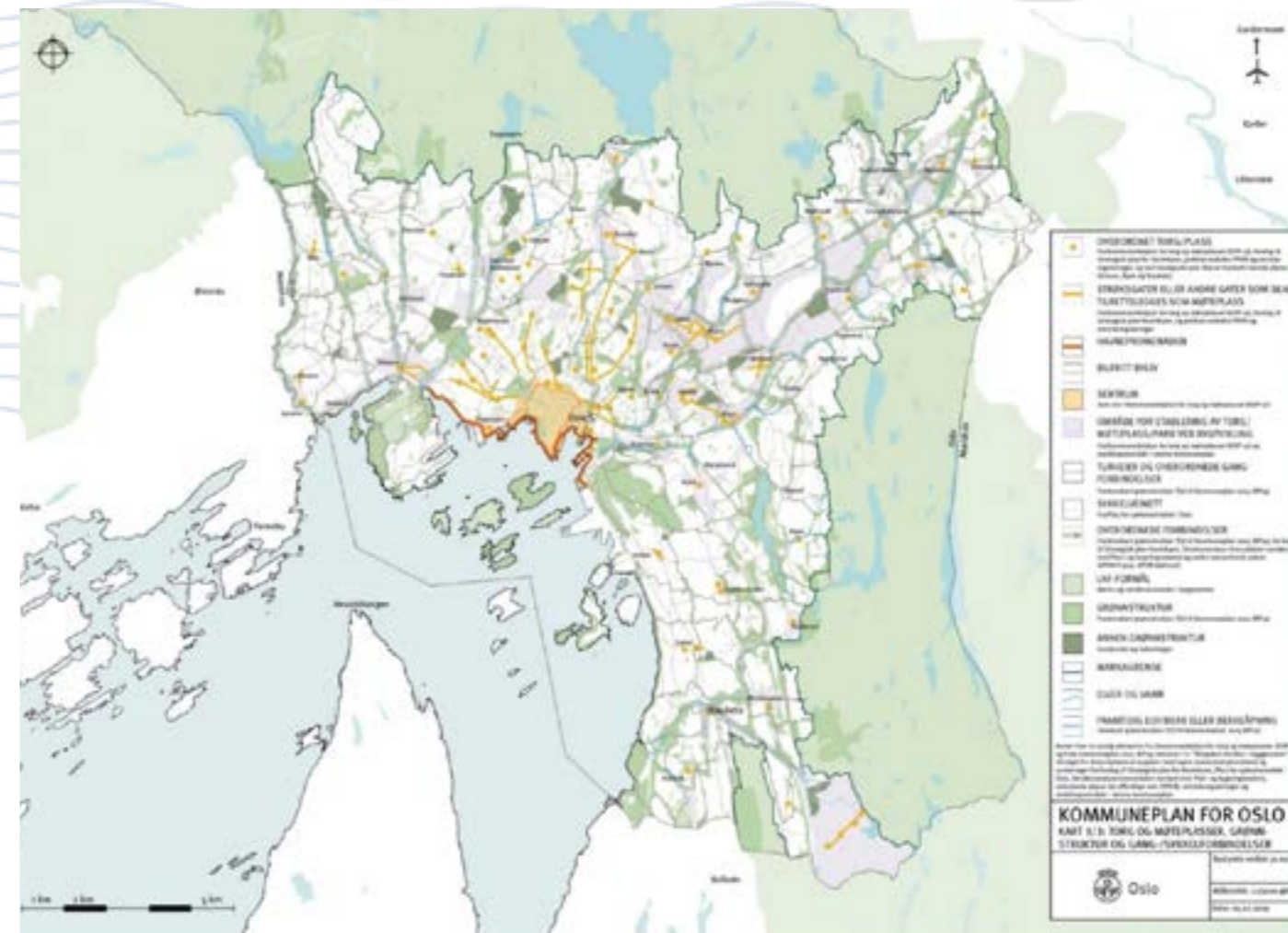
Pandemien i 2020–2021 anskueliggjorde turveienes betydning. Nye tusener trakk hver eneste dag ut i blågrønne omgivelser for rekreasjon eller trening, og befestet at turveinettet er en uløselig del av byens identitet.

Rammebetingelser

Arbeidet med gjenåpning av lukkede bekker og elver i Oslo kommune er forankret i Byøkologisk program fra 2011, Strategi for

overvannshåndtering 2013, Klimastrategi for Oslo mot 2030 (2020), og Kommuneplan for Oslo, 2015 og 2018.

I tillegg kommer nasjonale og internasjonale føringer slik som NOUen Overvann i byer og tettsteder (2016) og FNs bærekraftsmål. Det er også en rekke lover og forskrifter som en må forholde seg til ved gjenåpning av bekker og elver, blant annet plan- og bygningsloven, vannressursloven og lakse- og innlandsfiskeloven.

Illustrasjon i Kommuneplan 2015

Kommuneplan 2015

Den viktigste rammebetingelsen for kommunens turveistrategi er kommuneplanen, vedtatt i bystyret i 2015. Et sentralt mål i kommuneplanen er å styrke Oslos blågrønne preg. Elvene, bekkene og turveiene er kjernen i denne strukturen.

I kommuneplanen er det kart 3, «Torg og møteplasser, grønnstruktur, og gang-/sykkelforbindelser» som viser omfanget av turveinettet.

Behovsplan for idrett og friluftsliv 2021–2030

Behovsplan for idrett og friluftsliv 2021– 2030, heretter kalt behovsplanen, er et styringsverktøy som rulleres annethvert år og fremmes for bystyret sammen med byrådets forslag til budsjett og økonomiplan. Hensikten med behovsplanen er å synliggjøre investeringsbehovet på idretts- og friluftslivsområdet for de kommende 10 årene.

Foto: Terje Wold

Skilt Hovinbekken. Foto: Sidsel Andersen

Merking og skilting av turveier

I behovsplanen gjentas det overordnede målet fra turveistrategi 2016 om å fullføre hovedturveinettet innen 2030. Det heter videre:

I planperioden skal innsatsen styrkes for å oppnå et sammenhengende hovedturveinett i et helhetlig blågrønt nettverk med god standard innen 2030.

Ifølge behovsplanen må om lag 86 km med nye turveier opparbeides for å nå målet om et sammenhengende turveinett innen 2030. Etablering av manglende turveiforbindelser som er vurdert som betydningsfulle strekninger for nærområdet og/eller for turveinettet som helhet, vil bli prioritert. Videre heter det at ved vassdrags- og bekkeåpningsprosjekter

er det naturlig å se på mulighetene for etablering av turveier og turstier i nærliggende områder.

Oslo Elveforum vil påpeke at det er et stort behov for å fullføre et sammenhengende hovedturveinett langs vassdragene i byggesonen.

Turveistrategien fra 2016 pekte på en rekke

manglende strekninger som det haster med å opparbeide.

En av de største utfordringene ved etableringen av et sammenhengende hovedturveinett er å etablere gode forbindelser over større veier, T-bane- og jernbanelinjer. Ett eksempel er etablering av en god turvei langs Alna over Alfaset/Alnabru-området. Fjerning av slike barrierer er kostnadskreven, men må prioriteres for å bidra til gjennomgående turveier. Samtidig må kommunen sikre seg nye turveiarealer gjennom regulering og erverv av eiendom.

Privatisering skaper hindre

Der kommunen ikke eier grunnen, er det vanskelig å få gjennomført tiltak hvis ikke grunneier samtykker. Dette gjelder blant annet anleggelse av turveier, oppsetting av skilt og fjerning av stengsler til friarealer langs elve- og bekkebredder. Dette påvirker også skjøtsel av friarealer og bekkeløp.

Kommunen bør lage en oversikt over private områder som i dag stenger for sammenhengende turveier langs hovedvassdragene. Viktige turveiområder bør eksproprieres og omreguleres.

Hovedturveinettet skal være så godt merket at man skal kunne gå turer på ukjent sted uten kart. Men dette er slett ikke tilfelle alle steder i dag.

Det er et stort behov for helhetlig skilting langs vassdragene, spesielt ved viktige knutepunkter og i partier hvor vassdragene ennå går i rør eller kulvert.

Det er derfor gledelig at Behovsplan for idrett og friluftsliv 2021–2030 tar til orde for å øke tempoet i arbeidet med helhetlig skilting og merking av turveinettet i byggesonen.

Ved viktige knutepunkt i turveinettet og ved innfallsportene til Marka er det ønskelig å ha informasjonstavler med kart som viser turmulighetene i området. I frustrasjon over mangelen på slike tavler tok Oslo Elveforum i 2015 initiativ til å sette opp informasjonstavler langs hovedvassdragene i byggesonen. Ved hjelp av økonomiske bidrag fra Bymiljøetaten og Gjensidigestiftelsen har det i årenes løp blitt satt opp 18 store informasjonstavler langs elver og bekker.

Bymiljøetaten tok i 2021 initiativ til å skilte Akerselva i hele dens lengde. Dette bidrar til en bedre turopplevelse.

Flere vassdrag bør skiltes på samme måte.

Informasjonsskilt ved Teglverksdammen, en rensedam for Hovinbekken

Oslos elver og bekker trenger bedre vern

Oslo Elveforum protesterer mot høyhus på Gullhaug torg ved Akerselva. Foto: Per Østvold

Høyhuset er under bygging i 2022. Illustrasjon fra plansaken

Tre av hovedvassdragene i Oslos byggesone har kommunedelplaner (KDP) som skal bidra til bedre vern: Akerselva, Alna og Lysakervassdraget. Østensjøområdet miljøpark har en egen forvaltningsplan. De andre vassdragene mangler tilsvarende planer.

Det er ingen tvil om at kommunedelplanene har bidratt positivt til utvikling av elveparkene. Ikke minst har vi sett dette i utviklingen langs Akerselva. Det var daværende miljøvernminister Sissel Rønbeck som høsten 1986 tok initiativ til et omfattende handlingsprogram. Rønbeck ønsket å bevare området miljø- og kulturhistoriske verdier, med vekt på industri- og arbeiderhistorie. Den negative utviklingen langs elva ble i stor grad snudd da KDPen ble vedtatt.

KDP Akerselva miljøpark

Kommunedelplanen ble vedtatt av bystyret i 1990. I den heter det blant annet:

Akerselva Miljøpark skal utvikles som et nasjonalt og lokalt område for rekreasjon og læring. Den skal by på rike og varierte opplevelser i et lett tilgjengelig, sammenhengende parkbelte fra Maridalsvannet til Vaterland. Miljøparken skal til alle årstider fungere som bypark og utfartsområde både for bydelene rundt, for byens befolkning generelt og for besøkende.

Videre heter det:

Akerselva skal, med rent vann og velholdte elvebredder, utgjøre et smil i byens ansikt. Fisk skal leve i hele elva. Naturverdiene i vann, landskap, vegetasjon og plante- og dyreliv skal sikres.

Den etterfølgende utviklingen har vist at KDP Akerselva miljøpark ikke er tilstrekkelig i dagens situasjon. Tvert imot ser utviklingen de siste årene ut til å gå i motsatt retning av målene i KDPen. Presset på arealene langs Akerselva har fortsatt. Mektige utbygningsselskaper og entreprenører har kastet sine øyne på miljøparken og fått politisk godkjenning for fortetting og nybygg, delvis godt innenfor den byggefrie sonen på 20 meter langs elva.

Som eksempler kan nevnes at Avantor i 2021 fikk politisk godkjenning for et tårnbygg på Gullhaug torg i Nydalen, delvis kragende ut over kulvertene som Akerselva går i på dette stedet. Nedenfor Mathallen på Vulkan har Student-samskipnaden i Oslo og Akershus (SiO) fått godkjent planer om å bygge nye studentboliger godt innenfor den byggefrie sonen på 20 meter. Alle vassdrag kan melde om tilsvarende press på grøntområdene.

Utviklingen i Akerselva miljøpark viser at det også er behov for rammer for båtbruk (robåter og kajakker).

Det er positivt med båtliv, men kommersielle aktører kan ta for mye plass.

KDP Alna miljøpark

Kommunedelplanen ble vedtatt i 2013. I den heter det blant annet:

Kommunedelplan for Alna miljøpark skal tilrettelegge for gjenåpning og miljøoppgradering av Alna og viktige sidevassdrag fra Alnsjøen til fjorden innen 2020. Den skal gi grunnlag for en variert utvikling av vassdraget med sidearealer for å øke attraktiviteten og gi en styrket identitet til hele Groruddalen. Planen skal utarbeides etter mønster fra kommunedelplan for Akerselva miljøpark.

Videre heter det:

Alna miljøpark skal bidra til å styrke byens blågrønne struktur og gi befolkningen gode muligheter for rekreasjon.

NIVA utarbeidet en mulighetsstudie i 2020. Rapporten presenterte en lang rekke tiltak på kort sikt (2020–2023), på medium sikt (2024–2027) og på lang sikt (2028 →).

Tiltakene omfatter søppelrydding, bedre skilting, bedring av turstier og turveier, tiltak mot forurensing og gjenåpning. Mye av det som må gjøres, blir så kostbart at det er nødvendig med et spleiselag mellom Oslo kommune og staten.

KDP Lysakervassdraget

Kommunedelplanen ble vedtatt i 2017. I den heter det blant annet at

Planen skal sørge for en bærekraftig bruk av vassdragets ressurser. Det skal legges vekt på å opprettholde og gjenopprette kjemisk og økologisk status i vassdraget, ivareta eller øke naturverdiene, ivareta kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap, tilrettelegge for utøvelse av friluftsliv, og samordne planlegging og bruk av arealer i og langs vassdraget og over kommunegrensene.

Statsforvalteren ønsket i mars 2020 å innlede en dialog med Oslo og Bærum om mulighetene for varig vern etter naturmangfoldloven. I mars 2022 ga Oslo kommune sin tilslutning til å sette i gang en verneprosess, mens Bærum kommune ikke har gitt svar (pr. juli 2022).

Demonstrasjon i Nydalen.
Foto: Per Østvold

Befaring med svensk økologigruppe.
Foto: Ekologigruppen 2018

Quiz på aktivitetsdag på Isdammen.
Foto: Sidsel Andersen

Vannspeilet på Ensjø torg.
Foto: Sidsel Andersen

Mærradalsbekken

Området fra Ring 3 til Sørkedalsveien er regulert som spesialområde naturvern, og er dermed godt beskyttet. Området rett sør for Ring 3 har fått nytt reguleringsformål, grønnstruktur, naturområde, med strenge bestemmelser.

Ljanselva

Store partier langs Ljanselva er regulert til spesialområde naturvern, jf. reguleringsplan S-3986 fra 2003. Viktige arealer er dermed godt beskyttet, men dette gjelder ikke langs hele vassdraget.

Østensjøvannet

Miljøparken har en egen forvaltningsplan vedtatt i 2007 og revidert i 2020. Statsforvalteren er vernemyndighet.

20- og 12-metersgrensen

Dagens kommuneplan har en retningslinje i § 13.3 Vassdrag som lyder:

Innenfor en sone på minimum 20 meter fra vannkant for hovedløp og minimum 12 meter fra vannkant for sideløp bør det ikke oppføres ny bebyggelse, nye anlegg eller gjøres vesentlige terrenginngrep.

Ordet «bør» har vist seg å være for svakt, og må erstattes med et bindende «skal». Og retningslinjen må endres til en bestemmelse hvis vernet skal fungere godt nok. 20- og 12-metersgrensen bør også gjelde for rørlagte elver og bekker med åpningspotensial.

Bydelsinitiativ

I 2018 og 2019 vedtok bydelsutvalgene i bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene og Nordre Aker henstillinger til byrådet om å gi Akerselva miljøpark et sterkere vern og oppgradere miljøparken som rekreasjonsområde. Initiativet kom opprinnelig fra Bydel Sagene.

Konkret foreslo bydelene at miljøparken burde få endret vernestatus, fortrinnsvis som landskapsvernområde, alternativt ved at føringene i KDP Akerselva miljøpark inkluderes i kommuneplanens arealdel når denne skal revideres. Bydelene ønsket også en langsiktig og helhetlig plan for forvaltning og oppgradering av miljøparken. Initiativet ble oversendt byrådet for videre oppfølging.

Byrådets oppfølging

Saken ble fulgt opp i de rødgrønnes byrådsplattform for 2019–2023, der det heter at

byrådet vil [...] styrke vernet av Akerselva miljøpark,

og i brev av 7. januar 2020 fra Byrådsavdeling for miljø og samferdsel (MOS) til Bymiljøetaten:

MOS ber Bymiljøetaten om å vurdere bydelsutvalgenes forslag om å endre vernestatus for området og om å utarbeide en langsiktig og helhetlig plan for forvaltning og oppgradering av Akerselva miljøpark.

I byrådsplattformen heter det også at byrådet vil:

Utvide og styrke vernet av Østensjøområdet miljøpark, styrke vernet av Akerselva miljøpark, utrede opprettelse av Ljanselva miljøpark og lage en handlingsplan for realisering av Alnaelva miljøpark.

Det er positive signaler.

Bymiljøetaten er kritisk

Bymiljøetaten uttalte seg i mai 2020 svært kritisk til dagens verneregime da den ga en vurdering av bydelsinitiativet til å styrke

vernet av Akerselva miljøpark og utarbeide en langsiktig og helhetlig plan for forvaltning og oppgradering av miljøparken.

I brevet som er datert 5. mai 2020, heter det blant annet:

Bymiljøetaten er derfor enig i bydelens beskrivelse av situasjonen med at stadig nye reguleringsplaner undergraver Akerselva miljøpark og er i strid med bestemmelser og retningslinjer i kommunedelplanen. Vi har inntrykk av at Plan- og bygningsetaten i varierende grad legger vekt på kommunedelplanen. Det kan skyldes at planen er gammel (vedtatt av bystyret i 1990), vurderes som utdatert eller at intensjonene og føringene er tatt inn i kommuneplanen. Det understreker behovet for et styrket bevaringsregime for miljøparken.

Bymiljøetaten har vurdert forslaget om landskapsvernområde, og mener at det ikke er riktig verneform for Akerselva. Blant annet pekes det på at verneformen landskapsvernområde brukes om større, enhetlige arealer uten særlige inngrep i form av bebyggelse eller infrastruktur, og ikke om et urbant parkdrag.

Medlemsmøte i LvV. Foto: Per Østvold

Høstløv. Foto: Tori Tollefsen

Behov for styrket bevaringsregime

Et alternativ til å bruke naturmangfoldsloven, sier Bymiljøetaten i brevet fra 2020, er å ta føringene i kommunedelplanen for Akerselva miljøpark inn i en revidert arealdel av kommuneplanen. Oslo Elveforum støtter denne vurderingen. Samtidig må det understrekes at det er behov for å revidere kommunedelplanen, og at de øvrige vassdragene også trenger styrket vern.

Et ytterligere alternativ er å be bystyret vedta en områderegulering. Dette er primært en planform (reguleringsplan) som kan utarbeides av kommunen etter krav i kommuneplanens arealdel, eller der kommunen etter omstendighetene finner at det er behov for å utarbeide slik reguleringsplan for et område for å ivareta vernehensyn eller for å tilrettelegge og legge rammer for videre planlegging.

I en kommunedelplan kan det legges

inn hensynssoner og områder for bevaring, mens en områderegulering gir mulighet for ekspropriasjon. Det er altså fordeler forbundet med begge reguleringsmetoder.

Selv om vern etter naturmangfoldloven ikke er riktig verneform for Akerselva, vil Oslo Elveforum påpeke at denne verneformen kan være riktig for andre områder langs Oslos vassdrag.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus tok i 2022 kontakt med Statsforvalteren i Oslo og Viken for å diskutere hvordan man kan sikre de biologiske verdiene langs byens vassdrag.

Trenger forvaltningsplan

Samtlige vassdrag trenger forvaltningsplaner. Elver og bekker trenger forbedret vannkvalitet, styrket biologisk mangfold, stillesoner, bedre belysning, rasteplasser og toaletter, sammenhengende turveinett, bedre skilting og oppgradering både av turvei og atkomster til elva.

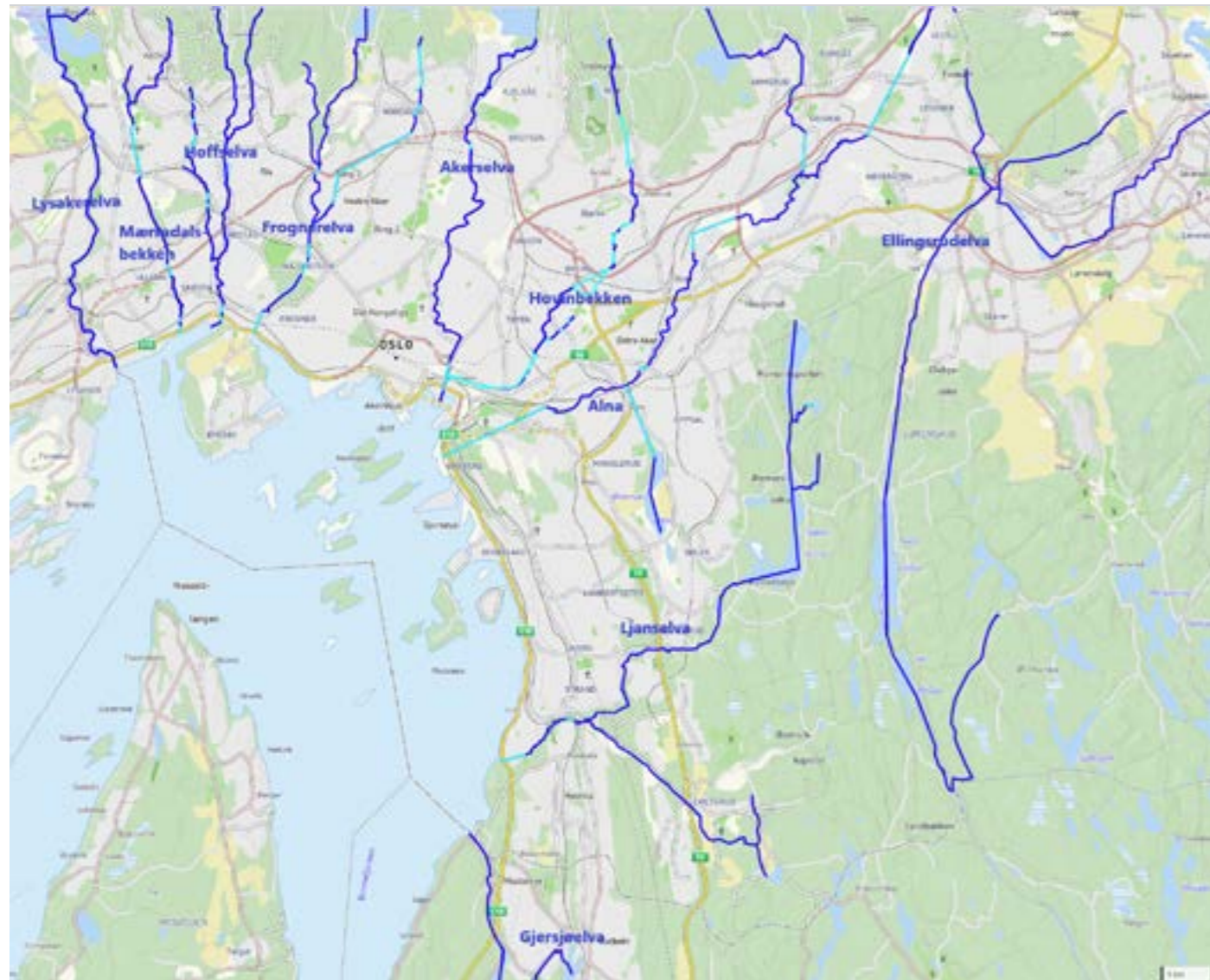

Løvsanger ved Lysakerelva. Foto: Erik Østlyngen

Del 2 Vassdragene

Foto: Oslo Elveforum

De ulike vassdragene

I den følgende delen om vassdragene gir vi en kort oppsummering av de ti nevnte hovedvassdragene. Elvenes løp fra kildevannene i Marka til utløpene i fjorden, vannføring og vannkvalitet, omtales kort. Vi har tatt med særtrekk som fosser, dammer, vegetasjon, historiske spor av næringsliv og framtidig byutvikling. Og ikke minst hvilke områder som bør gjenåpnes eller få ekstra vern og beskyttelse, og hvor det mangler turveier og skilting. Kartene viser hovedløpet for hver elv, med noen aktuelle sidebekker.

Elvegruppene har selv skrevet omtalene og trukket fram de viktigste utfordringene i årene framover.

Oslo Elveforum ønsker at alle skal bli kjent med sin «egen» elv, men også hvordan vassdragene binder sammen byens landskap og bebyggelse til en helhet.

Lysakerelva. Foto: Sinikka Breistrand

Møllefossen. Foto: John Tibballs

Lysakerelva

Lysakerelva har en lengde på 7,7 km og et fall på 145 meter fra Bogstadvannet til utløpet i Oslofjorden ved Lysaker. Lysakerelva ligger i kommunene Bærum og Oslo. Vassdraget strekker seg helt fra Krokskogen i Ringerike kommune til Oslofjorden. Det renner gjennom Sørkedalen til Bogstadvannet og munner ut mellom Fornebu og Bygdøy i Lysakerfjorden.

Lysakerelva renner gjennom et naturområde av nasjonal viktighet med et spektakulært juv og utallige fosser og stryk. Under sitt opprinnelige navn Fåd har elva en plass i vår skriftlige historie som strekker seg tilbake til en trefning mellom ribbungene og birkebeinerne i 1221. I 400 år var elva kraftkilde til sagbruk, møller og annen industri, men siden 1950 har elva i stor grad levd sitt eget liv. Naturen har vokst seg stor, vill og verneverdig. De høyeste fossene er Røafossen med et fall på 14,2 meter og Fåbrofossen med fall på 12,9 meter. Fire demninger, ved Fossom hammer, Grini, Fåbro og Lysaker mølle, lager små vannmagasiner. Det største er Grinidammen på 20 000 m³.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Lysakervassdragets nedbørfelt er på 178 km². Det er til sammen 350 km med bekker og elver i vassdraget. Den lengste vannveien er 39 km.

Oslo kommune har en målestasjon ved Mølle dammen nederst i vassdraget. Her tas det også vannprøver.

Den gjennomsnittlige vannføringen i Lysakerelva er 4,37 m³/s, mens medianvannføringen er 2,6 m³/s. Rundt disse middelerverdiene svinger vannføringen fra 0,5 til 40 m³/s i et vanlig år.

Lysakerelva er beskyttet av avløpsledninger i begge kantsoner langs elva. Det er flere overløp som til tider gir kortvarig forurensning. Rutinemessige punktmålinger av vannkvaliteten gir karakteren god i øvre elvestrekninger og mindre god nedenfor Fåbrofossen.

Bogstad gård, 2005.
Foto: J.P. Fagerback

Utløp Lysakerelva. Foto: Anders Beer Wilse, Oslo Museum

Vernestatus

Kommunedelplanen (KDP) for Lysaker-vassdraget ble vedtatt i 2017 etter tolv års planarbeid. Etter politisk motstand ble KDP-ens planområde innskrenket til Oslo og Bærums byggesoner nord for Fåbro samt Bogstadvannet og omgivelser rundt Bogstad gård.

KDP-en har hatt en tilhørende handlingsplan for vassdrag, men det gikk 10 år før handlingsplanen fikk bevilgning. Lysakerelvas kantsone nedenfor Fåbro er under sterkt press fra transformasjonsplaner for Lilleaker og Granfoss og utvikling av trafikknutepunktet Lysaker.

Verdien av den biologiske naturen langs Lysakerelva og Sørkedalselva er godt dokumentert gjennom flere undersøkelser. Statsforvalteren og kommunene må ta stilling til hvilket forvaltningsregime som kan sikre at Lysakerelva forblir et sammenhengende, åpent tur- og naturområde som binder Marka og Oslofjorden sammen.

Kulturminner

To praktfulle anlegg hører til vassdraget: Bogstad gård, som inngår i stiftelsen

Norsk Folkemuseum, var godseier og statsminister Peder Ankers hjem fra 1773 til 1824; Fåbro, nå eid av Mustad Eiendom, var dikter, fabrikkier og rådmann Christian Braunmann Tullins sommerresidens fra ca. 1760 til han døde i 1765, bare 36 år gammel.

Rester etter industrivirksomheter som sager og møller er beskjedne og lite dokumenterte. Av disse kan nevnes Ossaga (1868–1916), Fossum masovn (1788–1858), Voksen mølle (–1950), Rød sag (1649–1875), Holte sag (1792–1875), Røa mølle (1888–1895), Ullern mølle (1865–1915), Øvre Jar sag (1783–1880), Nedre Jar sag (1787–1888). Tre eldre industribygg – Grini mølle (1867), Granfos tresliperi (1869) og Lysaker mølle (1810) – er bygd om til diverse formål.

Turveier og turstier

Kommunedelplanen for Lysakervassraget fastslår at det skal være en sammenhengende turtrasé fra Lysaker til Bogstadvannet av en slik kvalitet at det kan trilles sportsvogn på den.

Det går offisielle turveier langs Lysakerelva i begge kommuner, med noen meget utfordrende strekninger.

Oset ved Bogstadvannet. Foto: John Tibballs

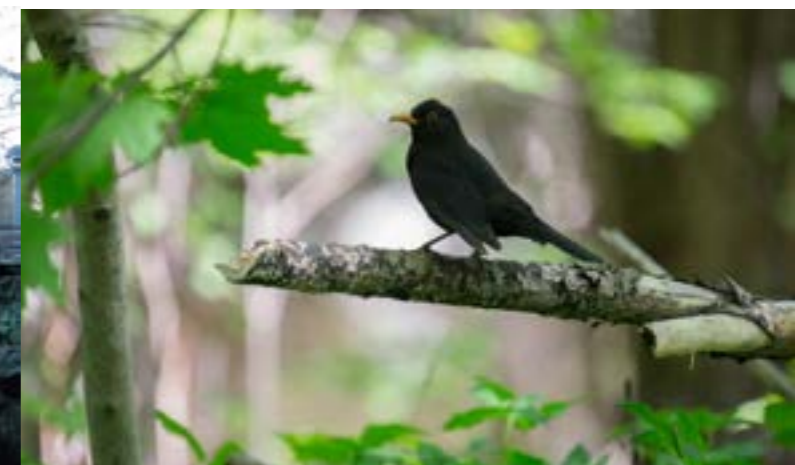
Fiske i Lysakerelva. Foto: John Tibballs

Fugler i elva. Foto: Per Østvold

Lysakerelva. Foto: John Tibballs

Svarttrost. Foto: Erik Østlyngen

Da Behovsplan for idrett og friluftsliv 2021–2030 var på høring i 2020, påpekte Oslo Elveforum at A1-strekningen fra Fådpassasjen sørover mot Carl Lundgrens vei ble oppgradert i 2009–2010 i en lengde på vel 400 meter. Imidlertid gjenstår 400–500 meter som trenger nytt turveianlegg for å håndtere en kraftig økt bruk, blant annet på grunn av stor

Ytterligere turvestrekninger som trenger oppgradering:

- strekningen Roligheten–Lysejordet
- strekningen Kvernfarete–Lysejordet

utbygging i Carl Lundgrens vei.

På lengre sikt er det et mål å få koblet sammen turvei A1 fra Grinidammen med gangbrua på Melumøra (Harald Løvenskiolds vei 16 til Harald Løvenskiolds vei 46).

Dette tiltaket krever at kommunen inngår avtaler med grunneierne til fem tomter i Harald Løvenskiolds vei.

Skilting

Retningsskiltene i begge kommuner hjelper fotturister ved de aller fleste stideler og overganger mellom vei og turvei. Det er få informasjonsskilt. Disse står ved enkelte steder av arkeologisk og geologisk interesse. Bygningsrester etter sager og møller er ikke skiltet, mest for å unngå for mye trafikk på de usikrete og dårlig beskyttete anleggene.

Visjon

Oslo Elveforum har som visjon og mål å oppnå en formell nasjonal anerkjennelse av Lysakervassdragets verneverdi. Det vil utløse en forvaltningsinnsats av en helt annen størrelsesorden enn i dag på en rekke viktige områder, og kan blant annet bidra til å realisere kommunedelplanens målsetting om gode turveier som tillater fotturister å komme inn til ryddete, sikrete og skiltete utsiktspunkter og kulturminner. En realisering av dette delmålet forutsetter gjenkjøp av grunn i privat eie på kritiske steder for å kunne etablere sammenhengende turvei på begge sider av elva helt opp til Bogstadvannet.

Vegetasjon, fugl og fisk

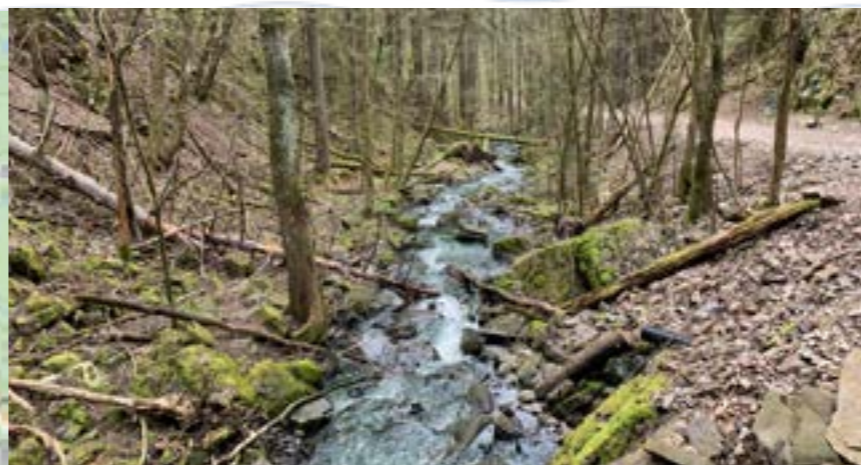
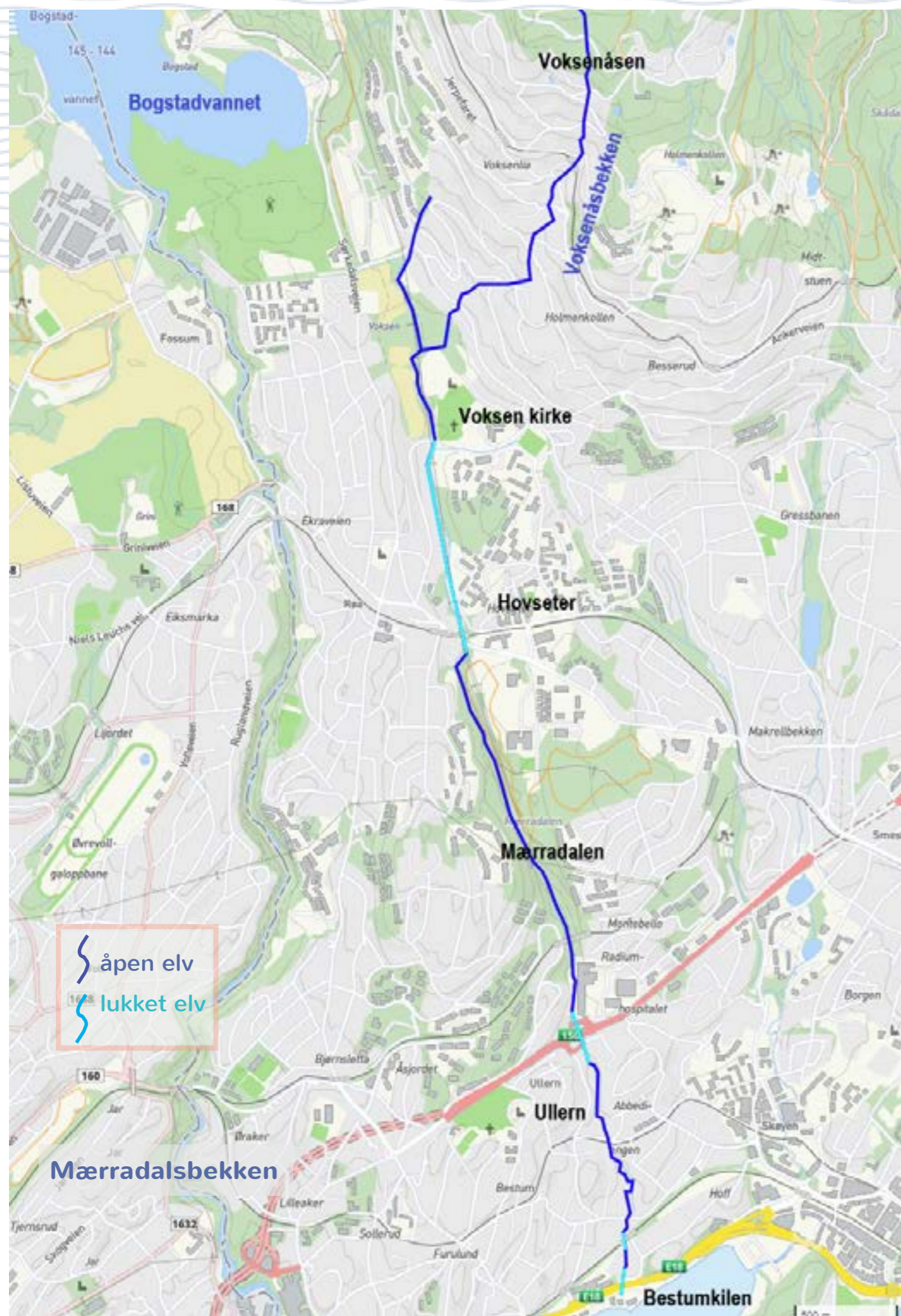
Særlig to typer miljø gir ly for til sammen 27 rødlistede arter: I våtmarksområdene ved elvebredden finnes det store forekomster av blærestarr, og i de bratte skrentene til elvas 30 meter dype juv finnes det flere sjeldne moser. Et gammelt tre har vært vertskap for den nært truete (NT) snylteveksten stammesigd i vel 100 år.

Skogen langs Lysakerelva befinner seg i en overgangsfase mellom gammel barskog og varmeelskende løvtrær som vokser opp som erstatning. Gammelskogen har en påfallende lik alder, noe som skyldes at skogen ble ødelagt av en orkan som blåste oppover dalen i 1906. Osp og gråor finnes i flere bestander, og bjørk, hegg, hassel, lønn, alm og ask er spredt langs hele elvedalen. Enkelte eiketrær vokser i kantsonen langs elvas nedre

partier. Almesyken har holdt seg til trær aller nærmest elva, og stammene gir nå bra vekstvilkår for kjuker.

Det er registrert 68 fuglearter i og rundt Lysakerelva. For flere spetterarter og for fossekallen regnes elva som et viktig habitat. Grevling, rev, ekorn og bever holder til i kantsonen, og rådyr og elg streifer langs elva. Mink utgjør en stor fare for fisk og fugler.

Sjørret og laks vandrer opp til og gyter under Fåbrofossen. Fisket er regulert, og det tas til sammen mellom 5 og 50 kg fisk hver sesong. Ovenfor Fåbro finnes det ørret, ørekyte og mort av mindre størrelse. Abbor og gjedde tas i Bogstadvannet. Ål er utbredt langs hele vassdraget. Spesielt ovenfor Grinidammen er det viktige forekomster av elvemusling.

Mærradalsbekken. Foto: Per Østvold

Fra Mærradalen. Foto: Per Østvold

Mærradalsbekken

Bekken binder sammen tre helt forskjellige områder, fra de verneverdige og meget frodige edelløvs-kogsområdene ved Voksen gård, til den forsvinner ned i en dyp V-dal nedenfor Sørkedalsveien. Også dette området er svært verneverdig på grunn av sjeldne planter. Lenger ned renner bekken gjennom private hager før den renner ut i fjorden.

Mærradalsbekken er 5,3 km lang, kommer fra mange små kilder i Holmenkollåsen og Voksenlia, og renner sørover mot Hovseter. I Hovseterdalen og fram til Huseby skole renner bekken i kulvert. Derfra renner bekken stort sett åpen til den møter fjorden ved Bestum. Bekken har ingen tilknytning til innsjøer eller dammer.

Historiske kart viser at Mærradalsbekken har to lukkede sidebekker fra øst, Grinibekken og Jarbakkbekken. Begge bør bli vurdert for gjenåpning.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Nesten hele Mærradalsbekkens nedbørfelt ligger i bysonen. Kun 0,04 av 5,16 km² ligger i Marka. Vannføringen måles og registreres kontinuerlig i en målestasjon nederst i vassdraget ved Bestumstubben. Middelvannføringen er 0,10 m³/s.

Avløpssystemet langs Mærradalsbekken har fire overløp. De kan gi kloakkutslipp til Mærradalsbekken ved driftsfeil, eller når det regner så mye at ledningsnettets blir overbelastet. Cirka 40 rør fører regnvann/overflatevann ut i bekken. Avløpsledningen gjennom Hovseterdalen ble fornyet i 2021.

Kulturminner

Blant kulturminnene langs bekken er Voksen gård, som kan følges tilbake til 1426.

Foto: Ida Fossum Tønnessen

Skilt langs Mærradalsbekken

Navnet Voksen kommer av Vågsvin: Vin betyr eng, og våg forteller at vågen eller vika ved Bogstadvannet var gammel beitemark.

Gårdsbebyggelsen ligger på en rygg langs Sørkedalsveien og som en forlengelse av israndavsetningene som demmer opp Bogstadvannet.

Voksen gård hadde i sin tid 1000 mål innmark, 1000 mål skog og tolv husmannsplasser. I tillegg hadde den egen dampsg, teglverk og mølle som lå ved Lysakerelva. Opprinnelig var det én gård, men den ble delt i østre og vestre gård mellom to brødre. Den samme slekten har hatt gårdene i 250 år.

Gårdene langs Mærradalsbekken og den nærliggende Hoffselva hadde mange husmannsplasser. I dag er det lite igjen av disse plassene, men navnene er bevart i navnene på de ulike borettslagene på Hovseter. Den gamle Jarbakkstua står nå på Voksen skole.

Turveier og turstier

Det går en god tursti fra Ankerveien og ned til Røhagan. Denne har imidlertid en uavklart reguleringsstatus, noe som gjør at forvaltningen av området er uklar.

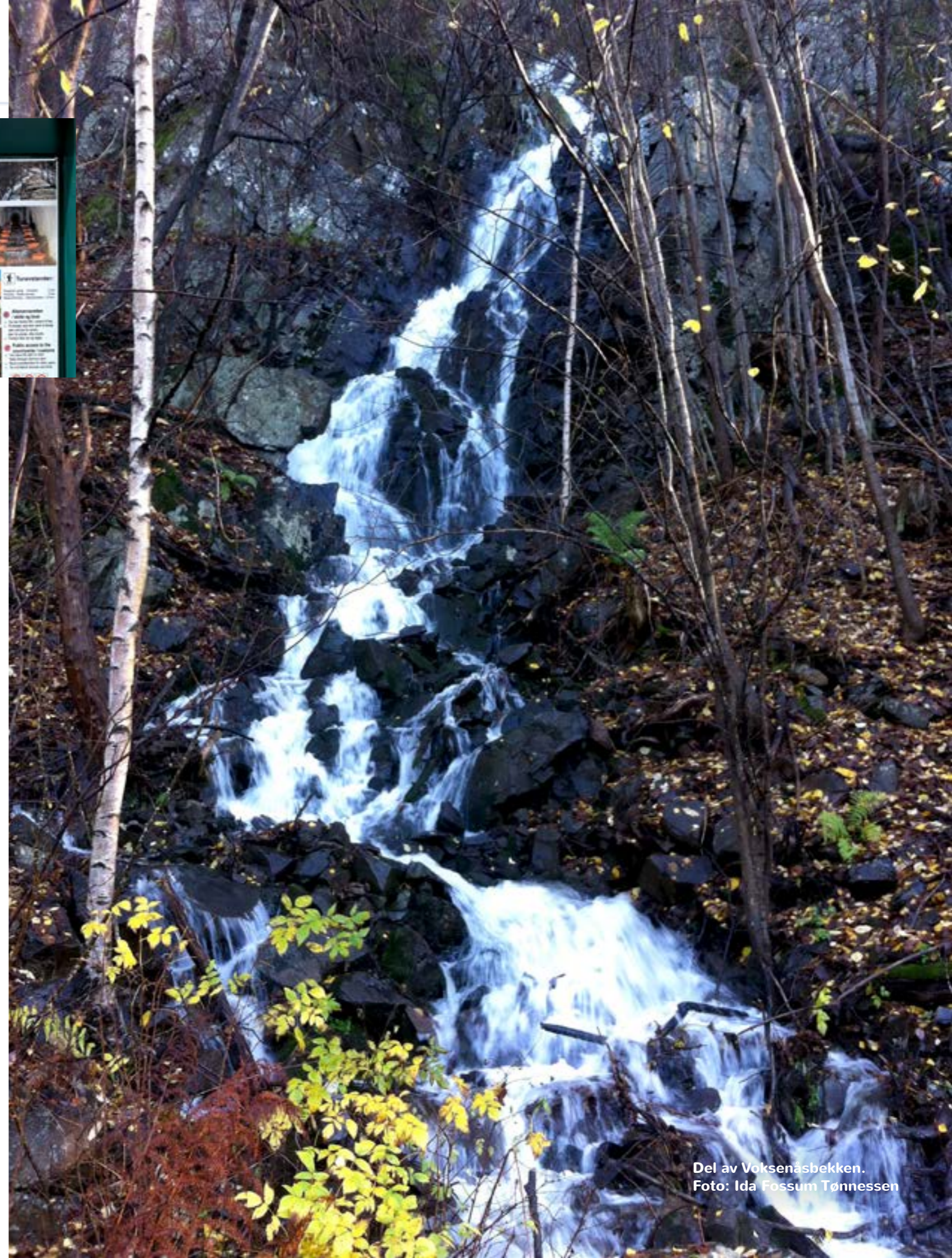
Det er behov for omregulering, slik at forvalteransvaret legges hos fagansvarlig etat, Bymiljøetaten.

Gjennom Hovseterområdet ligger bekken i rør, men det er en god turvei i området.

Bekken går skjult under Østeråsbanen og Sørkedalsveien og starter sitt åpne løp gjennom Mærradalen. En turvei følger bekken ned til Ring 3 og Radiumhospitalet gjennom Mærradalen. Dalen har bratte lier og en rik vegetasjon.

Mærradalsbekken er lukket under Ring 3, men renner åpent langs villahager på Ullern, Abbediengen og Bestum. Her er det de siste årene bygd nye villaer både oppå og helt inntil bekken. Dette bidrar til at den i sin tid påtenkte stien mellom Ring 3 (Ullernchausséen) og St. Edmunds vei nå er umulig å gjennomføre, men bekken kan ses i en stor slukt der den krysser under St. Edmunds vei. Bekkefarete er nå sikret som friområde med ny regulering, og her vil det bli bygd turvei. For å komme videre fra Radiumhospitalet må man følge fortauet langs bilveien under Ring 3.

I bekkens nederste del, rett nord for E18 (ved Vann- og avløpsetatens målestasjon), har det vært en ganske stor dam.

Del av Voksenasbekken.
Foto: Ida Fossum Tønnessen

Turgjengere i Mærradalen. Foto: Per Østvold

Leif Bertnes og Ida Fossum Tønnessen.
Foto: Akersposten

Dette området er nå bygd igjen med et nytt forretningsbygg, og området er helt privatisert. Bekken går i rør under E18 ved Maritim og renner ut i Bestumkilen.

Skilting

Bymiljøetaten og Oslo Elveforum har satt opp gode opplysningskilt i Mærradalen. Nedenfor Ring 3 mangler retningskilt slik at turgåere kan finne fram. Like viktig er det å få knyttet dette området til det turveidraget som ligger på oversiden av Ullernchausséen. Her trengs bedre skilting slik at turgåere får en fin og forlenget tur langs Mærradalsbekken.

Det er behov for retningskilt ned til Kirkestien ved Ullernveien 15. Herfra går det en fin liten sti langs bekken.

Gjenåpning over Hovseterjordene

Oslo bystyre vedtok høsten 2018 å åpne Mærradalsbekken gjennom Hovseterområdet. Dette skulle skje i nært samarbeid med beboere i området. Vedtaket ble fattet av et bredt flertall i bystyret, mot fire stemmer.

Prosesen har vært langvarig, og prosjektet møtte stor lokal motstand fra beboere som ville beholde det grønne parkdraget uten åpen bekk. Da bystyreflertallet snudde i 2021 og sa nei til gjenåpning, ble det vist til de store kostnadene. Men kostnadene var kun et vikarierende moment. Det som manglet, var visjoner og gjennomføringskraft.

Vernet område nedenfor Sørkedalsveien.
Foto: Ida Fossum Tønnessen

Vegetasjon, fugl og fisk

I det næringsrike jordsmonnet i bekkedalen langs Voksenjordene vokser det verneverdig løvskog. Selv om gråor og hegg dominerer her, finner vi også bjørk, osp og rogn, og der det er mye bjørk, er det også selje. Det vokser mjørdurt, springfrø, skogburkne og vendelrot her, og vi kan dessuten finne turt, tyrihjelme og humle.

Berggrunnen er i hovedsak kambrosiluriske sedimentbergarter dannet for 410–550 mill. år siden. Forkastningen som dannet selve dalsøkket, oppsto i permtiden for 230–280 mill. år siden.

Næringsrike og lettoppløselige bergarter er grunnen til at floraen er så rik. Et særegent trekk i den fuktige dalbunnen og skrentene er at arter, som vi ellers bare finner på fjellet i langt fuktigere, høyereliggende og kjøligere områder, trives.

Det er observert både elg, rådyr, rev, grevling, hare og røyskatt i dalen. Fuglelivet er livlig med mer enn 65 fuglearter.

Ved undersøkelser er det bare påvist ørret i vassdraget. Bestanden har god naturlig rekruttering.

Bestumkilen. Foto: Gerd Lindeberg

Elvevenner. Foto: Åsa Marie Mikkelsen

Hoffselva

Hoffselvavassdraget har sine kilder i Holmenkollåsen og renner gjennom Holmendammen, Smestaddammene og Hoffsdammen ned til Bestumkilen.

Fire bekker samler opp vannet i dette området:

- Skådalsbekken starter ved Frønsvollstråkka og renner ned Skådalen til Holmenskogen. Der møter den
- Styggedalsbekken, som kommer fra Øvresetertjern via Frognerseteren og Midstuen. Etter møtet heter den Holmenbekken, renner forbi Holmendammen og Smestaddammene til den nedenfor Dronningfossen møter
- Makrellbekken, som kommer fra Voksenkollen og renner via Besserudtjern og T-banestasjonen med bekkens navn. Til sammen danner de Hoffselva som ved Skøyen terrasse tilføres vann fra
- Slemdalsbekken som kommer fra Gråkammen, før Hoffselva renner ut i fjorden ved Bestumkilen.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Hoffselvas nedbørfelt er 14,3 km². Det lengste elveløpet er 10,7 km, og gjennomsnittlig vannføring er 0,23 m³/s. Halvparten av avløpsnettet langs elva er fellesavløp, dvs. at regnvann og kloakk går i samme rør. Ved overbelastning går avløpsvann ut i elva. Derfor er vannkvaliteten i elva ofte svært dårlig.

Kulturminner

- Rett øst for Holmenbekken langs Ankerveien står en stor bauta reist i 1887 over Thomas J. Heftye, en av grunnleggerne av Den Norske Turistforening.
- Østre og Vestre Holmen-gårdene som omkranser Holmendammen, skriver seg fra norrøn tid. Hovedhusene er godt vedlikeholdt og i privat eie.
- En bemerkelsesverdig og kalkrik knaus med mange og varierte blomster finner man øst for Holmendammen. Den tas vare på lokalt.

Hoffselva. Foto: Gerd Lindeberg

Løvsanger. Foto: Erik Østlyngen

Hoffselva. Foto: Gerd Lindeberg

Skådalsbekken. Foto: Kari Dogger

- Av den gamle Nedre Smestad gård er hovedhus og stabbur bevart. Øvre Smestad gård brant ned i 1914.
- Ved utløpet av Bjørnebodammen finner man merkestein nr. 58 fra tiden med skille mellom bymessig og villamessig bebyggelse i Aker kommune.
- Hoff gård er trolig en av de eldste bosetningene i området. Hovedhuset er fra 1852. I 1865 fant man to gravhauger fra vikingtiden på Hoff. Der lå blant annet økser, et jernsverd, et skjold og et bisse, som nå ligger på Oldsaks museet.
- Rett nedenfor Hoffsdammen ligger restene av Hoff mølle som trolig forsvant i en storflom for mange år siden. Restene av en kanal som førte vann fra demningen til selve møllen, er fullt synlig, og deler av kvernsteinen er funnet.

Turveier og turstier

Turvei A5 er navnet på stien fra Midtstuen langs Styggedalsbekken, Holmenbekken og Hoffselva til Bestumkilen og videre ut til Huk. Store deler av Holmenbekken ligger imidlertid gjemt i private hager på strekningen mellom Holmendammen og Smestaddammen.

Hvilke forbedringer trengs?

- Turvei A3 nordvestover fra Makrellbekken stasjon bør opparbeides til Holmen st. og forlenges langs Hoffseterbekken trasé fram til Jarbakken.
- Manglende forbindelse mellom østre og vestre trasé av Turvei A5 gjennom Løkkaskogen etableres ved å forlenge Dagalistien med en gangbru på kommunal tomt over det spektakulære juvet øst for Løkkaskogen nr. 52.
- Friområdet sør for Smestaddammen bør åpnes opp og Turvei A5 opparbeides mellom Smestaddammen og Bjørnebodammen.
- Kulvert i Hoffselva sør for Engebrets vei bør fjernes.
- Regulere og opparbeide turveier på begge sider av nedre del av Hoffselva i samsvar med forslag til område-reguleringsplan for Skøyen.
- Trikkeløypen: Turvei A5 bør gå på bru over trikkelinjen, eventuelt i plan med en bom.
- Utløpet av Hoffselva i Bestumkilen bør opparbeides som et våtmarksområde gjennom, og utenfor, Oslos nye Folkepark.
- Tursti A5 forbindes med kyststien langs Bestumkilen.

Det er en brukbar turveistandard langs mesteparten av Hoffselvavassdraget, bortsett fra mellom Bjørnebodammen og Smestaddammen, og i Løkkaskog-området, der stien ligger for langt fra Holmenbekken. Turstien er universelt utformet kun fra Skøyen Terrasse Barnehage til Bestumkilen.

Turvei A3 langs Makrellbekken fra Makrellbekken stasjon til Hoffsdammen holder turveistandard på hele strekningen. Videre nordvestover fra Makrellbekken stasjon går det en tydelig sti mellom Makrellbekken og T-banen.

Det er Bymiljøetaten som har ansvaret for vedlikehold av turveiene, men formelt sett bare de kommunale delene av traseen. I praksis er det Hoffselvens venner som fører tilsyn med turveiene.

Bestumkilen kan bli Oslos nye folkepark

Vår visjon for Bestumkilen er et fantastisk bade- og rekreasjonsområde for hele Oslo – med Hoffselva som sentralt element.

Før den innerste delen av Bestumkilen ble bygd igjen med blant annet dagens båttopplag, var det et stort våtmarksområde med yrende dyreliv ved Hoffselvas utløp.

Byrådet har foreslått å fylle ut Bestumkilen og bygge høyhus på området sør for E18. Det ønsker ikke Oslo Elveforum. Et mye bedre alternativ er å benytte området som folkepark for hele Oslo. Samtidig kan Hoffselva breies ut og få et nytt våtmarksområde, noe som vil bidra til biologisk mangfold.

Bestumkilen kan bli et fantastisk bade- og rekreasjonsområde for hele byen, med lekearealer, sjøbad, stort innendørs svømmeanlegg, og idrettsflater. Kanskje kan det også bli plass til kunst, musikk og kultur?

Denne muligheten kan ikke Oslo la gå fra seg!

Skilting

Det er behov for store informasjonstavler ved Makrellbekken stasjon og ved Bautatomten.

Det er behov for mindre opplysningskilt ved Båttopplaget, Dronningfossen, Bjørneveien og Holmen stasjon.

Hele strekningen fra Smestaddammen og nordover, og langs Makrellbekken, bør merkes med turskilt.

Dammene i vassdraget

Vassdraget har fire dammer: Holmendammen, Smestaddammen, Nedre Smestaddam (Bjørnebodammen) og Hoffsdammen.

Vegetasjon, fugl og fisk

Hoffselva i vinterskrud. Foto: Gerd Lindeberg

De tre øverste ble laget omkring år 1900 for isproduksjon. Isen ble solgt både til inn- og utland helt fram til andre verdenskrig.

- Holmendammen ble delvis mudret i 2021. Den eies kommunalt.
- Øvre Smestaddam er privat eid og blir holdt vedlike av de som leier eiendommen ved siden av (Hegnar Media mfl.).
- Nedre Smestaddam (Bjørnebodammen) og Hoffsdammen er begge snart helt gjengrodd. Her trengs en kraftig innsats fra Bymiljøetaten.
- Hoffsdammens demning er moden for inspeksjon.

Gjenåpning

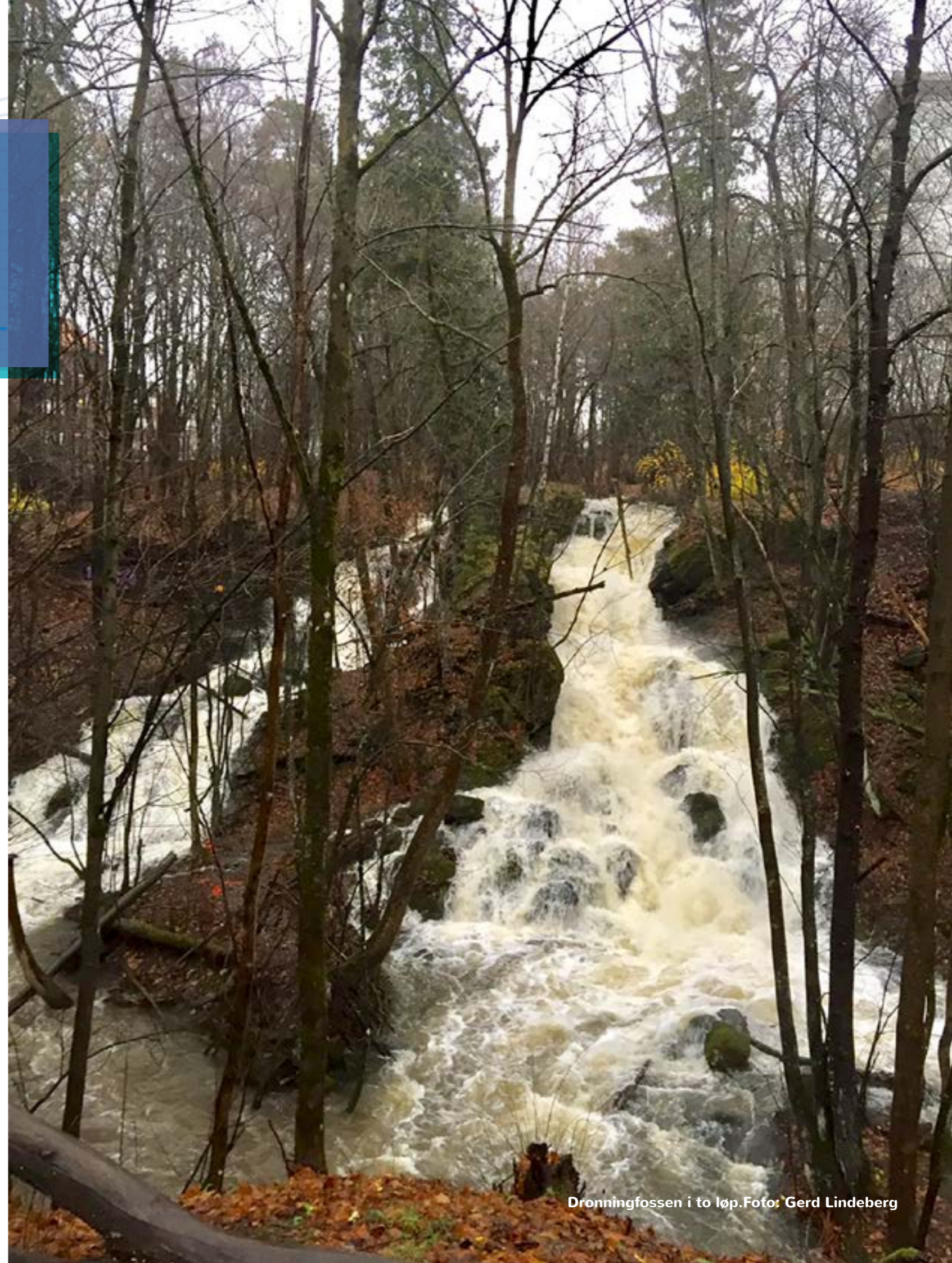
- Kulverten sør for Engebrets vei bør gjenåpnes.
- Makrellbekken bør gjenåpnes i Hagan terrasse.
- Hoffseterbekken bør gjenåpnes fra Stasjonsveien til Landingsveien/ Jarbakken.

I den nedre delen av vassdraget er det meget rik løvskog med bl.a. eik, lønn, alm, ask, bjørk, gråor, svartor, hassel, hegg, morell og rogn. Den øvre delen domineres av bartrær som gran og furu. Skogen rundt elva er sterkt preget av nedfall som ikke fjernes. Området rundt og nord for Holmendammen stelles som en park.

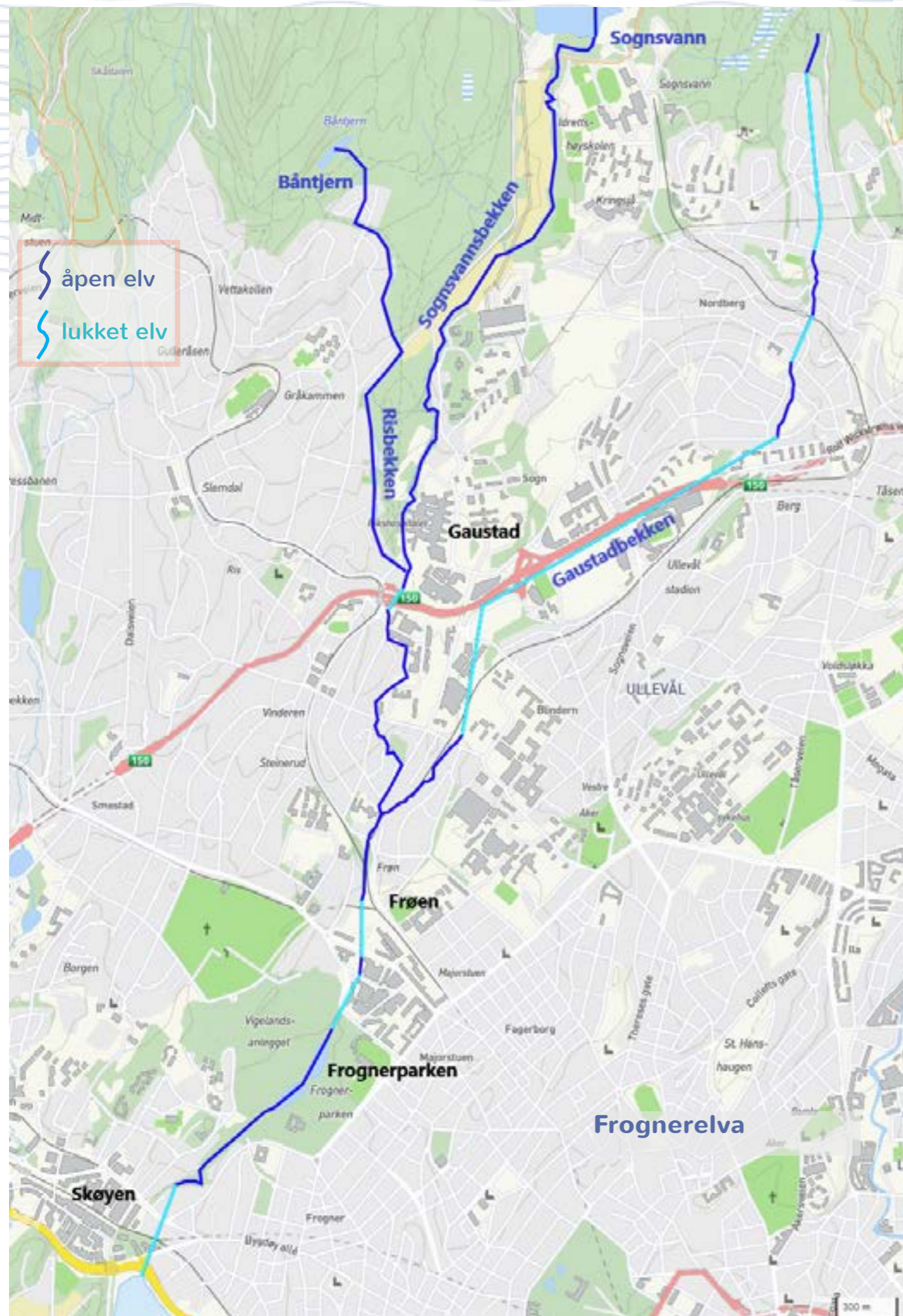
Langs hele vassdraget er det et enormt frodig klima for alle typer ville vekster fra dramatiske sverdliljer og dunkjevler til ramsløk og aksveronika. Hoffselvavassdraget er et eldorado for botanikere!

Dyrelivet er preget av Hoffselvas bynære beliggenhet, men ivrige beboere er fugler som svaner, hegre, gjess, ender, duer og utallige småfuglarter. Dertil kommer frosk, ekorn, grevling, rev og streifende rådyr. Elg kan man også treffe i øvre deler av vassdraget.

I Hoffselvas nederste del, opp til Møllefossen, går det anadrom fisk av betydelig størrelse. Sjørret opp til 1,5 kilo er sett. Den kommer seg opp gjennom kulverten på Skøyen og gyter på sandbanker i elva. Fiske er ikke tillatt på strekningen, men tjuvfiske forekommer. I resten av vassdraget er fiske tillatt, men regulert med fiskekort.

Dronningfossen i to løp. Foto: Gerd Lindeberg

Elvelangs.
Foto: Kari Dogger

Sognsvannsbekken: Fiske-trapp ved Gaustad T-banestasjon. Foto: Terje Wold

Frognerelva

Frognerelvas kilder er flere bekker, tjern og vann i Nordmarka og tilgrensende områder, som Pinabekken fra Store Åklungen til Sognsvann og Risbekken fra Båntjern. Elva får sitt navn ved samløpet mellom Gaustadbekken og Sognsvannsbekken ved Frøen. Frognerelva renner videre sørover i retning Majorstuen, Frognerparken og Frognerelvdalen, før den munner ut innerst i Frognerkilen. Elva er lagt i kulvert under Ringveien, ved Majorstuen og de siste 550 meterne før Frognerkilen.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Elva er 11,8 km lang og har et nedbørfelt på 23,7 km². Gjennomsnittsvannføringen er 0,42 m³/s. Vannføringen er svært variabel. Registreringer i august/september 2015 viste maksimal og minimal vannføring på henholdsvis 4,64 og 0,27 m³/s. Dette gir utfordringer for fiske- vandring ved lav vannføring og for kulvertenes kapasitet ved flom og store overvannsmengder. Faren for flom er bl.a. påpekt i konsulent-rapporter i forbindelse med «Område-regulering Skøyen».

Vannkvaliteten i elva er dårlig. Ifølge Bymiljøetaten kommer den største negative påvirkningen fra Gaustadbekken, som mottar forurenset vann fra Tåsentunnelen.

Kulturminner

Frognerelvasvassdraget og områdene rundt er svært rike på kulturminner. Mest kjent og iøynefallende i dag er Frognerparken med Vigelandsanlegget, men gamle kart og bygningsrester vitner om variert næringsvirksomhet langs vassdraget i tidligere tider.

Både i Sogn- og Gaustadgruven ble det gravd etter jernmalm på 1500-tallet. Gruvene ligger ikke langt fra turveien.

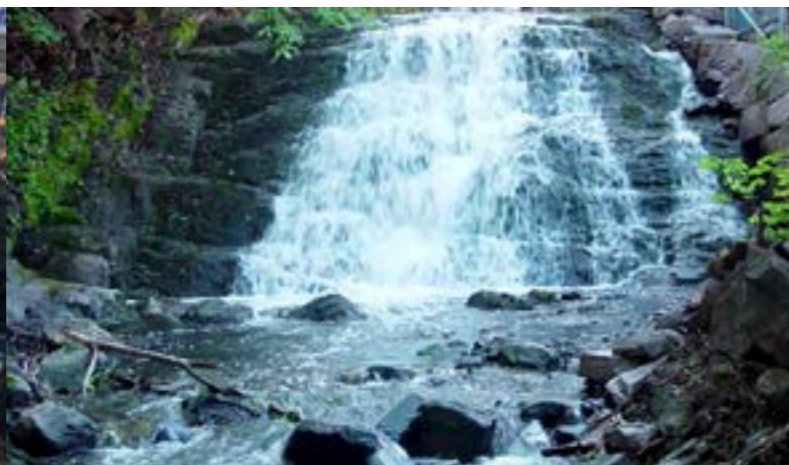
Flere steder er det rester etter kverner og møller, gjerne i tilknytning til en av vassdragets fosser. Veinavnet Kvernstien nedenfor Vinderenfossen vitner om hvordan fossekraften har vært brukt.

Både ved Vinderenfossen og øverst i Frognerelvdalen har det tidligere vært flomsager der det ble skåret tømmer. Stedsnavn på gamle kart gir klare indikasjoner på dette.

Ved Frøen og i Frognerdammene var skjæring og frakt av is en viktig attåttnæring tidligere.

Samløp mellom Sognsvannsbekken og Gaustadbekken. Foto: Sidsel Andersen

Vinderenfossen. Foto: Ida Fossum Tønnessen

Samløp mellom Frognerelva og Majorstubekken, sistnevnte nærmest. Foto: Terje Wold

Hasselnøtter. Foto: Erik Østlyngen

Turveier og stier

Det er gode turmuligheter langs Frognerelva fra Drammensveien opp til øverst i Frognerparken langs turvei B1. Stien er bred, men stedvis bratt. Det er et markant brudd der elva går i kulvert under Majorstu-området, men elva kommer opp i dagen igjen og følges av en sti ved Frøen (Slemdalsveien). Videre er stien av svært varierende kvalitet. Delvis følger den bekken, delvis villaveier. Fra Gaustad følger en smal sti bekkeløpet et stykke nordover, men nærmere Sognsvann ligger stien (turvei B1) langt unna Sognsvannsbekken.

Vi foreslår å opparbeide en natursti langs Sognsvannsbekken fra Sognsvann ned til der den møter Sognsvannveien. Det vil gi en større naturopplevelse enn dagens turvei vest for bekken.

Skilting

Opplysningsskilt som nylig er satt opp ved Drammensveien og ved Rikshospitalet, har vakt oppmerksomhet og positiv interesse for vassdraget.

Opplysningsskilt bør også settes opp

- der Sognsvannsbekken renner ut fra Sognsvann,
- der Frognerelva krysser Slemdalsveien ved Frøen.

Det er behov for retningskilt

- som kan hjelpe turgåere å finne fram langs øvre del av vassdraget,
- som viser hvordan man kommer fra kulverten øverst i Frognerparken til der stien fortsetter langs Frognerelva ved Frøen,
- som letter adkomsten til naturperlen Vinderenfossen.

Vegetasjon, fugl og fisk

Frognervassdraget ligger i et landskap med godt jordsmonn. Den kalkrike grunnen i og rundt vassdraget gir næringsgrunnlag for vegetasjon som ikke trives i mindre kalkrike miljøer. Flere steder ligger slik til at de gir rom for mikroklima og storvokste trær av mange slag: alm, lønn, pil, bjørk og ask. I deltaet nedenfor Vinderenfossen finnes et våtmarksområde som er vurdert som verneverdig. Elvedalen nedenfor Frognerparken ligger særlig lunt og beskyttet til, med en rik og variert vegetasjon.

Langs vassdraget er det observert en voksende gruppe pattedyr, som bever, grevling, ekorn, piggsvin og

flaggermus, samt en rekke fuglearter – blant dem kattugle og gråhegre. Om vinteren er vassdraget spesielt viktig som overvintringsområde for Norges nasjonalfugl, fossekalen.

I Sognsvann og øvre deler av vassdraget finnes bekkørret, ørekyte, abbor og gjedde. Bekkørret er observert i alle deler av Frognervassdraget. Dette er fisk som kommer nedover vassdraget i flomperioder, like ned til Frognerelvdalen. Det er lagt inn terskler i kulverten før utløpet i Frognerkilen. Dette vil gjøre det mulig for sjørret å ta seg oppover elva. Fra historiske kilder vet vi at det tidligere er blitt fisket både laks og ørret i vassdraget.

Gangveien langs Frognerelva. Foto: Kari Dogger

Hegre i Frognerelva. Foto: Tori Tollefsen

Gjenåpningsprosjekter

Sentrale deler av Frognerelvas vassdrag er lagt i rør. Det framstår derfor som «stykkevis og delt», og det kan være en utfordring for turgåere å følge elveløpet fra begynnelse til slutt. Flere større planprosesser i vassdragets nærområde viser at det er mulig å utvikle et langt åpnere vassdrag. Oslo Elveforums visjon er en sammenhengende elv og tursti fra Sognsvann til Frognerkilen.

Det er lansert fire viktige forslag til gjenåpning:

Gjenåpning i Majorstu-området

Ruter har lagt fram forslag til oppgradert kollektivknutepunkt på Majorstuen, der T-banestasjonen legges under bakken. Dette frigjør sporområdet ved stasjonen til utbygging, men nærmere halvparten av området er tenkt til park. Gjennom den foreslåtte parken planlegges trasé for en gjenåpnet Frognerelva.

Volvatsvingen

Tunnel mellom Majorstuen og Blindern T-banestasjon åpner for en gjenåpning av Frognerelva også i Frøen-området.

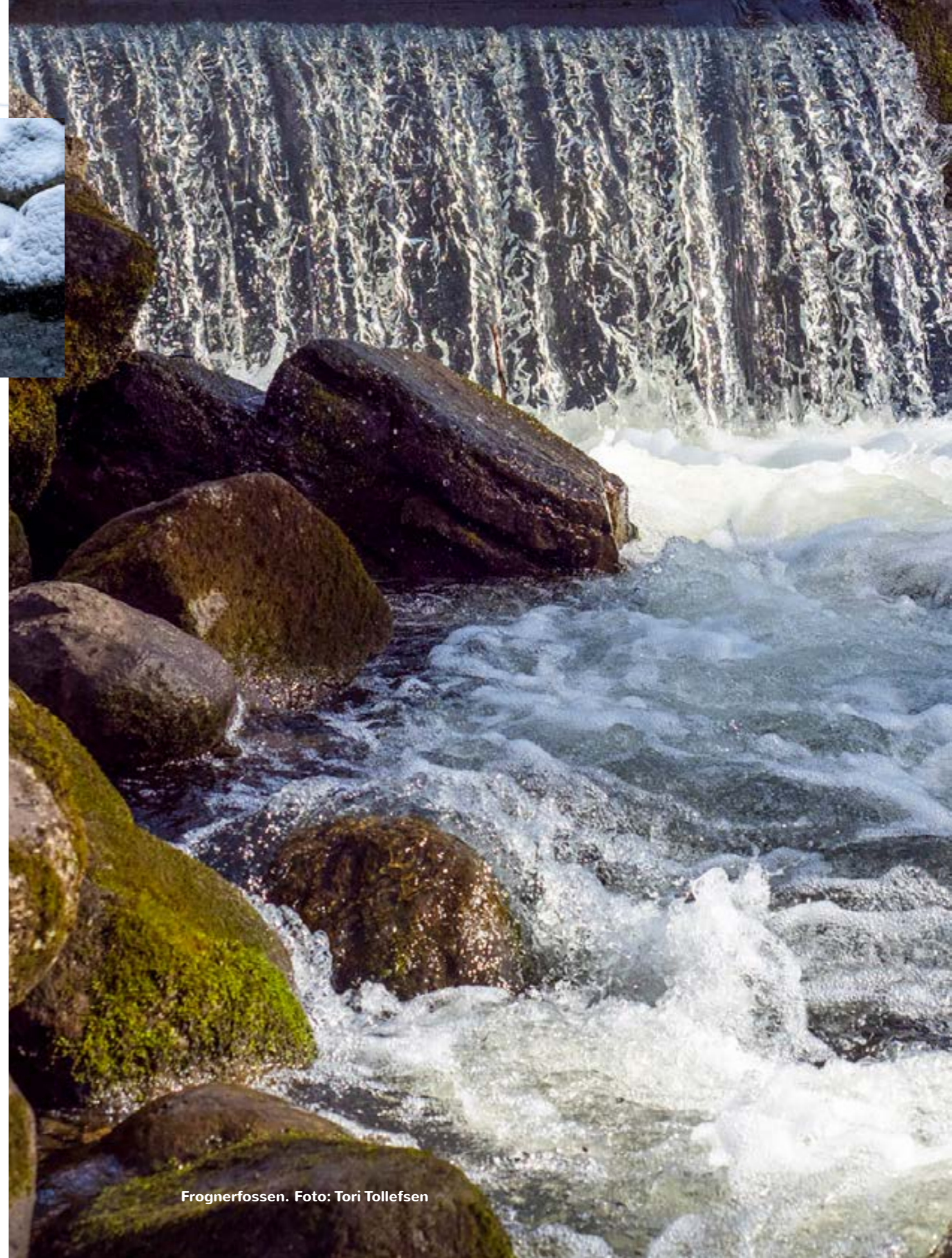
Tunnelen er foreslått i reguleringsplanen for Fornebu-banen, men den er foreløpig ikke prioritert eller finansiert.

Gjenåpning av Frognerelvas nederste del

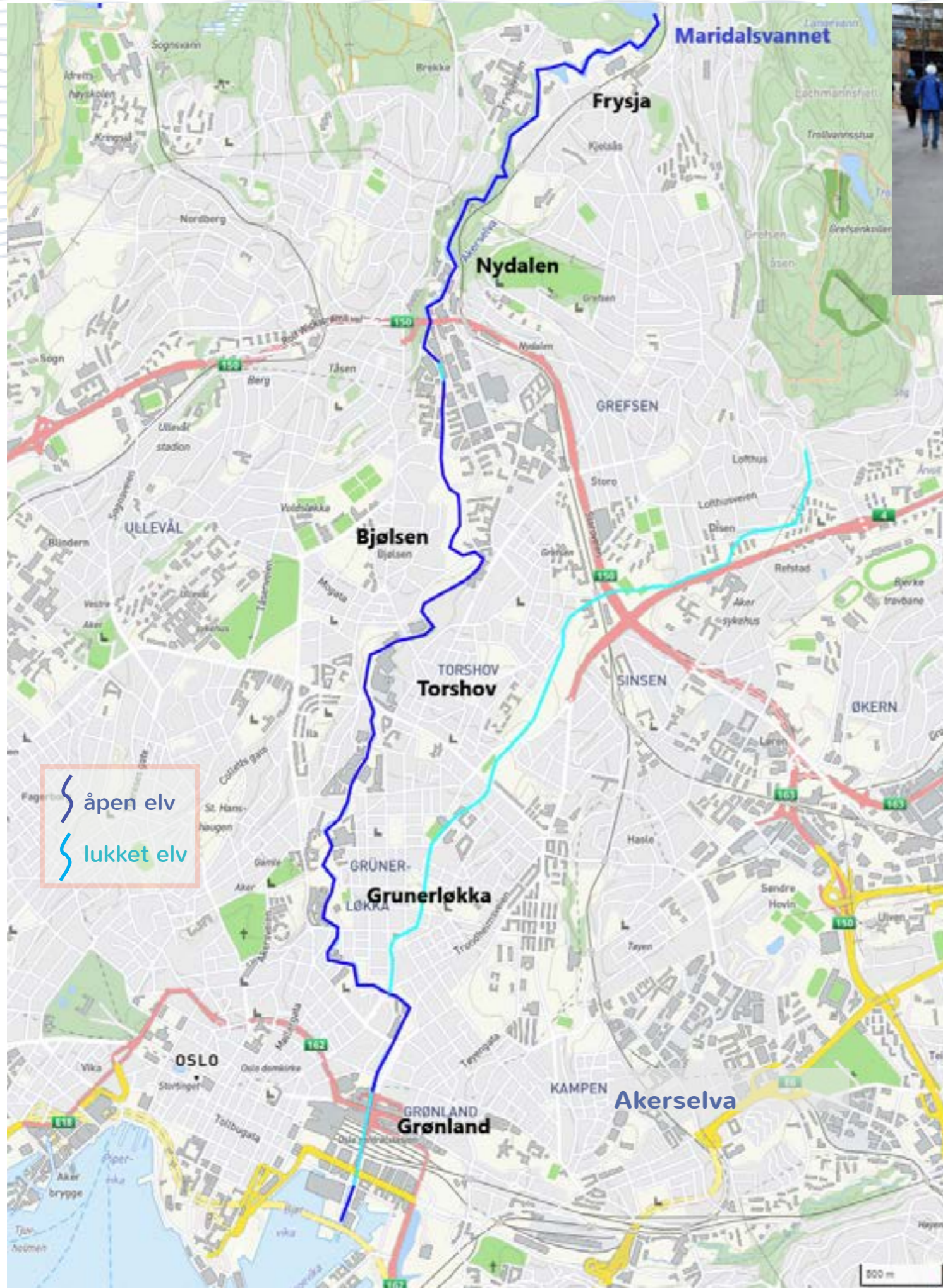
Dette gjelder strekket fra nederst i Frognerelvdalen og ut til Frognerkilen. Forslag til gjenåpning er lansert i forbindelse med plandokumenter fra Plan- og bygningsetaten: «Områderegulering Skøyen». En gjenåpnet Frognerelva vil få stor betydning for livet i og langs elva og vil gi et sårt tiltrengt rekreasjonstilbud i en bydel der det er lagt opp til uvanlig sterk befolkningsvekst og byfortetting. (Se illustrasjoner s. 21)

Gjenåpning av Majorstubecken

Gjenåpning er foreslått og skal utredes i den videre planprosessen for NRKs tomt på Marienlyst. Hensynet til håndtering av overvann, samt kvaliteter som trivsel, rekreasjon og biologisk mangfold er premisser i den videre planleggingen.

Frognerfossen. Foto: Tori Tollefsen

Glade turgjengere langs Akerselva. Foto: Per Østvold

Våghalsen. Foto: Erik Østlyngen

Akerselva

Akerselva har en lengde på 9,8 km og et fall på 149 meter fra Maridalsoset til elveoset i Bjørvika. Akerselva er den nederste delen av Nordmarksvassdraget, som har et nedbørfelt på 272,7 km² og en lengde på 51,7 km fra Puttmyrene til Bjørvika.

Vassdraget er regulert, og vannføringen varierer kraftig. Normalvannføringen i Akerselva ved Maridalsoset har de siste 20 årene vært 3,2 m³/s, men med flomtopper på over 40 m³/s enkelte år. Tillatt minstevannføring er 1,5 m³/s om sommeren og 1,0 m³/s om vinteren.

Akerselva har mer enn 50 gang- og kjørebuer, 11 fosser av en viss størrelse og mange mindre fall og stryk. Opprinnelig hadde Akerselva fem naturlige fosser, Nydalsfossen, Bjølsenfossen, Vøyenfallene, Øvre Foss og Nedre Foss, men bygging av terskler og dammer gjorde at elva midt på 1800-tallet hadde fått 20 fall med en fallhøyde fra 9 til 50 fot.

Kommunedelplan Akerselva miljøpark (også kalt KDP Akerselva miljøpark og KDP 4) ble vedtatt av Oslo bystyre 28. november 1990 etter at daværende miljøvernminister Sissel Rønbeck i 1986 tok initiativ til et omfattende handlingsprogram for området langs elva. Akerselva miljøpark er i dag et av Oslos flotteste og best besøkte byrom.

Rønbeck ønsket å bevare områdets miljø- og kulturhistoriske verdier, med vekt på industri- og arbeiderhistorie. De store utbyggingsplanene på midten av 1980-tallet hadde satt disse verdiene i fare. Friområdene langs Akerselva var under press, og viktige kulturminner fra industrialiseringens tidligste fase stod i fare for å forsvinne.

Kommunedelplanen omfatter et 200–600 meter bredt belte langs Akerselva fra Maridalsoset til Vaterland. Akerselva med omgivelser sikres som bypark og som kulturhistorisk område.

Plankartet er juridisk bindende for friområder, båndlagte områder og innretninger, vann og trafikkarealer. Kommunedelplanen har en rekke rettslig bindende bestemmelser, bl.a. om maksimal byggehøyde i nærmere angitte siktsektorer, og mange veiledende retningslinjer.

På plankartet for Kommuneplan 2015 ble det dessverre lagt inn en rekke utviklingsområder langs Akerselva. Dette har ført til økt utbyggingspress. I arbeidet med den nye kommuneplanen har byrådet signalisert at behovet for å styrke det langsiktige vernet av Akerselva skal utredes.

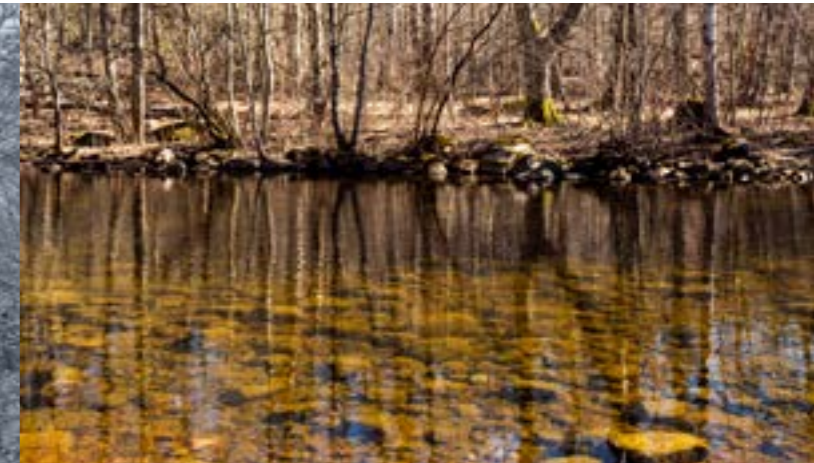
Ny dalen. Foto: Per Østvold

Vulkan. Foto: Erik Østlyngen

Kjelsås bruk. Foto: Erik Østlyngen

Ved Frysja. Foto: Tori Tollefsen

Kulturminner

Akerselvas industrihistoriske landskap er helt spesielt i europeisk sammenheng, og gir muligheter for å oppleve industribygninger fra ulike tidsepoker. Langs elva finnes også bevarte miljøer av arbeiderboliger og teknisk infrastruktur (demninger, bruer, rørgater osv.).

Norsk Teknisk Museum ligger ved Akerselva på Kjelsås og er et nasjonalmuseum for teknologi, industri, naturvitenskap og medisin. Museet har flere industrimaskiner fra industriens glanstid ved elva.

Arbeidermuseet på Sagene ligger like ved elva, og formidler historien om Akerselva, industrieventyrene og arbeiderbevegelsen. Museet tilbyr også omvisning i arbeiderboligen «Brenna». Arbeidermuseet har overtatt ansvaret for driften av Hønse-Lovisas hus.

Forslag til forbedring av turveiene

Elva er tilrettelagt med gode turveier (turvei B10) og parker, kafeer og kulturtilbud på det aller meste av strekningen fra Maridalsoset til Vaterlandsparken, og fra Dronning Eufemias gate til utløpet i Bjørvika. Turveien er i hovedsak universelt utformet.

Over jernbaneområdet på Oslo S er det nå nødvendig å bruke en av bruene. Det bør etableres en sammenhengende trasé langs elva fra Vaterlandsparken til Bjørvika. Ved kryssingen av sporområdet på Oslo S bør turveien ikke føres over sporene i form av en «high line» på Nylandsbrua, men under sporene i form av en «low line», dvs. i en gangkulvert lagt rett vest for Akerselvas vestre kulvert, med trapp og heis fra gangkulverten opp til alle de ti plattformene på Oslo S, slik det ble foreslått av Rambøll i 2012.

Det bør etableres turvei gjennom hageanlegget ved Treschows gate 2–8, opp til Treschows bru og under denne. Dette vil gjøre det mulig å oppleve det flotte Bjølsenjuvet på nært hold, og blir en alternativ rute til dagens B10-rute i partiet ved Bjølsenfossen («Lille Niagara»), Akerselvas høyeste foss med et fall på 16 meter. En turvei mellom bebyggelsen og elva i dette avstengte området vil bli en stor berikelse for miljøparken.

Skilting

Bymiljøetaten har satt opp gode retningskilt og informasjonsskilt langs hele elva.

Tre gjenåpningsprosjekter

Akerselva miljøpark er allerede en perle i Oslo, men viktige gjenåpningsprosjekter gjenstår før elva kan skinne i hele sin lengde. Torshovbekken bør også gjenåpnes.

Galleri Oslo og Nylandsbrua

Ved å rive både Galleri Oslo og hele Nylandsbrua vil Akerselva kunne åpnes i en bredde på 20–25 meter i et bredt, grønt turdrag både de 210 meterne fra Oslo Plaza ned til nordsiden av sporområdet og de 75 meterne fra Dronning Eufemias gate opp til Trelastgata på sørsiden av sporområdet.

I 2001 vedtok da også bystyret at «Akerselva gjenåpnes helt inn til sporområdet» og ba byrådet «arbeide for å redusere RV 4 trafikken slik at Nylandsveien på sikt kan avvikles». Ønsket om å rive Nylandsbrua og åpne Akerselva er blitt gjentatt en rekke ganger de siste 20 årene.

Byrådet bestilte i 2019 en konseptvalgutredning (KVU) for Schweigaards gate og Nylandsveien. I henhold til bestillingen skulle Bymiljøetaten vurdere den fremtidige bruken og utformingen av Schweigaards gate og Nylandsveien og mulighetene for riving av Nylandsbrua og åpning av Akerselva.

KVU-en forelå i 2021. Det å rive hele Nylandsveien ble ikke engang vurdert i KVU-arbeidet.

KVU-en anbefaler å rampe Nylandsveien ned på bakkeplan sør for Vaterlands bru i stedet for nord for Vaterlands bru slik som i dag. Nedrampingen skal skje langs østsiden av Akerselva.

Etatene har i juni 2022 bedt byrådet starte arbeidet med en reguleringsplan for gjenåpning av Akerselva og ombygging av Nylandsveien, med tilhørende riksveisystem.

Det bør utarbeides to planalternativer: 1) rive hele Nylandsveien og 2) rampe Nylandsveien ned i Schweigaards gate vest for Akerselva. Det siste er en langt bedre løsning enn å rampe veien ned øst for Akerselva lenger nord.

Gullhaug torg

I 1956 ble den 20–30 meter brede Akerselva presset inn i fire smale kulvertløp med en samlet bredde på under 10 meter på en 100 meter lang strekning under og rett oppstrøms Gullhaug torg, da bygningen som i dag huser Riksteatret, ble oppført over elva.

Ved Hønse-Lovisas hus.
Foto: Ida Fossum Tønnessen

Kulverten for Akerselva.
Foto: Erik Østlyngen

Vegetasjon, fugl og fisk

I 2020 ga bystyret Avantor AS lov til å plassere et høyhus på 70 meter (18 etasjer) ute i Akerselvas historiske løp og over deler av kulvertløpet. Høyhusets plassering gjør det umulig å gjenåpne Akerselva i elvas historiske løp over Gullhaug torg.

Muselunden, Torshovdalen og Sofienbergparken

Alle sidebekkene til Akerselva er lukket, også de to lengste: Torshovbekken og Akersbekken. En bør prioritere å gjenåpne Torshovbekken i partiet fra Muselunden via Torshovdalen og Københavngata til Sofienbergparken.

Akerselva miljøpark utgjør et av de største grønne områdene innenfor byggesonen i Oslo.

Elva ligger i et område hvor berggrunnen består av lettforvitrelige, næringsrike og kalkrike kambrosiluriske bergarter. Kombinert med gode sommertemperaturer legger dette til rette for en variert flora og et rikt fugleliv.

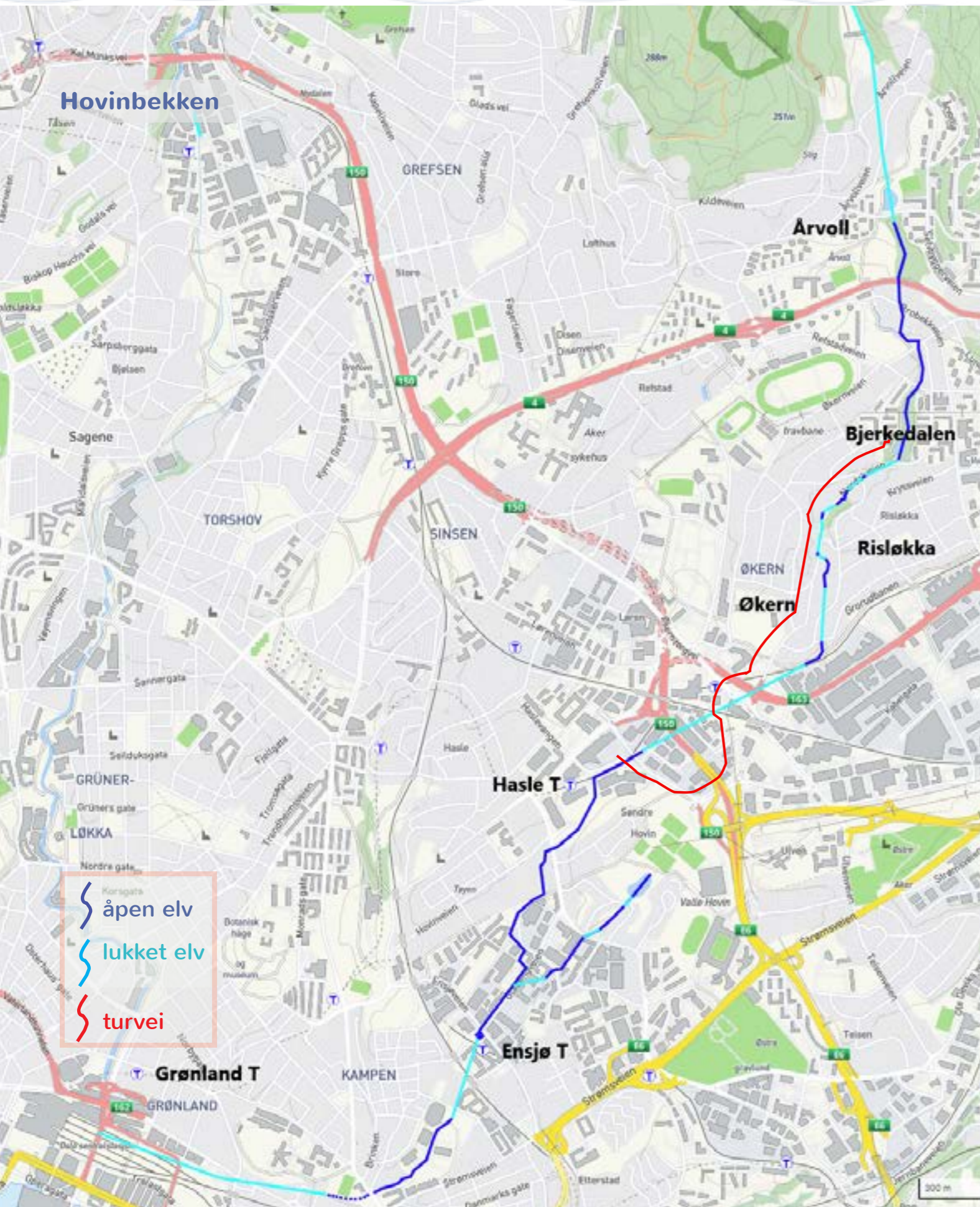
Det er registrert over 200 plantearter og over 100 fuglearter ved Akerselva. Over tid er det påvist hele 15 fiskearter i elva.

Fisketrappa ved Nedre Foss skal øke utbredelsen av laks og sjøørret, mens fisketrappa ved Grønvoldsterskelen vil bedre kårerne for ørreten i øvre del av Akerselva.

Oslomarkas Fiskeadministrasjon (OFA) setter årlig ut yngel av laks og ørret i elva og regulerer fisket. Akerselva er i dag en god lakselv.

Badeliv i Akerselva nedenfor Gullhaug torg. Foto: Per Østvold

Bekkedalen. Foto: Sidsel Andersen

Kapteinsputten. Foto: Sidsel Andersen

Hovinbekken

Hovinbekken er beskjedne av størrelse, men har likevel hatt stor lokal betydning med blant annet teglverksdrift og isproduksjon. Hovinbekken er viktig i historien om Oslo. Den dannet grensen for Middelalderbyen mot nord, og ble den gang kalt Klosterelva. I sørøst var Middelalderbyen avgrenset av Alna.

Lukkingen av Hovinbekken startet i 1880 og fortsatte helt fram til 1970-tallet. Etter 2010 har det skjedd store og gledelige forandringer som følge av en tydelig strategi fra kommunens side om at byens vassdrag skal gjenåpnes. Gjenåpningen av Hovinbekken gjennom Bjerkedalen park, den nye boligbyen på Ensjo og ny park på Jordal har vakt interesse langt utover Oslos grenser. Disse bekkeåpningene viser hva som er mulig å få til, også i tette, urbane områder. Kombinasjonen av åpent vann med rikt biologisk mangfold, turveier og varierte uterom for lek og rekreasjon, er et «kinderegge» for et godt liv i byen.

Det nye Økern er under planlegging. Gjenåpning av Hovinbekken her kan gi store miljøgevinster og bidra til en frodig blågrønn identitet. Økern har i mange tiår vært preget av veier og tung infrastruktur.

Gjenåpning av Hovinbekken gjennom Klosterenga park med Bård Breiviks skulpturer står for tur. Nedstrøms Klosterenga er det behov for en gjenåpningsløsning som formidler byens middelalderhistorie.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Hovinbekken kommer fra Arvoll- og Grefsen-åsen med Kapteinsputten ved Linderudkollen, Øvre Isdam og Trollvann som kildevann. Avstanden fra Kapteinsputten til fjorden er ca. 11 km, med et fall på 295 m. Nedbørfeltet er 13,6 km². Middelvannføringen er 174 l/s.

Vannkvaliteten er god fra Marka og ned til Årvolldammen, der badedammen nå kan fylles opp med vann fra Hovinbekken om sommeren. Ned mot Økern er det varierende vannkvalitet med tidvise utslipp. Forurensingen blir overvåket, og ledningsnett er blitt systematisk utbedret. Målingene viser imidlertid at bakteriene i stor grad kommer fra dyr og fugler. Folk oppfordres sterkt til ikke å mate fugler.

Plakat

Bjerkedalen park

Oppstart

Turvei, Brobekk

Bjerkulv og Volle kanin

Årvoll sangensemble
under TrondheimsveienHåvard Pedersen forteller
i BekkedalenFlammedans ved Is-
dammen, Linda Bottolfs

Ellevandring 2019. Foto: Tori Tollefsen

Hovinbekken går i dag i kulvert under Økern. Sør for Økern kommer bekken opp i dagen ved Tennisdammene og Teglværksdammen. Disse dammene er bygd opp slik at vannet renses naturlig.

Vannet er derfor renere videre ned mot fjorden.

Mer nedbør og styrtregn og at elveleiet inneholder mye leire, gjør at vannet blir grumsete i dagene etter regn. Dette må vi leve med, og det betyr ikke at vannet er spesielt forurenset. Likevel: Skal vannet renne åpent gjennom byggesonen, er det en forutsetning at det er friskt. Åpne bekker gir oss direkte beskjed om hvordan det står til med lokalmiljøet.

Kulturminner

Å vandre langs byens vassdrag er å vandre i byens historie. Hovinbekken forteller om Oslos urbane liv helt tilbake til middelalderen, og før det til istiden da Groruddalen var en fjordarm. Lenge var det skog og jordbruk som dominerte landskapet ned mot byen. Plankekjørere krysset Hovinbekken ved Brobekk. Her fikk hestene vann, og her var det vertshus. Borrebekk bro ble bygd i 1789 for å tåle plankekjøringen med hest.

Senere kom enda tyngre lass da grorudgranitten fra steinbruddene i Årvoll- og Grorudåsen skulle fraktes til byen.

Leira i bekkeleiet, som bygde seg opp helt fra istiden, var opptil 50 meter dyp, og teglværkene lå tett i tett langs bekken fra Risløkka til Jordal. Det ble produsert tegl til murbebyggelsen i sentrum, til Rådhuset og til drabantbyene helt fram til 1950-tallet. En periode ble dammene langs bekkeleiet benyttet til isproduksjon. På Øvre Isdam helt øverst på Årvoll varte isdriften helt fram til 1968. Hus og redskap er satt i stand. Stedet er blitt et lite museum for isproduksjonen og er i tillegg en populær lokal møteplass, rett innenfor markagrensa.

Nærmere byen ble de urbane innslagene tydeligere. Klosterenga nedenfor Galgeberg hadde engelsk park med foss og romantisk bru, dam, friluftsteater og kafé. Klosterenga får nå sin renessanse med gjenåpning av Hovinbekken og med skulpturpark med Bård Breiviks verk, som ble laget til denne parken.

Oslo Elveforum har et sterkt ønske om å gjenåpne det historiske løpet slik at Hovinbakkens framtidige utløp blir i et nytt, lite middelaldervannspeil i Schweigaards gate 41-49.

Vegetasjon, fugl og fisk

Hovinbekken har lokale bestander av bekkerøye og ørret. I Øvre Isdam er det også karpe. Det langsiktige målet er å få ørret i hele bekkeløpet. Øverst er bekken omgitt av vanlig markaskog. Dalen som omgir bekken fra Årvolldammen ned mot Trondheimsveien, kalles Bekkedalen. Botanisk kartlegging har påvist 112 ulike plante- og treslag, og Bekkedalen er samtidig utpekt som et av de mest verneverdige løvskogområder i Oslo. Ved gjenåpning og nyplanting brukes lokale plantesorter og vegetasjon som renser og beskytter kantsonen langs bekken. Et rikt fugleliv er tegn på at naturen lever. Kort etter åpning av Bjerkedalen park ble det observert mange vanlige, men også noen sjeldne fuglearter langs bekken, inkludert Norges nasjonalfugl fossekalen.

Turveier og skilting

Fra de nevnte kildevannene er det åpne bekker et stykke ned åssidene før de føres inn i rør. Det er i dag ikke mulig å følge kildebekkene fra Marka og ned til Årvolldammen. Turveiene følger ikke bekkene. Her er det derfor en jobb å gjøre med skilting.

Fra Rødbergveien strømmer vannet fritt gjennom den dype, jungelaktige Bekkedalen før bekken føres under Trondheimsveien. Stien gjennom Bekkedalen er svært bratt øverst og vanskelig å forsere med barnevogn og sykkel. Bymiljøetaten har utbedret stien, men den vil forbli bratt. Det er mange informasjonsskilt i Bekkedalen. Noe fornyelse av disse trengs.

Sør for Trondheimsveien renner bekken gjennom villastrøk og langs fine turveier på Brobekk.

Hovinbekken ble i 2013 åpnet i 340 meters lengde gjennom den nye Bjerkedalen park. Her er det sjenerøse stier med universell utforming.

Over Risløkka går bekken delvis åpen gjennom småhusbebyggelsen, men er ikke tilgjengelig fra turveier. En merket trasé langs villaveiene fram til Økern hadde vært et positivt tiltak.

Skøytebane i Bjerkedalen park i en snøfri vinter.
Foto: Sidsel Andersen

Vinter i Bjerkedalen.
Foto: Sidsel Andersen

Økern ligger sentralt i det nye byutviklingsområdet Hovinbyen. Hovinbekken går i kulvert fra nordsiden av T-banelinja og fram til Tennisdammene på sørsiden av Ring 3. Å følge bekken over Økern er ikke lett i dag. Men her er endring i sikte. Kommunen har en klar strategi for åpning. Utbyggere er kommet på banen og ser nå potensialet i å åpne bekken i et område som til nå har vært dominert av veier og tung infrastruktur. Vann og frodighet må introduseres på nytt for å skape et levende og helsefremmende miljø rundt boliger og arbeidsplasser. I tillegg er det blitt nødvendig å håndtere vannet i byen på nye måter for å unngå skader fra hyppigere og kraftigere nedbør. Hovinbekken er med på å gi den nye Hovinbyen en tydelig og fremtidsrettet identitet.

Fra Tennisdammene og Teglverksdammen ned til Ensjø torg er Hovinbekken åpen og kan følges på lett tilgjengelige turveier som er universelt utformet, selv om noe bygging fremdeles pågår på Ensjø.

Hovinbekken ble høsten 2020 åpnet over Jordal ned til Galgeberg.

Et flott byrom åpenbarte seg med et mangfold av muligheter for rekreasjon og aktivitet. Klosterenga står for tur i 2022/23. Etter Klosterenga gjenstår den siste lukkede strekningen ned til Schweigaards gate 41–49, der Klosterelva rant ut i fjorden i middelalderen.

Åpningsprosjekter Oslo Elveforum prioriterer

En fremtidsrettet langstrakt bypark langs Hovinbekkens historiske løp er i ferd med å bli virkelighet.

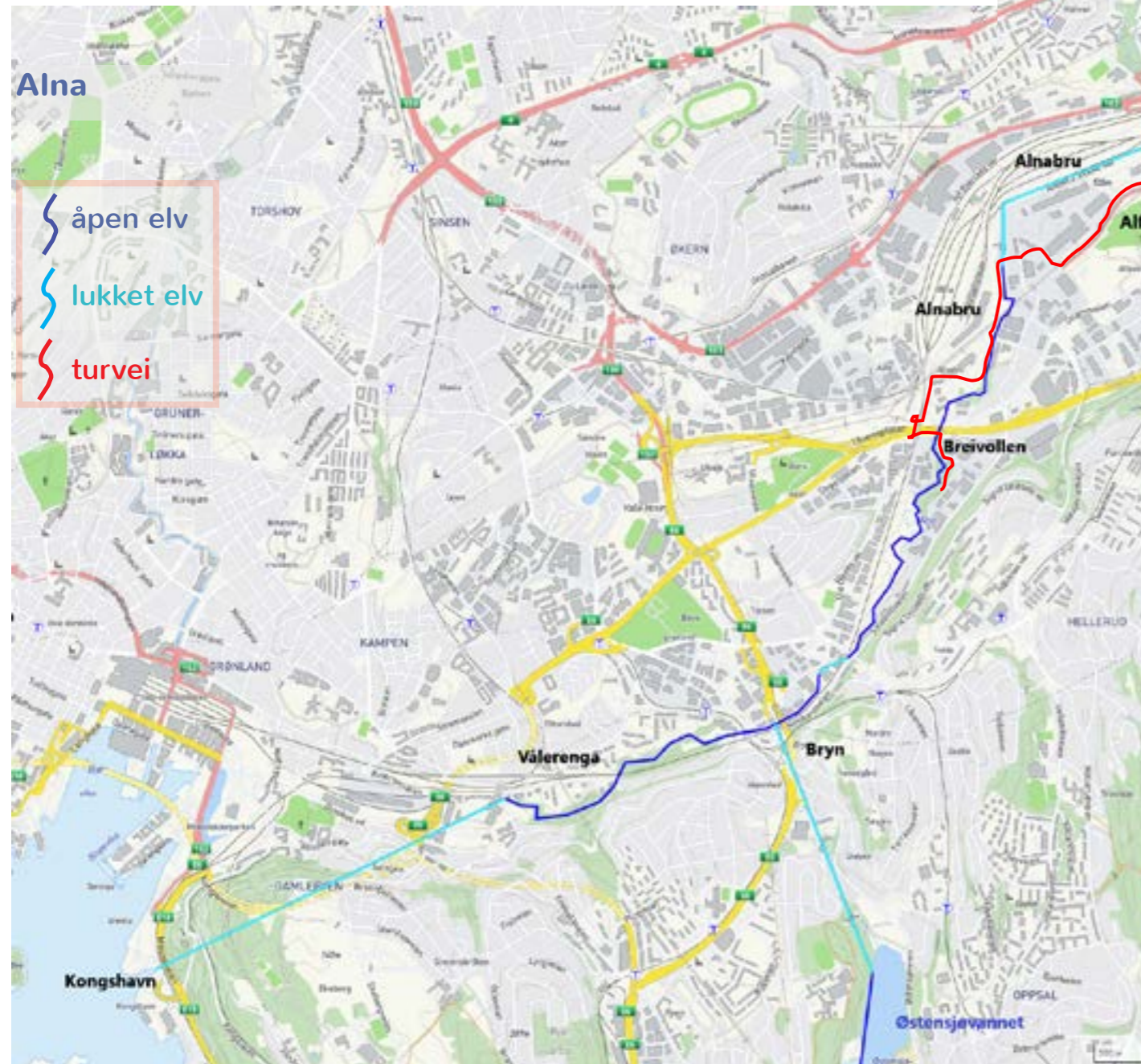
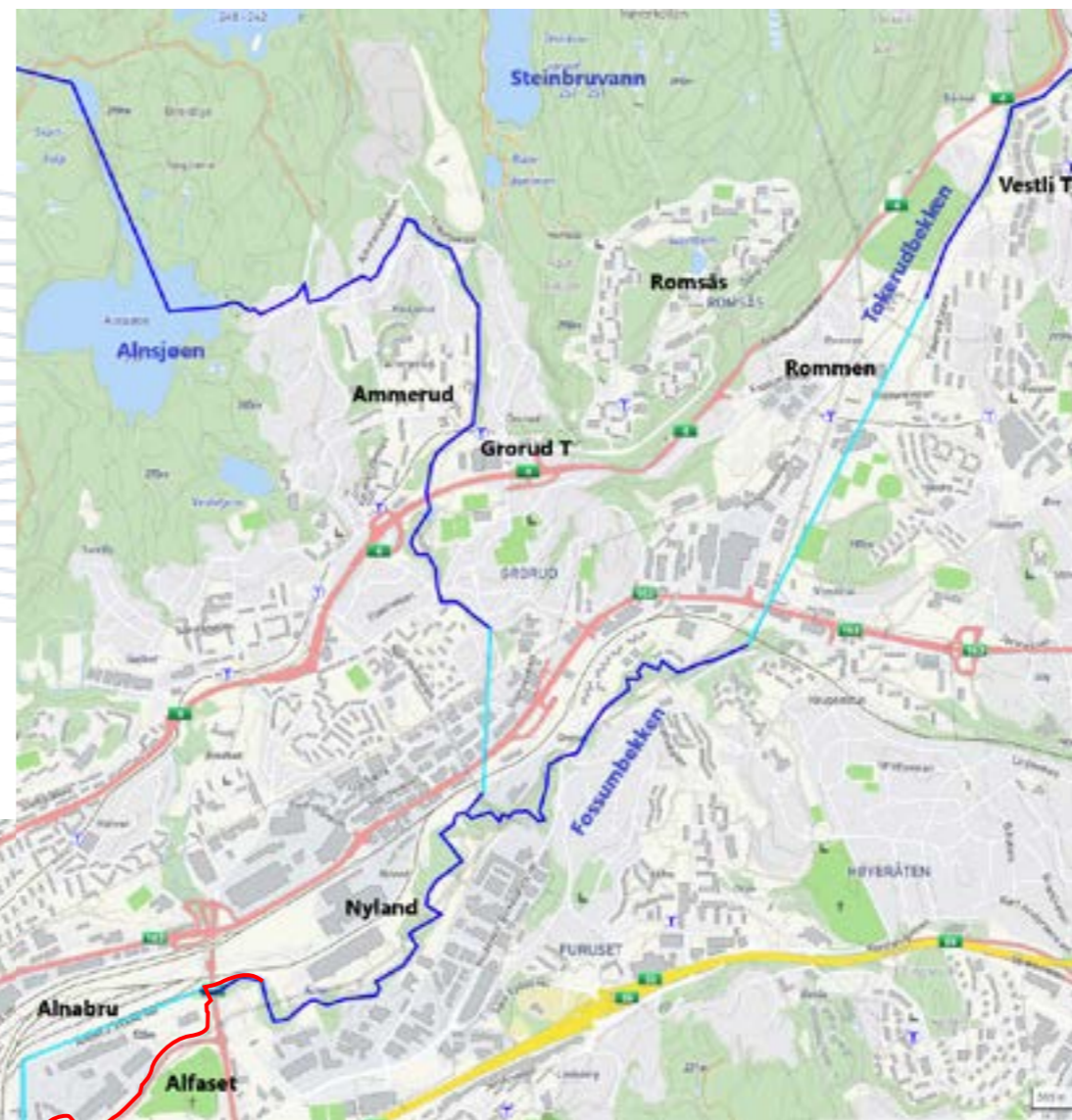
- Gjennom det nye Økern.
- Fra Klosterenga ned til strandlinja i middelalderen.
- Fra kildevannene og kildebekkene i marka til Årvolldammen.
- Sidebekkene Refstadbekken og Lillebergbekken. Disse gjenåpningene er inne i pågående planarbeid.

Hovinbekken gjennom Ensjø
Foto: Ida Fossum Tønnessen

Lysvandring. Foto: Sidsel Andersen

Det meste av Alna renner åpent. Den nedre delen av elva, fra Enebakkveien ved Kværnerbyen, ble lagt i kulvert og tunnel i 1922. Kulverten går ut i Oslofjorden øst for Hovedøya (Kongshavn). På 1960-, 70- og 80-tallet ble elva ved Hølaløkkka og på Alnabru og Alfaset lukket for å gjøre plass til vei og jernbane. Ved Hølaløkkka ble elva delvis gjenåpnet i 2004 og ved Leirfossen i 2011. Fortsatt er de fleste av sidebekkene til Alna helt eller delvis lukket.

Alna

Av Oslos ti hovedvassdrag er Alnavassdraget som har størst lengde innenfor byggesonen. Alna er en naturperle gjennom Norges tettest befolkede område, Groruddalen. Elva har stor verdi for naturmangfold, friluftsliv og folkehelse. Det har vært betydelig industrivirksomhet langs Alnas bredder, og fortsatt er det flere mindre bedrifter langs elva. Elva er dessverre forurenset, og den økologiske tilstanden er dårlig.

Alna renner fra Alnsjøen i Lillomarka gjennom Groruddalen og Gamle Oslo til fjorden. På Grorud møter Alna Tokerudbekken (også kalt Fossumbekken), som har sine kilder i Gjelleråsen i Nittedal.

KDP Alna miljøpark

Det er utarbeidet en egen kommunedelplan for Alna miljøpark. Den ble vedtatt av bystyret i 2013. I kommunedelplanen heter det at hele elva og viktige sidevassdrag skal gjenåpnes og miljøoppgraderes innen 2020.

Kommunedelplanen skal sikre og tilrettelegge Alna og Tokerudbekken som en viktig blågrønn struktur fra Lillomarka/Gjelleråsen til fjorden. Kommunedelplanen har vært viktig i planprosesser langs elva. Imidlertid har det vært lite oppfølging av manglende lenker i grønnstrukturen og turveier. Det er også behov for skjøtelsesplaner.

Lysvandring. Foto: Sidsel Andersen

Svartdalsparken. Foto: Terje Wold

Tokerudbekken. Foto: Ida Fossum Tønnessen

Kalbakkbrua. Foto: Terje Wold

På oppdrag for Miljødirektoratet leverte NIVA høsten 2020 en rapport om miljøtilstanden i Alnaelva og påvirkningsfaktorer.

Gjenåpningsarbeidet har ikke gått så raskt som bystyret vedtok i 2013. Det gjenstår bl.a. å åpne Alna på hele strekningen fra Kværnerbyen til Middelaldervannspeilet. I bystyrets siste møte i 2020 vedtok derfor bystyret å be byrådet «utarbeide en handlingsplan for realisering av Alnaelva miljøpark».

Nedbørfelt og vannføring

Hovedløpet har en lengde på ca. 16,5 km, og har betydelig tilsig fra flere innsjøer og sidebekker. Nedbørfeltet er på 68,4 km². To tredjedeler ligger i Oslos byggesone, mens den resterende tredjedelen ligger i Marka.

Middelvannføringen er 1,35 m³/s. Det kan likevel bli store flommer. Det er flere av vannene i Marka som har demninger, men disse brukes i liten eller ingen grad til å regulere vannføringen.

Turveier langs hovedløpet

Utgangspunktet i turveiplanen fra 1940-tallet er at turvei D9 følger Alna fra Alnsjøen til elva møter Tokerudbekken på Grorud. Turvei D10 følger Tokerudbekken fra Nittedal til den møter Alna, og fortsetter langs Alna til Oslofjorden.

Med noen mangler er det sammenhengende og opparbeidet turvei fra Alnsjøen i Lillomarka og helt ned til Leirfossen (Høllaløkka). Turveien er belyst.

Deretter er det opparbeidet god turvei gjennom Grorudparken og nesten fram til Alnaparken (Nylandsparken), men kryssende veier skaper ofte brudd i turveien og redusert fremkommelighet. Det er i liten grad tilrettelagt for turvei på tvers.

Det er nødvendig å krysse Kalbakkveien over til Terje Nordeides plass (merk Kalbakkbrua fra 1700-tallet), hvor turveien forsetter langs elva.

I krysset Gangstuveien/Grorudveien kan turgåere velge flere ruter ned til Leirfossen og dammen på Høllaløkka. Kryss deretter over Stanseveien og følg skilting til Alnaparken. Gå under Østre Aker vei og deretter under jernbanebrua ved Grorud stasjon. På den andre siden av jernbanebrua har Oslo Elveforum satt opp et informasjonsskilt. Her møter turvei D9 turvei D10 ved Tokerudbekken. Alna går her i kulvert vest for Østre Aker vei og møter Tokerudbekken inne i Alnaparken.

Forbindelsen over Grorud er lite skiltet, og ikke i tråd med målet om sammenhengende turvei langs vassdraget.

Turveien fortsetter deretter gjennom Alnaparken. Følg skilting til Alfaset gravlund.

Følg den nye gang- og sykkelveien til Nedre Kalbakkveien. Her forsvinner både elva og turveien. Alna går i kulvert under jernbaneområdet. Fortsettelsen på turveien er dårlig merket, og er trafikkfarlig for fotgjengere.

Vegetasjon, fugl og fisk

På tur langs elva kan du møte rådyr, bever og grevling, og se mange fugle- og blomsterarter. Langs elva er det registrert 11 skogtyper, 370 karplantearter, 400 sopparter, 10 pattedyrarter, 57 fuglearter og to amfibiearter. Flere er sjeldne eller rødlistet. Det er også fisk i elva; mest ørret og ørekyte.

Hvordan finne fram over Alnabru?

Da bystyret i 2010 vedtok lukking av Alna i terminalområdet, var det forutsatt at det skulle lages ny turvei langs Alfasetveien og over Alnabru langs kraftledningen. Her er det åpent terreng som burde gi gode muligheter for å anlegge turvei, men dette er ikke blitt gjennomført.

Turgåere anbefales å gå opp til Nedre Kalbakkveien, gå 100 meter sørover, krysse veien og følge en ny turvei som går langs Alfasetveien og Bringterminalen.

Når turveien slutter, fortsetter du ned Alfasetveien til den ender ved Alfasetveien 11. Her er det anlagt ny turvei ned til Alfaset 2. industrivei. Her er det planlagt en bro over elven, men til den bygges må du svinge til høyre, og følge Arvesetveien til Terminalveien. Følg deretter Terminalveien og Alnabruveien ned til Strømsveien/E6 ved lokalene til Hells Angels. (Fin turvei i skråningen langs Terminalveien fra broen ved Vollaveien).

Her bør det anlegges turvei langs elva. Det som virker enklest å gjennomføre, er at både turvei og elv går i kulvert under E6.

Ved Tokerudbekken.
Foto: Ida Fossum Tønnessen

Utløp av Alna i Fossumbekken.
Foto: Terje Wold

Der Alnabruveien møter Strømsveien/E6 ved lokalene til Hells Angels, anbefales turgåere inntil videre å gå opp på gangbrua som krysser Strømsveien/E6.

På den andre siden går man ned til Breivollveien og følger denne østover til du finner turvei på østsiden av elva. Gå langs turveien, og kryss Trosterudbekken i bro like ovenfor der bekken renner ut i Alna. Du kommer da til naturskjønne Smalvollen våtmarksområde. Turveien følger Alna som her slynger seg i meandersvinger helt ned til Tvetenveien/Tvetenbrua, hvor Alna igjen er lukket. Fram til Brynsengfaret er det greit framkommelig, men strekningen går bl.a. over parkeringsplasser og er ikke opparbeidet som turvei.

Fra Brynsengfaret er det flott turvei gjennom det frodige elveskogslandskapet i Svartdalsparken fram til Enebakkveien ved Kværnerbyen.

Fra Kværnerbyen til fjorden går Alna i kulvert. Det er ingen turvei gjennom området.

Tverrforbindelser

I tillegg til de turveiene som følger Alna og Tokerudbekken, er det ønskelig med tverrforbindelser. Turvei D9 fortsetter

egentlig via Furuset til Østmarka, men når på sørsiden av Alna ikke ned til turvei D10.

En tverrforbindelse langs Lindebergbekken og Veitvetbekken ble lansert i Strategisk grønnstrukturplan for Grorud-dalen i 2004, men mye gjenstår.

Der Trosterudbekken går under jorda ved E6 i dag, burde det anlegges en turvei over Stubberudfeltet og Alfaset til Alna.

Tvetenbekken har lange åpne strekninger, men er i dag nesten ukjent for de fleste. En gangvei burde anlegges.

Langs Østensjøbekken burde det også være en bedre gangforbindelse enn dagens. Mellom Østensjøområdet miljøpark og Alna miljøpark burde det ideelt sett vært et grøntdrag som kunne fungert som viltkorridor.

Gjenåpningsmuligheter

Grorud-området

Hølaløkka/Leirfossen har vært det største gjenåpningsprosjektet til nå. Dette har gitt oss en flott park og foss. Men den gjenåpnede strekningen er kun på ca. 250 meter i luftlinje. Noe av vannet fra Alna renner fremdeles i kulvert fra bunnen av fossen, resten i kulvert fra Stanseveien.

Blomstereng ved Hølaløkka. Foto: Ida Fossum Tønnessen

Vandring langs Alnaelva.
Foto: Aslak Malmåsen

Vandring langs Alnaelva i 2020.
Foto: Aslak Malmåsen

Det foreligger to forslag for gjenåpning fram til møtet med Tokerudbekken:

Det første forslaget går ut på å åpne Alna under jernbanebrua ved Grorud stasjon, og flytte møtet mellom elv og bekk lenger opp. Det andre forslaget ble lansert i forbindelse med at Bane NOR planlegger endring av jernbanesporene. Det gir muligheter for å gjenåpne Alna i tilnærmet opprinnelig trasé. Begge forslag vil bli vurdert i sammenheng med eiendomsutvikling på nedre Grorud.

Alnabru

I 2005 startet arbeidet med en reguleringsplan som het: «Alnabru, del av terminalområdet – Gjenåpning av Alna i grønnstruktur». Denne gå håp om en sammenhengende elv og turvei gjennom Alnabru-området. Håpet brast da Statsbygg forlot alle gjenåpningsalternativer, og fikk støtte for dette i bystyret noen år senere. Arbeidet med gjenåpning må fortsette.

Fra Kværner til Middelaldervannspeilet

Oslo Elveforum har ved flere anledninger presentert forslag til gjenåpningstrasé for Alna fra Kværnerbyen til Middelaldervannspeilet. Den nedre delen av elvetraseen ble også presentert i artikkelen «Byen mellom elvene» i Middelalder-Oslo nr. 1/2015.

På landskapsplanen for Middelalderparken fra 2016 er Alna vist gjenåpnet på strekningen fra Geitabru til vannspeilet, med tilnærmet samme trasé som foreslått av Oslo Elveforum.

En gjenåpning av Alna til vannspeilet vil kunne tilføre vannspeilet friskt vann og på sikt bidra til at vannspeilet igjen blir en bade plass.

Sidebekker

Alna har både åpne og lukkede sidebekker. Tokerudbekken har en spesiell stilling, og ble i KDP Alna miljøpark behandlet som en del av Alna, ikke som en sidebekk. Tokerudbekken har en strekning på ca. 1,5 km i luftlinje som er lukket fra Rommen skole til Haugenporten. Det foreligger planer for gjenåpning over Rommensletta.

Forurensning

Alna er sterkt forurenset og har helt spesielle miljøutfordringer. Det er i hovedsak tre kilder til forurensning av elva og sidebekker:

- Lekkasje fra kloakknett.
- Veiaavrenning.
- Utslipp fra oljetanker, gamle søppelfyllinger o.l.

Ørret fra Alna.
Foto: Arin Borgen

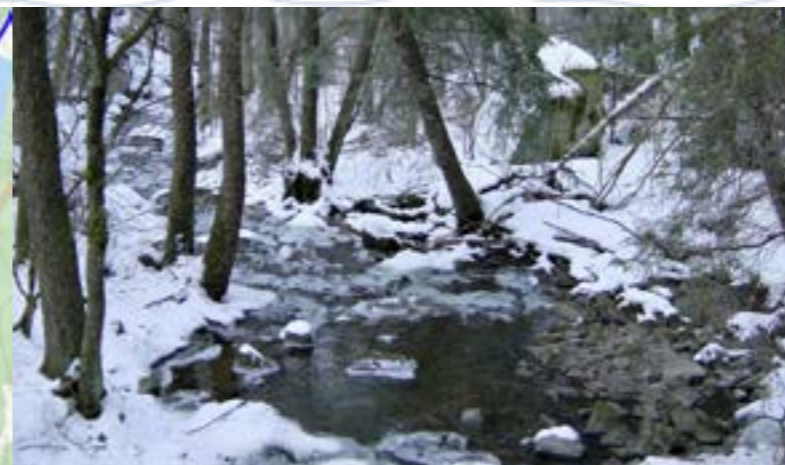
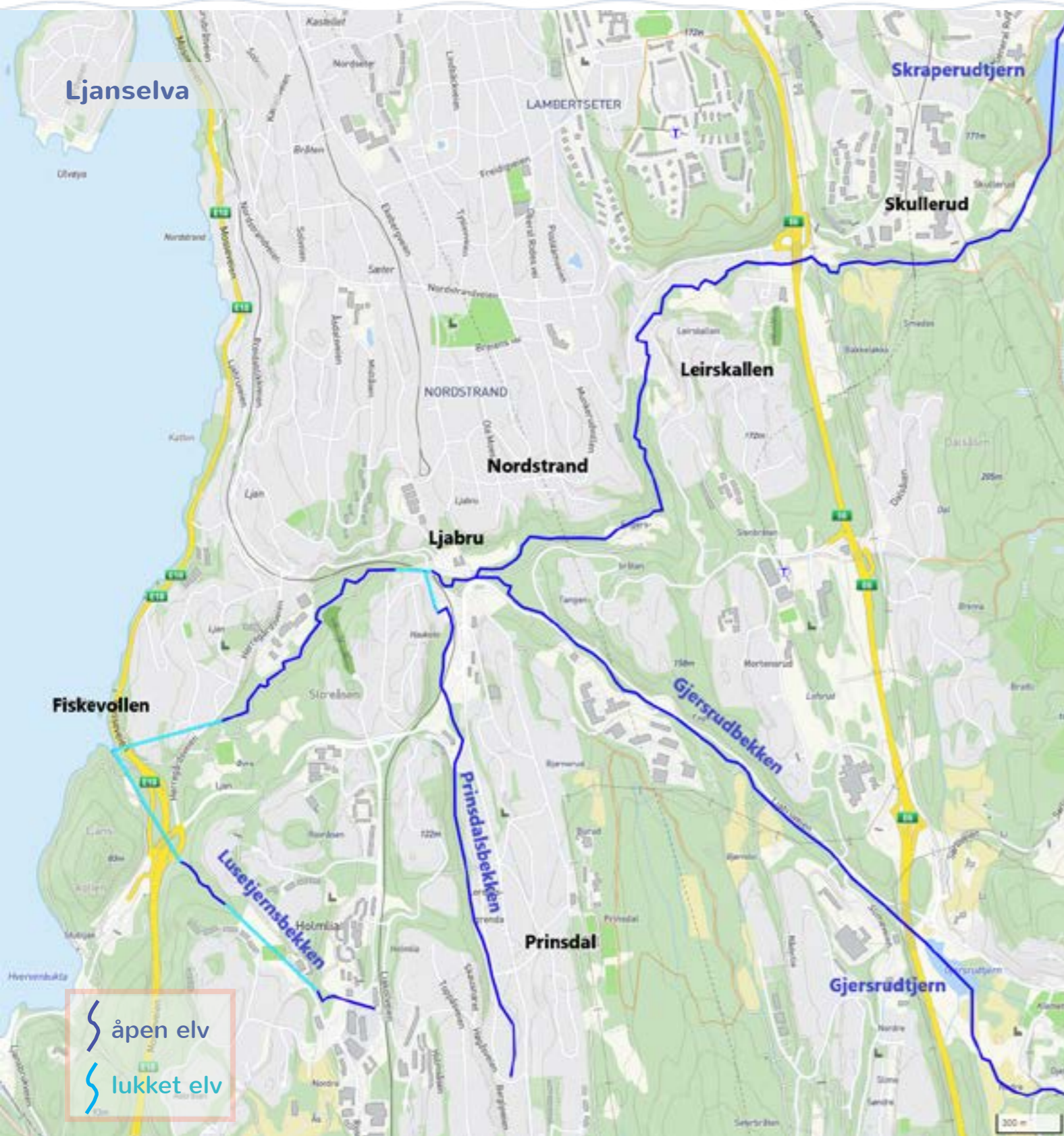
Flere områder med forurenset grunn overvåkes av EBY:

- Tokerudbekken på Nedre Rommen er lagt i kulvert rundt det tidligere kommunale Rommendeponiet.
- Kjelsrudfyllingene ligger i elveskråningen på sørsiden av Alna rett før innløpet av elva under Alnabruterminalen. Fyllingene er sterkt forurenset.
- Et eldre kommunalt deponi på Stubberud ligger i en ravinedal som løper ut i Trosterudbekken.

Miljøtilstanden i Alna må bedres både på kort og lang sikt. Rapporten «Alna – kunnskapssammenstilling og mulighetsstudie» som NIVA la fram høsten 2020, dokumenterer at bedret miljøtilstand vil kreve omfattende, langvarige og delvis kostbare tiltak. Oslo Elveforums vurdering er at miljøtilstanden ikke kan bedres vesentlig uten et tett samarbeid mellom stat og kommune.

Lysvandring langs Tokerudbekken. Foto: Inger Wold

Ljanselva. Foto: Trine Johnsen

Ljanselva. Foto: Trine Johnsen

Ljanselva

Ljanselva er en spennende byelv som renner fra Lutvann til Nøklevann og videre til Fiskevollen og ut i Bunnefjorden, og er 14 km lang. Vassdraget omfatter flere åpne sidebekker. De største er Gjersrubbekken og Prinsdalsbekken.

Elvelandskapet består av dype kløfter med gammel «urskog» og åpne enger med gammel kulturmark. Mye av elvelandskapet er intakt med usedvanlig rik flora og rikt fugleliv. Grøntbeltet langs elva ble vernet ved et bystyrevedtak i 2003.

Nedbørfelt og vannføring

Fra den nordligste delen av Ljanselvassdraget i åsen nordøst for Lutvann er det ca. 7 km til Nøklevanns utløp. Nedbørfeltet ovenfor Nøklevannndammen er 11,0 km².

Fra Nøklevannndammen (164 moh.) renner elva drøyt 5 km før den møter Gjersrubbekken (og litt senere Prinsdalsbekken) ved Hauketo/Ljabru (61 moh.). Samlet nedbørfelt før samløpet med Gjersrubbekken er 18,8 km². Fra Hauketo er det drøyt 2 km til utløpet i

Fiskevollbukta. Nedbørfeltet for hele Ljanselvassdraget (unntatt Lusetjernbekken) er 38,2 km².

Vannføringen ved utløpet er 450 l/s i årsgjennomsnitt.

Gjersrubbekken

Fra øst for Sprengtjern er det drøyt 3,5 km til Gjersrudtjerns utløp. Nedbørfeltet ovenfor tjernets utløp er 9,8 km². Fra Gjersrudtjern (109 moh.) renner bekkens snaut 3 km før den møter Ljanselva. Gjersrubbekkens totale nedbørfelt er 12,8 km².

Prinsdalsbekken

(ca. 4 km) er lukket over lengre strekninger og møter i dag Ljanselva inne i tunnelen ved Hauketo. Prinsdalsbekkens nedbørfelt er ca. 5 km².

Lusetjernbekken

(ca. 3 km) er for det meste lukket. Lusetjernbekkens nedbørfelt er 2,7 km².

Ny bru i Leirskallen. Foto: Trine Johnsen

Ljanselva. Foto: Trine Johnsen

Kulturminner

Å gå langs Ljanselva er å vandre gjennom en del av Oslos historie. Elva har mange spennende kulturminner. Her nevnes noen:

Sarabråten ligger åpent og fritt på østsiden av Nøklevann og har en spennende historie som sommersted for Thomas Heftye fra 1856.

Rustadsaga ligger ved utløpet av Nøklevann. Vannsaga var i drift fra 1600-tallet til 1914 da dampmaskinen overtok. Ble elektrisk i 1937 og nedlagt i 1954. Restene av steinfundamenter nedenfor veien er etter spinneriet.

Sagstua driftes av Miljøprosjekt Ljanselva som læringssted for barn og unge. Den ligger nær skullerudkrysset (E6), og lånes i dag ut til barnehager på tur.

På Ljabru går en vakker steinhvelvbru over Ljanselva like nedenfor samløpet med Gjersrubekken. Brua ble anlagt i 1804, er fortsatt en del av Ljabruveien, og bærer mye trafikk til daglig. Dette var også stedet der både Oldtidsveien og den Fredrikhaldske Kongevei i sin tid passerte vassdraget.

I Liadalen lå Liadalen kruttverk ved den høyeste fossen i Ljanselva. Kruttverket var i drift i ca. 30 år til en eksplosjon i 1884 førte til at virksomheten måtte opphøre.

Vi kan se rester av murer og vannveier i området på sørsiden av elva.

I omtrent 50 år gikk Smålensbanen (nå Østfoldbanen) over ei drøyt 30 meter høy jernbru over Ljanselva i Liadalen. I 1925 ble toglinjen lagt om til Hauketo, og brua ble sprengt i 1929. De fleste fundamentene til brua og bruhodet på sørsiden står der i dag.

Turveier og stier

Det er mulig å ta seg fram til fots langs hele elvestrekningen. Miljøprosjekt Ljanselva har bidratt med skilting og rydding, og 19 skoler har adoptert elvestrekninger.

Turvei E9 (Fiskevollen (E22) – Hauketo – Skullerud skole)

Status: Fra Fiskevollen er det en godt vedlikeholdt turvei gjennom Liadalen. Man må forlate elva og gå på villaveier over Øvre Ljanskollen til Hauketo. Ved Ljabru hovedgård fortsetter turveien forbi Engersbråten opp til Stenbråtveien. Denne følges nordover og ned Frostveien. Fra Rådyrstien til Skullerudkrysset er ny turvei opparbeidet (i 2019, universelt utformet). Derfra godt vedlikeholdt forbi Skullerudstua til Skullerud skole (Skraperudtjern).

Ljanselva. Foto: Trine Johnsen

Sagstua og Sagdammen.
Foto: Trine Johnsen

Barn på Ole Bjørns plass ved Ljanselva.
Foto: Trine Johnsen

Ljanselva.
Foto: Trine Johnsen

Miljøprosjekt Ljanselva 30 år i 2019.
Foto: Per Østvold

Ønsker: Fra brua nord i Liadalen ønskes E9 omlagt til Ljanselvas gamle trasé langs Ljabru-chausseen (nå Ljabruveien), under toglinja (i gammel kulvert) og langs Ljabruveien til Hauketo.

Under/vest for Stenbråtveien legges ny turvei frem til Frostveien.

Turvei E11 (Ljabru–Mortensrud–Lofsrud–Brattli (Østmarka))

Status: Starter i dag fra Ljabru trikkestasjon. Turveien er god ned til Hauketo der den går sammen med E9 til Engersbråten – derfra godt opparbeidet til Mortensrud.

Ønsker: Turvei langs vestsiden av trikkelinjen fra Sæter til Ljabru.

Turvei E15 (Hauketo–Klemetsrud)

Status: Asfaltert (sykkel)vei langs Gjersrudelva.

Turvei E21 (Hauketo–Lerdal–Burud (Grønliåsen))

Status: Dårlig fra Ljabrudiaagonalen langs Prinsdalsbekken til turveibrua/Lerdal.

Ønsker: Ny sti på vestsiden langs Hauketo st. Turveien sørover utbedres.

Stier

Status: Mange store og små, gode og kronglete stier langs Ljanselvasvassdraget.

Vedlikeholdes ved bruk, og av elvevenner med (motor)sag, grensaks m.m. Mange klopper, noen bruer.

Skilting

Miljøprosjekt Ljanselva har satt opp omtrent 50 skilt, flere kart og rundt 10 infotavler.

Gjenåpningsprosjekt

Lambertseterbekken

Strekningen fra Munkelia T-banestasjon til møtet med Ljanselva ved Leirskallen har et åpningspotensial. Bekken er for det meste lukket.

Prinsdalsbekken

er lagt i tunnel vest for det naturlige elveleiet langs Berglyveien og på strekningen nord for Hauketo stasjon. Mer vann i det naturlige elveleiet ønskes.

Lusetjernbekken

Miljøprosjekt Ljanselva ønsker en kunstig bekk langs turvei over området mellom Lusetjern skole og Holmlia skole og frem til der den renner åpen, og gjenåpning til fjorden.

Mange sidebekker er helt eller delvis lagt i rør. Små bekker bør åpnes mot hovedelva da de kan være viktige rømningsveier for fisk ved forurensninger.

Vegetasjon, fugl og fisk

Fisk: Ljanselva har ørret, gjedde, elveniøye og ørekyt. Ørret finnes i hele vassdraget. Historisk sett har det vært laks i vassdraget, men det har ikke vært noen observasjoner av arten etter at laksetrappa ble bygd i 2000. Derimot går det opp sjørret.

Bunndyr:

Fjærmygg og døgnfluer dominerer. Ellers finnes det vårfluer, steinfluer, fåbørstemark og asell i tillegg til snegler, igler og småmuslinger.

Fugler:

Ved Ljanselva er det observert 65 fuglearter; hvorav tre rødlistearter: dvergspett, vendehals og skogdue.

Langs elva lever seks av de åtte spetteartene vi har i Norge: vendehals, svartspett, grønnspett, flaggspett, tre-tå-spett og dvergspett. Fossekallen–Norges nasjonalfugl, overvintrer her i åpent vann.

Dyr:

Det er observert 15 pattedyrarter, og flere amfibiearter finnes langs Ljanselva.

Planteliv:

Ljanselva har en relativt uberørt vegetasjon sammenlignet med de andre Oslo-elvene. Mange av områdene, som «urskogen» er spesielt verdifulle. Mye løvskog, spesielt gråor og hegg gir fuglene gode hekkemuligheter.

Arbeiderboliger, Ljansbruket.
Foto: Ida Fossum Tønnessen

Harald Lundstedt

Gjersjøelva

Gjersjøelva er 2,5 km lang og renner fra Gjersjøen i Oppegård kommune og ut i sjøen ved Ljansbruket i Oslo. Flere av elvene i Oslo har vært preget av tømmer og sagdrift, men ingen hadde en så kort og intens sagdrift som Gjersjøelva. Fortsatt er elva full av spennende kulturminner, ikke minst oppgangssaga som er bygd etter en gammel modell. I den gamle arbeiderboligen på Ljansbruket, Langbygningen, er det laget et lokalhistorisk museum. Like ved elvemunningen ligger noen av Oslos beste badestrender. På en strekning på 1,5 km er Gjersjøelva grenseelv mellom Oslo og Nordre Follo.

Det er etablert en natur- og kultursti langs nedre del av elva, som har industrihistorie.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Gjersjøens og Gjersjøelvas nedbørfelt er 41,5 km². Minstevannføringen i elva er normalt 200 liter per sekund for å ivareta fisk og det øvrige biologisk mangfoldet. I tørresommer kan vannføringen bli redusert til under 100 liter per sekund. I slike tørre perioder går det ikke fisk opp i

elva for å gyte. Gjennomsnittsvannføringen er 400–500 l/s. Vannkvaliteten i Gjersjøen er god.

Kulturminner

Gjersjøelva har en industrihistorie som varte i mer enn 450 år. Oppgangssaga ved elva var den første i sitt slag i landet.

Ljansbruket var den største arbeidsplassen langs elva. I 1930-årene eide bruket ca. 80 % av arealet i daværende Oppegård kommune. Eierne av Ljansbruket eide et stort antall gårdsbruk og husmannsplasser med arbeidspåklit på sagbruket. Mange arbeidere var også knyttet til driften av herregården Stubljan. Hovedbygningen på Stubljan brant ned i 1913.

I tillegg til sagbruk ble det drevet kvernhus som etter hvert ble erstattet av to kornmøller ved Øvre fall. Disse ble drevet frem til 1913 da begge ble nedlagt. Den ene er det flotte ruinrester etter; den andre ble erstattet av et kraftverk i 1915.

I 1750 ble det bygd et kruttverk i Nedre fall. Kruttverket eksploderte i 1759, 1760 og i 1879. Deretter ble det ikke bygd opp igjen, fordi Gamle Mossevei ble lagt i umiddelbar nærhet.

Mot Bunnefjorden. Foto: Oslo Elveforum

Oppgangssaga. Foto: Oslo Elveforum

Gjersjøelva. Foto: Per Østvold

Harald ved Langbygningen. Foto: Per Østvold

I 1900 kom det en lokomobilsag til Gjersjøelva som ga arbeid til 15 mann, og i 1901 kom den andre, som ga arbeid til 20 mann.

Det var to kraftstasjoner i Gjersjøelva, én i Nedre fall fra 1907 og én i Øvre fall fra 1915. Disse ga strøm til hele Ljansbruket.

Langs elvas østre bredd kan en se oppbygde steinsetninger som har vært fundamenter til tømmerrenner.

Fra ca. 1900 ble arealene til husmannsplassen Edmannstua tatt i bruk til lagringsplass for plank. Her lå en elektrisk sag fra 1915, som var i bruk fram til 1950, da den brant. Dermed var Ljansgodsets eventyrlige industrieventyr over.

Ved elveutløpet i Bunnefjorden ligger i dag båthavna til Oppegård Båtforening.

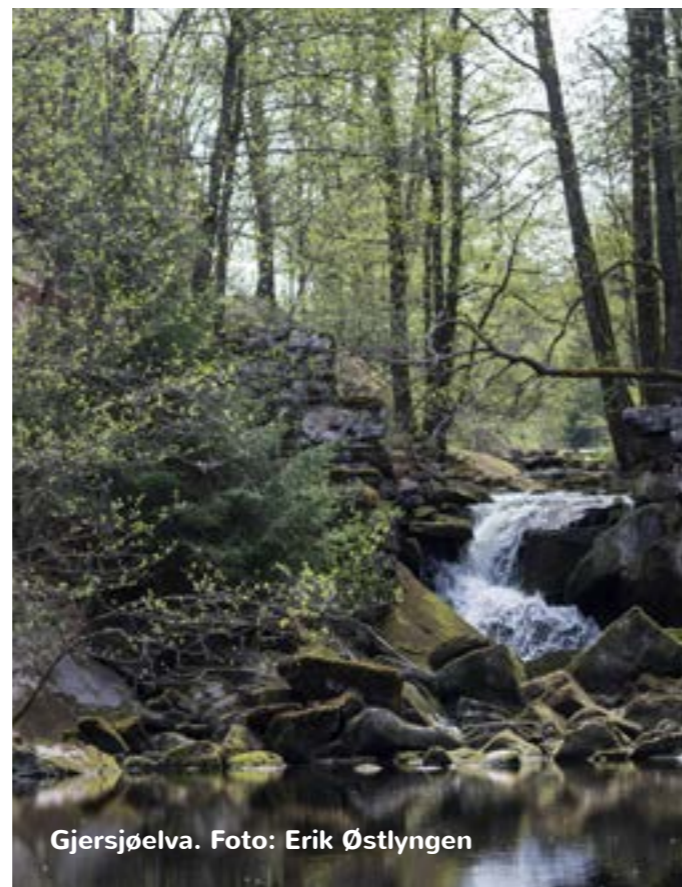
Turveier

Det er laget en turvei langs Gjersjøelva fra oppgangssaga og opp til Hvitebjørnveien. Herfra følger den Hvitebjørnveien et stykke før den igjen blir en sti som er merket som Hvitebjørn natur- og kultursti. Langs stien er det informasjonstavler og bilder fra industrihistorien. Fra kulturstien går det en merket sti til Gjersjø bru.

Det er laget et eget turkart over Hvitebjørnåsen og Gjersjøelva for turgåere i området.

Oslo kommune arbeider med en reguleringsplan for turvei fra Hvervenbukta til Ingierstrand Bad.

I denne planen, som også inneholder en ny stor båthavn på Oslo-siden, vil Gjersjøelva natur- og kulturpark få en sentral plass som opplevelsesområde.

Gjersjøelva. Foto: Erik Østlyngen

Vegetasjon, fugl og fisk

I uminnelige tider har Gjersjøelva hver høst hatt oppgang av laks og sjørret for å gyte. Men etter hvert som vannkraften i elva ble utnyttet med demninger og andre hindre, var det bare nederst i elva fisken kunne komme opp. Tidligere gikk det store mengder ål opp til Gjersjøen. Når disse skulle tilbake til fjorden, ble de fanget i store nett festet til demningene under vannrennene.

I 1990 ble Oppegård jeger- og fiskerforening oppfordret av Fylkesmannen til å prøve å få laks og sjørret tilbake i hele elva. Dette ble starten på det som i dag er Gjersjøelva natur- og kulturpark. Det er bygd to fisketrapper og laget flere terskler oppover elva for å øke vanddybden for fisken. Det er lagt ut store steiner og stokker for å få mer bevegelse i vannet og ly for fisken. Det har blitt lagt ut over 120 tonn gytegrus på egnede plasser.

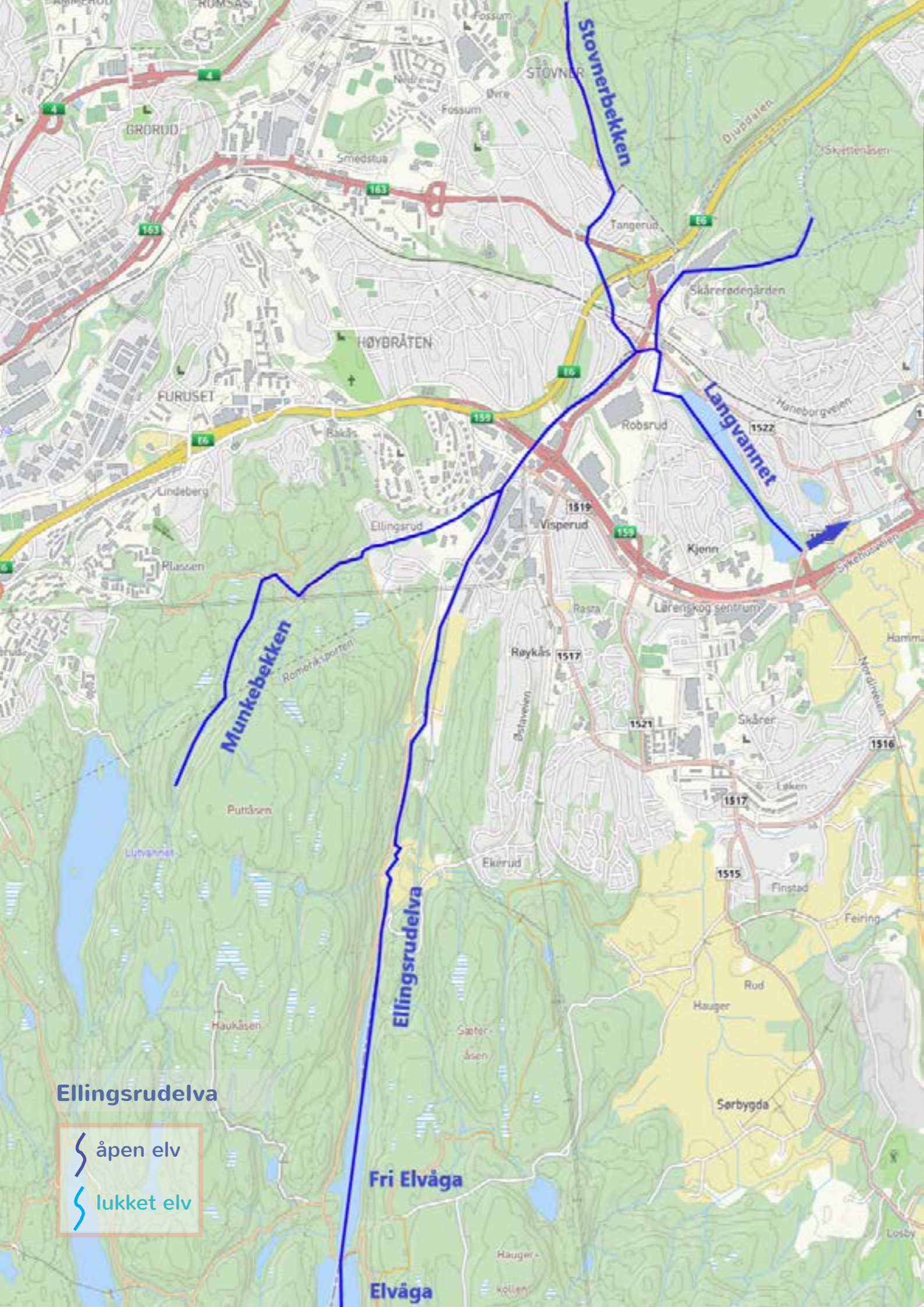
Oppegård jeger- og fiskerforening har installert en fisketeller med kamera slik at de kan følge med all fisk som går opp og ned i elva.

Den største fisken som er fanget i elva, var på 10,3 kg. Denne ble tatt med strømapparat i forskningsøyemed. Den største som er tatt på stang, var på 3,4 kg. Dette var en rømt oppdrettslaks.

Ved Langstrøms, der det tidligere var plankelager, har det utviklet seg et område som er rikt på biologisk mangfold. Tersklene gir stabil vannstand gjennom hele året. Området inneholder mange planteslag som har etablert seg etter at sagdriften ble nedlagt. Jordsmonnet i området er gammel sjøbunn med høy bonitet. Området består av mye varmekjær skog, blant annet Follos største svartorskog.

Langs hele vassdraget er det jevnlig rådyr, hare, rev, grevling, mink – og enkelte kortvarige besøk av bever.

Av fugler er det fossefall, vintererle og skarv, og høstbesøk av hegre og flere typer ender som bruker elva som hekkeplass. I tillegg er det mange andre fugleslag i den nærliggende skogen, da det er mye insekter langs hele elvestrekningen.

Ellingsrudelva. Foto: Ida Fossum Tønnessen

Infotavle om Ellingsrudelva

Ellingsrudelva

Ellingsrudelva er Oslos grenselv mot Lørenskog og er den eneste av Oslo-elve som renner nordover – fra Nordre Elvåga i Oslo til Langvannet i Lørenskog. Derfra renner elva via Fjellhammerelva (Sagelva) til Øyeren, hvor vassdraget blir en del av Glommavassdraget. Elva er oppkalt etter Ellingsrud gård, og er drøye sju km lang fra Nordre Elvåga til Langvannet.

Følger du den populære turveien langs elva fra Ellingsrud til Mariholtet, vil du overraskes av kulturminner etter stor virksomhet med flere sager, teglverk og mølle.

Nedbørfelt, vannføring og vannkvalitet

Ellingsrudelva har sitt nedbørfelt i den nordvestre delen av Østmarka, med Eriksvannet som kildevann i sør. Nedbørfeltet er på 35 km². De to Elvåga-vannene ble i 1960-årene demmet opp, og ni tiendedeler av vannmengden ledes nå sørover til Skullerud vannverk som drikkevann for Oslo sør.

De viktigste sidebekkene er Munkebekken fra Søndre Puttjern i vest, og de to småbekkene Stovnerbekken og Djupdals-

bekken som kommer fra nord ved Lørenskog stasjon, samt rørlagte Røykåsbekken, fra Lørenskog ved Gamleveien. Vannkvaliteten er gjennomgående god, og det går halvkilos ørret i vassdraget.

Turveier og turstier

På strekningen fra Mariholtet sportsstue og nordover til Ellingsrud gård/Gamleveien/parkeringsplassen er turfolk i dag henvist til Mariholtveien på Oslo-siden – en gruslagt skogsbilvei med veibom som er svært mye brukt. Skiløypa går parallelt med veien og nærmere elva og er også mye brukt på barmark.

Videre nordover kan man følge Karolinerveien fram til Munkebekkens utløp i Ellingsrudelva. Her krysser turvei D13, som forbinder Østmarka langs Munkebekken med Gjelleråsmarka ved Tangerud og Lørenskog stasjon. Turvei D13 krysser over elva og fortsetter til Solheimsveien på Lørenskog-siden. Bortsett fra denne biten er traséen rullestolvennlig. Ved Solheimsveien fortsetter turveien på Oslo-siden, og tar etter hvert av fra elva og opp gjennom Tschudiskogen. Som gang- og sykkelvei fortsetter et strekk nær elva fram til Lørenskog stasjon.

Foto: Oslo Elveforum

Frithjof Funder på tur langs Ellingsrudelva.
Foto: Per ØstvoldVinterstemning ved Ellingsrudelva.
Foto: Per Østvold

Utbedringsforslag

Tursti

På Lørenskog-siden mellom Gamleveien og innkjørselsveien til Nordli bør det lages engruset tursti. Området er i dag gjengrodd beitemark. På noen våte partier må det legges ut klopper. Dessuten er det behov for to bruer over til parkeringsplassen.

Elvepark

Området bør nennsomt ryddes. Det er behov for et par-tre sittegrupper, kanskje med grillstativ. Området kan bli populært med fiskemuligheter for barnefamilier.

Tilrettelegging rundt kulturminner

På vei mot Mariholtet vil turgåere passere tre av de tidligere husmannsplassene under Ellingsrud gård – Enga, Nuggerud og Bråten. På høyre hånd noen hundre meter etter parkeringsplassen ved Mariholtveien ligger en rødmalt stue. Det er Enga. Huset er erklært verneverdig av Byantikvaren og skal restaureres som kulturminne. Oslo kommune har leid ut jorda rundt stua til parselhager. Oslo Elveforum foreslår at stua kunne inneholde et «infosenter» – et sted for utstilling og informasjon om kulturverdiene og turmulighetene i nordre

del av Østmarka. Noen hundre meter videre langs veien, ved bommen, ligger nok en rødmalt stue. Det er etter husmannsplassen Nuggerud. Og etter nok et stykke en tredje tidligere husmannsplass, Bråten. De er begge utleid til ansatte i kommunen.

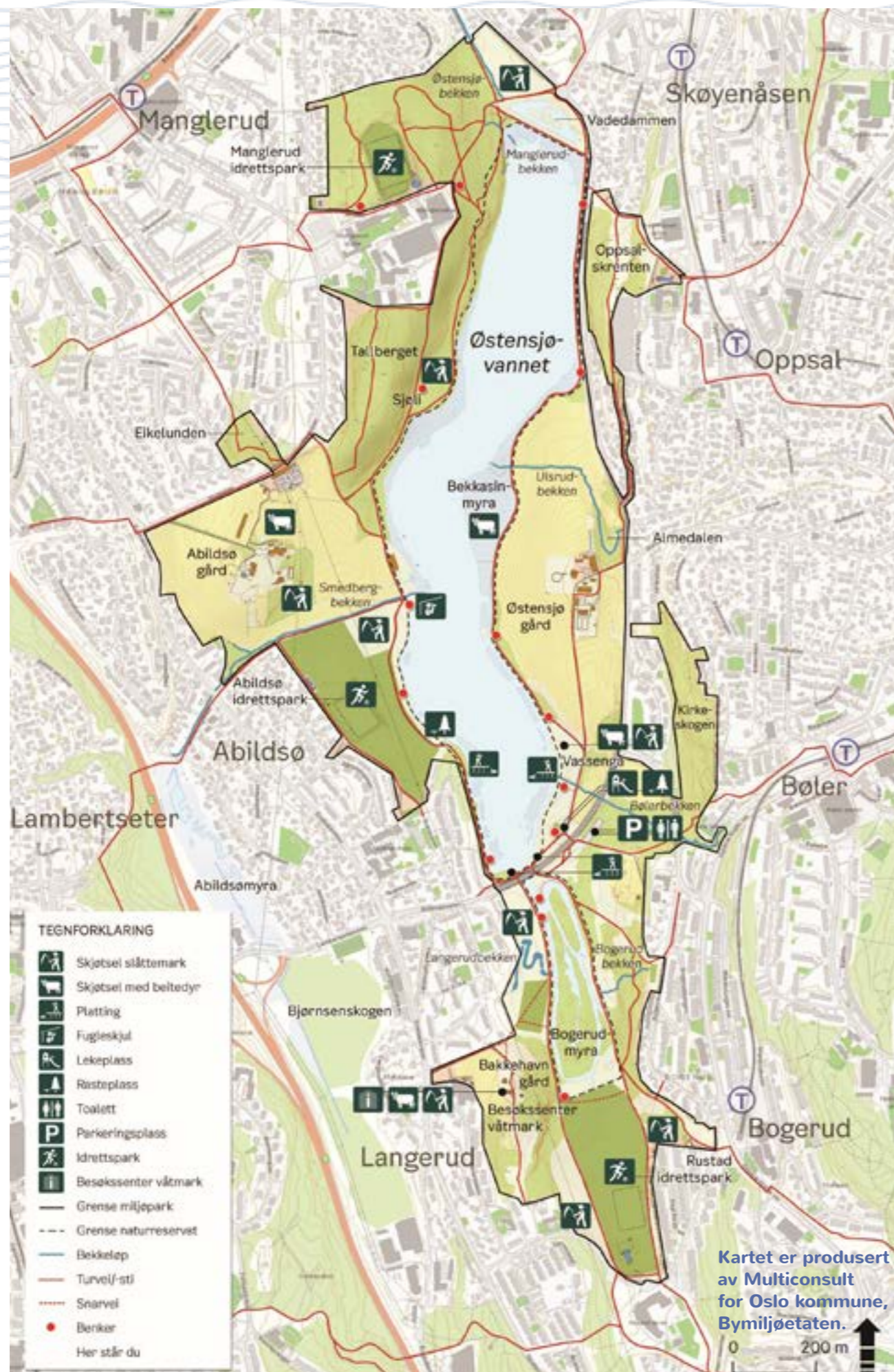
På østsiden av elva kan man se ruiner av en stor mølle som var i drift på 1800-tallet. Den hadde fire kvernsteiner som kunne male samtidig, og overfallshjulet hadde en diameter på hele seks meter. Fire store steinsøyler etter sagbruk dominerer bildet. Her har det vært betydelig sagbruksvirksomhet. Det er også rester etter sagdammer og sagbruk lenger oppstrøms. Lenger ned langs elva er det ruiner etter teglverk med lagerkapasitet på en halv million bygningsstein og takstein.

Den gamle kjerreveien fra elva opp over Mølleråsen og runden ned til mølla blir jevnlig ryddet på dugnad – likeledes avstikkeren bort til teglverket.

Skilting

Oslo Elveforum har satt opp et opplysningskilt på parkeringsplassen ved Mariholtveien.

Det er behov for skilt langs elva om fisk, dyreliv, planter, geologi, historie osv.

Fotografer på utkikk etter fugler.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Bekkeblom ved vannkanten.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannet

Østensjøområdet miljøpark, opprettet i 2002, ligger midt i byggesonen og er et av Oslos viktigste naturområder og samtidig et av byens mest populære friluftsområder. Dette medfører store utfordringer, men det betyr også at det er et enormt potensial for formidling av natur- og miljøverdier til et stort publikum.

Det er derfor vår visjon at Østensjøvannet skal være et utstillingsvindu for Oslos biologiske mangfold, opplevelsesmuligheter og miljøpolitikk.

Sentralt i miljøparken ligger Østensjøvannet naturreservat som ble vernet i 1992 etter stort engasjement fra Østensjøvannets Venner. I miljøparken ligger også Østensjø og Abildsø gård som er fredet etter kulturminneloven. De resterende delene av miljøparken er reguleringsmessig vernet.

Vassdraget består av Østensjøvannet og Bogerudmyra med tilløpsbekker og munnar ut i Alna ved Bryn jernbanestasjon. Vannet, våtmarken, bekkene, natur- og kulturlandskapet og grønne korridorer har et meget høyt biologisk mangfold. Det er bl.a. observert 234 fuglearter (hvorav 63 rødlistede), mer enn 440 plantearter og 21 pattedyrarter.

Besøksenter

Besøksenter våtmark Oslo holder til på Bakkehavn gård, i miljøparken rett sør for vannet. Dette er ett av seks nasjonalt autoriserte besøksentre for våtmark i Norge. Senteret drives av Østensjøvannets Venner og benyttes til undervisning og åpne dager for publikum. I 2021 hadde senteret besøk av over 15 000 skole- og barnehagebarn. Det er ønskelig å gjøre senteret mer tilgjengelig for de 250 000 som årlig benytter turveien rundt vannet.

Vern

De vernede og fredede arealene er for små, vernet er utilstrekkelig og skjøtselen er mangelfull. Det er også et betydelig problem at de ulike forvaltningsorganene ikke er koordinert. Dette fremgår tydelig av den nye forvaltningsplanen som ligger til politisk behandling (pr. sept. 2022).

Dette verdifulle området er utsatt for store belastninger. Dette gjelder utbygging og andre inngrep både i og rundt miljøparken, svært høy bruksfrekvens som gir slitasje, forstyrrelser og erosjon, forurensing og fremmede arter.

Kartet er produsert av Multiconsult for Oslo kommune, Bymiljøetaten.

Klopptjern ligger på Bogerudmyra, en del av naturreservatet. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Abildsø gård er fredet etter kulturminneloven. Foto: Leif-Dan Birkemoe

For å nå målet om styrket vern og bedre naturfaglig skjøtsel er det ønskelig at kommunen utvider verneområdene, avstår fra tiltak i buffersonene, erverver enkeltområder og har en gjennomgang av festeavtaler. Det må etableres et koordinerende organ som kan samkjøre skjøtsel og tiltak på tvers av de ulike etatene (BYM, VAV, BYA, BOS) og Statsforvalteren. Østensjøvannets Venner sitter på betydelig lokalkunnskap som burde kunne utnyttes bedre.

Turveier

Det er anlagt turveier en rekke steder i området. Erfaringene er at det er anlagt for mange turveier og at de noen steder er anlagt for nær viktige naturområder, særlig våtmarksbeltet. Det er i de senere år gjennomført flytting av turveier lenger vekk fra vannet to steder i miljøparken. Vedlikeholdet på hovedturveiene er i hovedsak tilfredsstillende. Det er ikke ønskelig med ytterligere turveibygging. Et unntak er turvei i en blågrønn korridor, med åpent bekkeløp, som forbinder Østensjøområdet med Alna Miljøpark.

Det foreligger et bystyrevedtak om at dette er ønskelig.

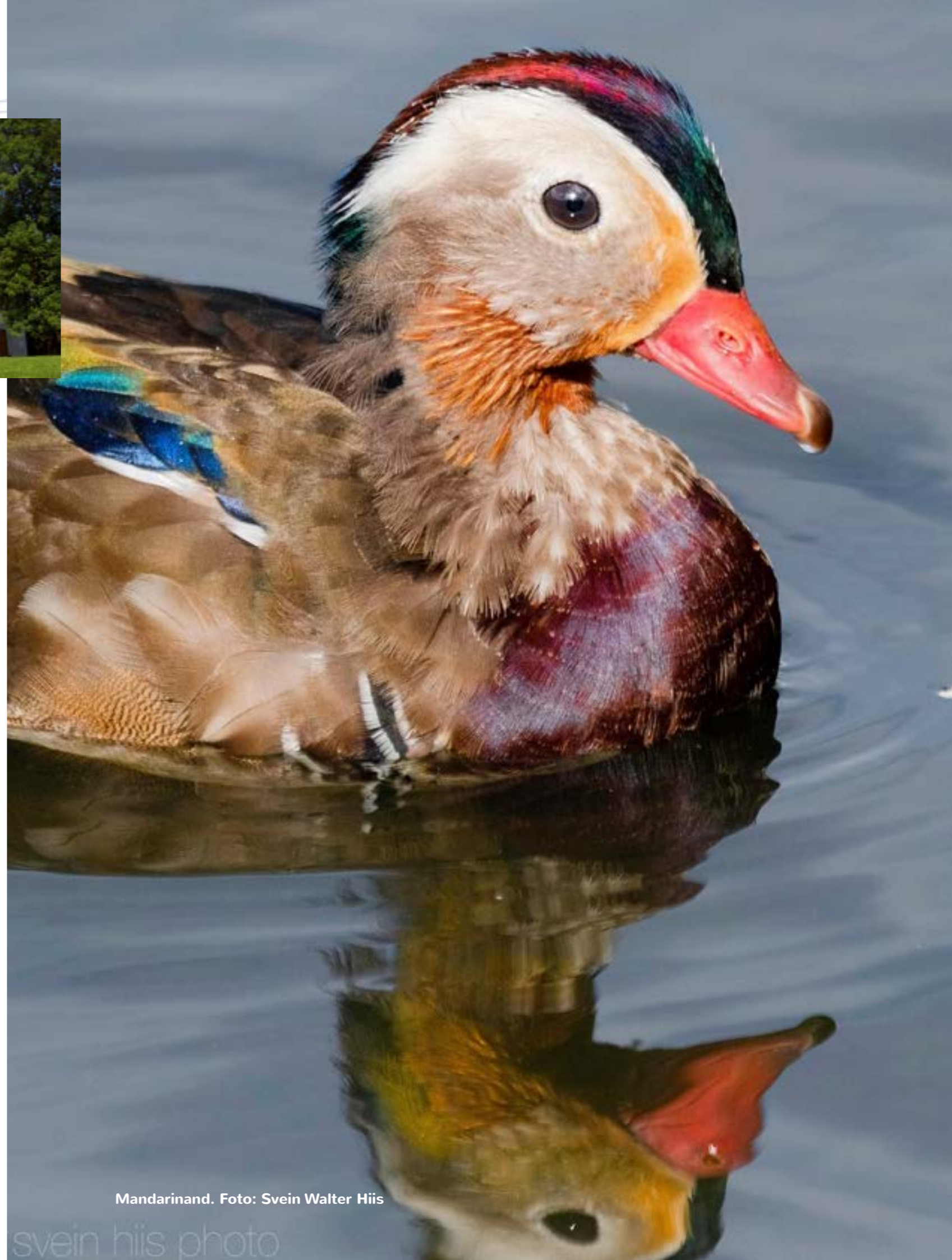
Skilting

Skiltingen har et klart forbedringspotensial. Dette gjelder både informasjonskilt og retningsskilt. Det er også behov for lettere tilgjengelig informasjon om hva som er greit og ikke greit når man ferdes i området. Dette gjelder alt fra dronebruk og fiske til mating av fugl og hvorledes man kan bruke området uten å forbruke det. En utfordring er at det er flere aktører involvert ettersom reservatet forvaltes av Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Gjenåpning av bekker

Store deler av tilførselsbekkene ligger i dag i rør. Ettersom disse munnar ut i Østensjøvannet naturreservat, bør åpning prioriteres der det er mulig.

Dette gjelder særlig deler av Bølerbekken, Godliabekken og Rustadbekken. Dette vil bidra til å bedre vannkvaliteten i Østensjøvannet, som i dag er dårlig.

Mandarinand. Foto: Svein Walter Hiis

Sauebeite på Bekkasinmyra.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannet med jordene til Østensjø gård, sett fra Tallberget. Gården er fredet etter kulturminneloven, Foto: Leif-Dan Birkemoe

Slått på Bakkehavntoppen.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Fra oldtidsveien over Oppsal terrasse.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Dammer

Det er flere dammer i området, og det er et problem at disse gror igjen. Dette gjelder særlig Vadedammen nord for Østensjøvannet som nylig er delrestaurert.

Kulturminner

Området inneholder en rekke kulturminner, blant annet de to fredede gårdene Østensjø og Abildsø, som begge er i privat eie. Bakkehavn gård eies av kommunen.

Videre er det registrert gravrøyser, en rekke oldtidsfunn og oldtidsveier.

Av nyere kulturminner vil vi fremheve Eterfabrikken som har stor lokalhistoriefortellende verdi og bør bevares med sin bygningsmasse.

Folkeliv på isen.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Fjerning av kvist på en øy på vestsiden av Østensjøvannet.
Foto: Leif-Dan Birkemoe

Del 3 Oslo Elveforum

Østensjøvannet. Foto: Leif-Dan Birkemoe

20-årsjubileet i Oslo Rådhus

Oslo Elveforum ble stiftet 23. februar 2000 og er et kompetanse- og kontaktforum for frivillige arbeidsgrupper for Oslos elver og bekker.

Vår oppgave er å bidra til vern, rehabilitering og gjenåpning av byens vassdrag i byggesonen. Vi arbeider for at byens vassdrag skal være friske og rene, åpne og tilgjengelige for befolkningen. I et klimaperspektiv – med våtere og villere vær – er gjenåpning svært viktig. Kantsoner og grøntområder må bevares og videreutvikles, og det må anlegges gode turstier langs alle vassdrag. Vannet skal være rent, og med fisk.

Oslo Elveforum uttaler seg om alle plansaker og en rekke byggesaker langs elver og bekker og om andre relevante plandokumenter. Vi protesterer alltid hvis det skal bygges innenfor 20- eller 12-metersbeltet langs elver og bekker.

Vi arrangerer guidede elvevandring, og vi bistår skoler som ønsker å adoptere en elvestrekning.

**Oslo Elveforums visjon er
Levende vassdrag fra Marka til
Fjorden**

www.osloelveforum.no

post@osloelveforum.no

Oslo Elveforum

Befaring i Nydalen.
Foto: Per Østvold

Dugnad langs Mærradalsbekken i samarbeid med Røa Vel. Foto: Ida Fossum Tønnessen

Du er velkommen som medlem i en av våre grupper

Oslo Elveforum har 11 medlemsgrupper. Seks av våre medlemsgrupper har personlig medlemskap og medlemskontingent:

Lysakervassdragets Venner, Hoffvassdragets Venner, Frognevassdragets Venner, Miljøforeningen Akerselvas Venner, Alnaelvas Venner og Østensjøvannets Venner.

Mærradalsbekken, Hovinbekken, Ljanselva og grensevassdragene Gjersjøelva mot Nordre Follo og Ellingsrudelva mot Lørenskog har arbeidsgrupper med aktive vassdragsvenner og ellevoktere.

Uansett organisering driver elvevennene sitt arbeid i kontakt med velforeninger, historielag, natur- og miljøforeninger og lokalmiljøet. Bydelsutvalg og lokalpolitikere er viktige samarbeidspartnere.

Alle våre grupper trenger flere medlemmer som vil bidra etter evne. Ikke nøl med å ta kontakt.

Lysakervassdragets Venner

Lysakervassdragets Venner (LvV) er en medlemsforening i Oslo Elveforum og i Bærum Natur- og friluftsråd.

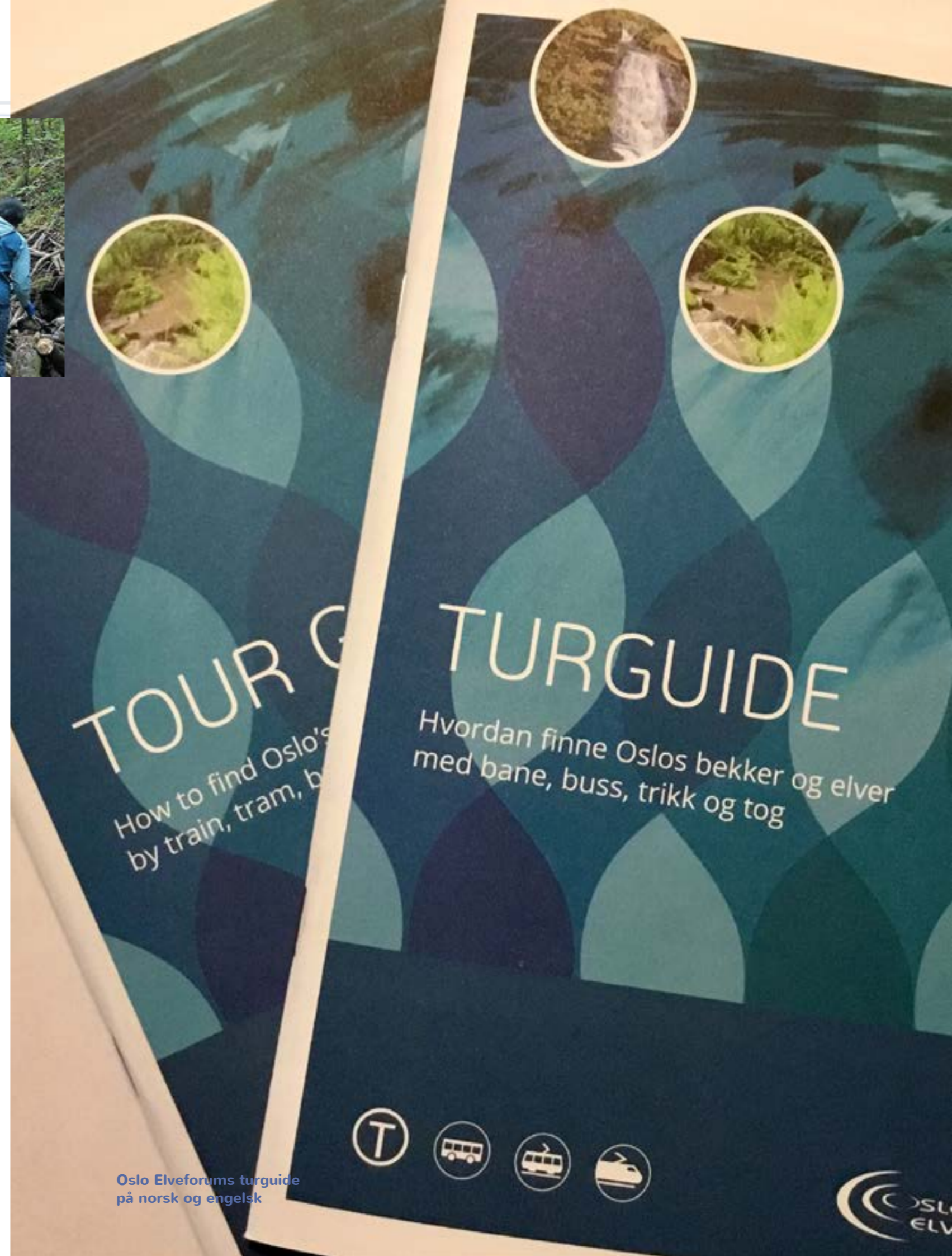
LvV arbeider for å fremme en helhetlig forvaltning av elvene, bekkene og de grønne kantsonene som drenerer mot Lysakerfjorden.

Medlemskap koster kr 150 per år.

Kontaktinfo:

Styreleder **John Tibballs**
Tlf. 469 24 125

E-post: j.e.tibballs@hotmail.com
e-post: styret@lvv.no
Nettside: www.lvv.no

Oslo Elveforums turguide på norsk og engelsk

Oppdag Økern!
Foto: Per Østvold

Rydding av stien langs Prinsdalsbekken.
Foto: Per Østvold

Majorstua skole adopterer en del av Frognerelva i 2018. Foto: Trine Johnsen

Rydding langs Akerselva.
Foto: Per Østvold

Mærradalsbekkens Venner

Mærradalsbekkens Venner er en arbeidsgruppe med aktive vassdragsvenner og elvevoktere tilknyttet Oslo Elveforum.

Ta kontakt hvis du ønsker å bidra.

Kontaktinfo:

Ida Fossum Tønnessen
Tlf. 907 75 123
ida.fossum@wemail.no

Hoffvassdragets venner

Hoffvassdragets venner er en frivillig forening for ivaretagelse av Hoffselven, med bielver og turdraget langs elven, og er tilknyttet Oslo Elveforum.

Medlemskap koster kr 100,- pr. år.

Kontaktinfo:

Eivind Bødtker
Tlf. 480 90 686
eivind.bodtker@outlook.com

Frognerelvas venner

Frognerelvas venner er en forening av vassdragsvenner og elvevoktere, og er tilknyttet Oslo Elveforum. Foreningen arbeider for at Frognerelva skal være et levende vassdrag fra Marka til fjorden. Ryddedugnader, skilting, opparbeiding av turstier, vannprøver og oppfølging av reguleringsplaner er blant våre arbeidsoppgaver. I tillegg utarbeider vi informasjonsmateriell og arrangerer elvevandringar.

Medlemskap koster kr 100,- pr. år.

Kontaktinfo:

Kari Dogger
Tlf.: 911 89 912
kari.dogger@gmail.com

Miljøforeningen Akerselvas Venner

Miljøforeningen Akerselvas Venner (MAV) er en medlemsorganisasjon som arbeider for å bevare og videreutvikle et variert, levende og naturlig miljø for mennesker, flora og fauna i Akerselva og området langs elva, samt stimulere folks interesse for Akerselva. Foreningen er tilknyttet Oslo Elveforum.

MAV arbeider for å sikre elva og elvedalen som en blågrønn lunge med et bredt og sammenhengende parkbelte fra os til os, med gode turveier og gangstier både langs og på tvers av elva.

MAV arbeider for at ny bebyggelse legges i god avstand fra elva, at byggehøydenes holdes nede, at viktige utsyn og siktkorridorer ivaretas, og at kultur- og industriminnene i og langs elva sikres. MAV arbeider for å gjenåpne lukkede elvepartier og sidebekker.

Personlig medlemskap koster kr 100 per år. Årskontingenten for borettslag og sameier er kr 300.

Kontaktinfo:

Erik Østlyngen
Tlf. 916 03 408
Postadresse: Korsgata 12 A, 0551 Oslo
akerselvasvenner@gmail.com
www.akerselvasvenner.no

Hovinbekkens Venner

Hovinbekkens Venner er ei gruppe av frivillige som ønsker å fremme gjenåpning av Hovinbekken gjennom Oslo by.

Lokalhistorie, blått innslag i ny parkopparbeidelse, samt gangveier som følger bekkefarene er viktige fokusområder.

Gruppen er tilknyttet Oslo Elveforum.

Kontaktinfo:

Sidsel Andersen
Tlf. 482 29 901
sidsel.ark@gmail.com

Alnaelvas Venner

Alnaelvas Venner er en frivillig venneforening til ivaretagelse og opparbeidelse av Alnaelva og dens nærområder som et friområde for rekreasjon og glede.

Alnaelvas Venner er tilknyttet Oslo Elveforum og samarbeider med etater, bydeler, skoler, foreninger, samt enkeltpersoner som er opptatt av å fremme interessen for Alnaelva og bevare elva som en levende organisme. Medlemskap koster kr 150 per år.

Kontaktinfo:

Helèn Svensson
Tlf. 917 64 902
post@alnaelva.no
Postboks 6264 Etterstad, 0603 Oslo
www.alnaelva.no

Årsmøte i Oslo Elveforum 2021.
Foto: Per Østvold

På tur langs Ljanselva i 2019.
Foto: Per Østvold

Møte i SaFoVa i 2019.
Foto: Per Østvold

Skiltet på Sigurd Tønsbergs benk.
Foto: Per Østvold

Miljøprosjekt Ljanselva

Miljøprosjekt Ljanselva er tilknyttet Oslo Elveforum, og er en frivillig gruppe av interesserte personer som arbeider i nær kontakt med bydelene Nordstrand, Søndre Nordstrand og Østensjø og berørte kommunale etater.

Lokale kontakter og hjelpere er Nordstrand Rotaryklubb, Søndre Aker Historielag, Østmarkas Venner samt skoler og barnehager, velforeninger og borettslag langs Ljanselva.

Vi ønsker blant annet å hjelpe til med:

- Å sikre elva for all framtid
- Opplevelser og læring i friluft (barnehaver, skoler, voksne og innvandrere)
- Utvikling av oppvandring av sjørret
- Skoleadopsjon for tilsyn av elva
- Turstier
- Kulturskilting

Kontaktinfo:

Trine Johnsen
Tlf. 986 69 253
johnsen.trine@gmail.com, eller
ljanselva@osloelveforum.no

Gjersjøelvas Venner

Gjersjøelvas Venner er en frivillig arbeidsgruppe med aktive vassdragsvenner og elvevoktere. Grappa er tilknyttet Oslo Elveforum.

Kontaktinfo

Harald Lundstedt
Tlf. 970 70 430
hlundste@online.no

Ellingsrudelvas Venner

Ellingsrudelvas Venner er en arbeidsgruppe av frivillige personer som er aktive elvevenner og elvevoktere. Vi er opptatt av skilting, rydding, restaurering av kulturminner, tilgjengelighet og vannkvalitet.

Ellingsrudelvas Venner er tilknyttet Oslo Elveforum og samarbeider med Lørenskog Elveforum.

Kontaktinfo:

Frithjof Funder
Tlf. 909 61 265
hfunder@online.no

Østensjøvannets Venner

Østensjøvannets Venner ble offisielt stiftet i 1988, har nær 3 000 medlemmer og er en av de større naturforeningene i Norge. Foreningen er tilknyttet Oslo Elveforum.

En av Oslos viktigste naturperler trenger venner hver eneste dag. Vi gjør alt vi kan for å beholde naturen i området slik at det kan bli til glede for alle i Oslo, og spesielt for alle de som benytter seg aktivt av området til rekreasjon. Noen ganger fungerer vi som vaktbikkjer når myndigheter ikke er forsiktige nok i naturen, andre ganger handler det kun om å sette opp noen nye reservatskilt, og atter andre ganger forteller vi om vannet til publikum på møter rundt om i Oslo.

Som medlem av foreningen får du:

- Brevdua én gang i året. Dette er et enkelt nyhetsbrev som forteller om aktiviteter og viktige saker i forvaltningen av vannet.
- Sothøna – vårt medlemstidsskrift som kommer to ganger i året. Se Sothønas nettsider.
- Tilbud om guidede turer i området med temaer innen lokal historikk, natur, geologi og så videre.

- Tilbud om medlemsmøter med foredrag og lysbildekåserier i et variert program.

Hovedmedlem: kr 250 per år.
Husstandsmedlem (mottar ikke egne postsendinger): kr 20 per år.
Foreninger som er medlemmer: minimum kr 400 per år.
Firmaer, bedrifter som er medlemmer: minimum kr 800 per år.

Kontaktinfo:

Leder: Amund Kveim
Tlf. 97544552
Postboks 77, Oppsal, 0619 OSLO
Generelle henvendelser:
post@ostensjovannet.no
Natur: kommentarer og tips:
naturtips@ostensjovannet.no
Alt om medlemskap:
medlem@ostensjovannet.no
Nettside: www.ostensjovannet.no/

Ordfører Marianne Borgen, Ida Fossum Tønnessen og Sissel Rønbeck ved utdelingen av St. Hallvard-medaljen til de to sistnevnte i 2019.

Fra åpningen i Bjerkedalen i park 2013, Sveinung Groven og Karsten Sølve Nilsen.

Miljøprosjekt Ljanselva 30 år i 2019. Foto: Per Østvold

Karsten Sølve Nilsen. Foto: Per Østvold

Priser til Oslo Elveforum, medlemsgrupper og enkeltpersoner

Oslo Elveforum og tilknyttede elve- og bekkegrupper eller enkeltpersoner har i årenes løp fått en del priser og utmerkelser:

Vannprisen ble i 2005 tildelt Oslo Elveforum for spesiell innsats i forbindelse med bevaring og forbedring av Norges vannmiljø. Prisen ble gitt av Norsk Vannforening og Rådgivende ingeniørers forening.

Norsk Hydrologiråds pris for god populærvitenskap ble i 2006 tildelt Viten om vann ved Tor Holtan-Hartwig og Alna-boka ved Karsten Sølve Nilsen.

Tor Holtan-Hartwig mottok Oslos høyeste utmerkelse, **St. Hallvard-medaljen, den 21. mai 2007**. Han fikk medaljen for sin rolle som initiativtaker til og leder for Oslo Elveforum, samt som pådriver for gjenåpning av Oslos

vassdrag, med visjon om å gjøre Oslo til en blågrønn by.

Sigurd Tønsberg og Oslo Elveforum fikk **bymiljøprisen 8. juni 2007** for sitt arbeid gjennom mange år for å ta vare på de grønne verdiene i Oslo, og spesielt for sikring og gjenåpning av elver og bekker i byggesonen.

Oslo Elveforum mottok i **2007 Venstres miljøpris**.

Karsten Sølve Nilsen ble tildelt **årets hederspris av Groruddalen Miljøforum i 2008**. Han fikk prisen for sitt utrettelige arbeid for Alnaelva, Hovinbekken, Tveten gård og generelt for å løfte og berike miljøet i dalen.

St. Hallvard-medaljen ble den 14. mai 2019 tildelt Ida Fossum Tønnessen og Sissel Rønbeck. Ida Fossum Tønnessen har gjennom mange år utført en utrettelig innsats for byens elver og bekker, og har blant annet ledet Oslo Elveforum. Sammen med Sissel Rønbeck tok hun initiativ til Akerselva Miljøpark. Som miljøvernminister i 1986–1989 satte Rønbeck av statlige midler til Akerselva Miljøpark og Kulturminneprosjekt Akerselva, og var (og er) en entusiastisk pådriver for miljøparken.

Vidar Berget, leder for Alnaelvas Venner, fikk **Groruddalen Miljøforums Hederspris for året 2020** for sin mangeårige innsats for å løfte Alnaelva opp og fram. I begrunnelsen ble det vist til at Berget har arbeidet utrettelig for gjenåpning, gode og gjennomgående turstier, ryddedugnader og lysvandringer. Engasje-

mentet har vært stort helt siden Berget ble valgt som leder for Alnaelvas Venner i 2008.

Bjørn Alstad Wangen, leder for Holmendammens Venner, fikk i **2021 Vestre Aker bydels frivillighetspris** for sin innsats for å bevare Holmendammen og området rundt.

I tillegg har lokale elve- og bekkegrupper mottatt flere priser fra blant annet bydelene.

Østensjøvannets Venner og deres ledelse har fått en rekke priser.

Kilder

Andersen, Sidsel og Rainer Stange (2018) Bjerkedalen park. Oslo: Dronninga landskap.

Bymiljøetaten (2016) Turveistrategi. Oslo: Oslo kommune, BYM.

Bymiljøetaten (2020) Behovsplan for idrett og friluftsliv 2021–2030. Oslo: Oslo kommune, BYM.

Fergus, Tharan og Tone Høysæter red. (2015) Prinsipper for gjenåpning av elver og bekker i Oslo. Oslo: Oslo kommune, VAV.

Funder, Frithjof (2008) Oslo turveiguide. Oslo: Gaidaros Forlag.

Gurholt, Kirsti Pedersen, Ida Helene Dahl Torp og Jørgen Weidemann Eriksen (2020) Studie av friluftsliv blant barn og unge i Oslo: Sosial ulikhet og sosial utjevning. Oslo: Norges Idrettshøgskole.

Holtan-Hartwig, Tor mfl. (2010) Blågrønn hovedstad. Jubel og gråt for Oslos elver og bekker. Oslo: Oslo Elveforum.

Hvoslef, Ida mfl. (2004) Elvelangs. Turguide til elvene i Oslo. Oslo: Aschehoug.

Moland, Tallak (2017) Bortgjemt bekk. Historien om Hovinbakkens lukking og gjenåpning. Oslo: Oslo kommune, VAV.

Sandaas, Kjell og Kari Halvorsen (2000) Oslo – byen og vassdragene. Vann 2:113–119.

Redaksjonskomité

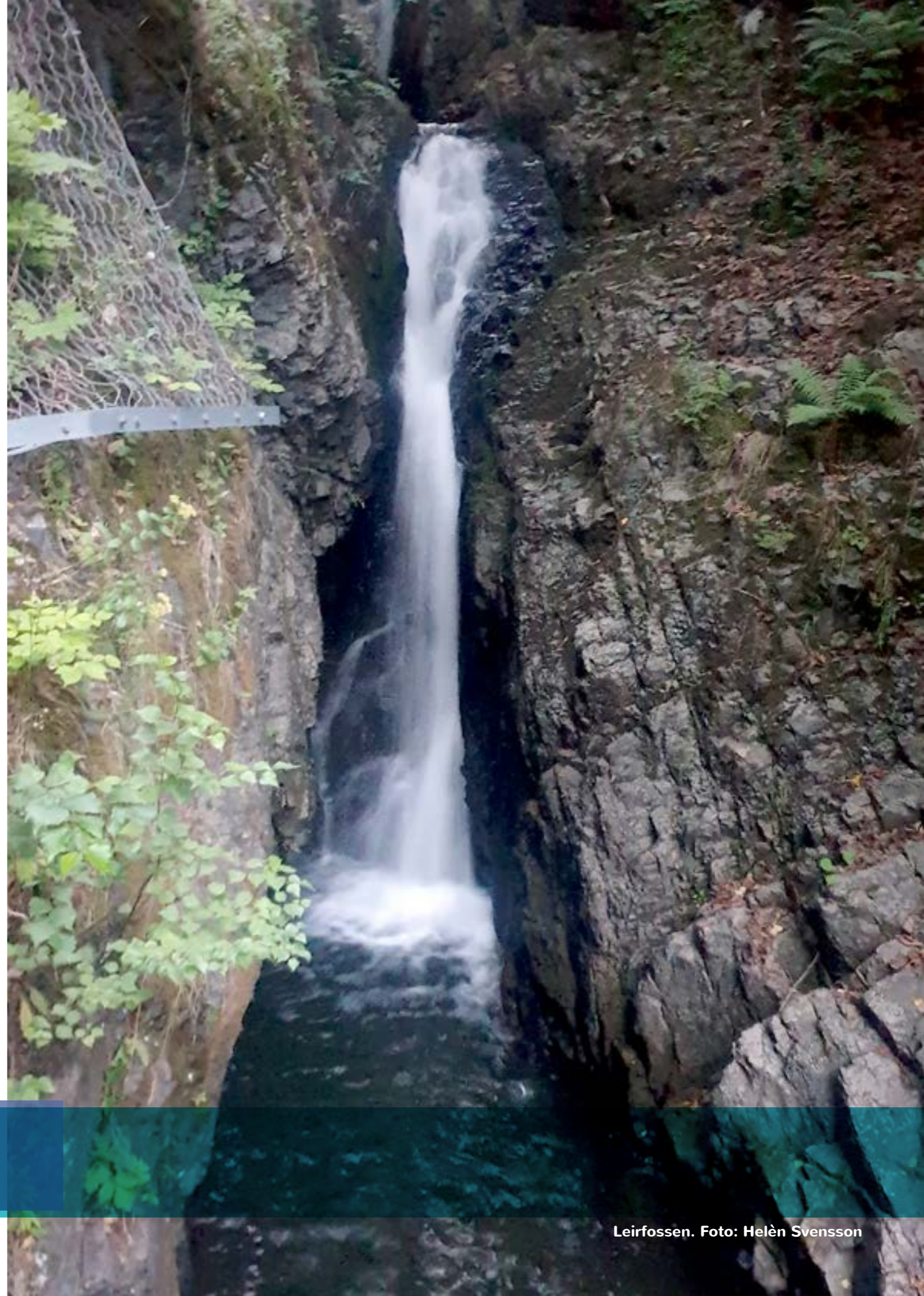
Redaksjonskomitéen for dette heftet har bestått av Per Østvold, Sidsel Andersen og Ida Fossum Tønnessen.

Informasjonen om vassdragene er utarbeidet av Oslo Elveforums elve- og bekkegrupper og av Østensjøvannets Venner.

Alle kart (der ikke annet er oppgitt) er laget av Terje Wold.

Ansvarlig for grafisk design er PapilioArt v/ Inger Wold.

Vi takker styret og rådgivere i Oslo Elveforum for gode råd og bistand under arbeidet.

Levende vassdrag fra Marka til Fjorden

Oslo Elveforum

www.osloelveforum.no

post@osloelveforum.no

ISBN 978-82-995993-3-7

Groruddammen, desember.
Foto: Helèn Svensson